postea vero quaestiones in tempus seminandi
postmodum fructus praestolari. Hac spe
roborati sumus omnes unanimi mentis devotione
subnixe petentes vobis orantibus me ad
alter expedire quatinus ponderosae pressurae depo-
sito ad desideratum quietis portum liceat
fixa anchora pervenire. Quia itaque in ipsis
finibus verborum a portu cum solus quassa-
ta navicula fluctibus procellis meditationum
in pelago vela scripturae dispendens vento
spiritus sancti committo, ipse ad portum salutis
perducat qui in mare ventos et fluctus tranquillat.

in gemma

Plerosque vesania **Prologus in gemma animae**
captos piget me
mente considerare quos non pudet ab-
hominanda poetarum figmenta ac captiosa
philosophorum argumenta summo conamine inda-
gare, quae mentem adeo abstractam vitiorum
nexibus insolubiliter solent innodare, et religio-
nem et christianae professionis penitus
ignorare, per quam animam liceat perhennis
cum deo regnare. Nisi sit summae dementiae
iura tyranni velle scire et edicta impera-
toris nescire, ac ea quae cotidie necessa-
rio facias non intelligere. Porro quid
confert animae pugna Hectoris vel dispu-
tatio Platonis aut carmina Maronis vel
neniae Nasonis, qui nunc cum suis consimilibus
strident in carcere infernalis Babylonis
sub truci imperio Plutonis. Ergo autem
sapientia magna gloria honestat qui prophe-
tarum et apostolorum facta et scripta iugiter
investigando ruminat, quos nunc in
caelestis curiae palatio cum rege gloriae reg-
nare nemo dubitat. Sapiens namque
in dicto tantum differt a non intelligente
intelligentis quantum a caeco videns. Qui

cum quis intelligit quod agitur est ut rota quae
nescit quo vadit, et ut caballus in me-
diis fluctibus desipit. Et licet simplicitas
fidelium deo modo placeat, tamen intelli-
gentia sapientum quidem luce prae sole
approbat. Ob hanc causam ut in ipsis
libellum de divinis officiis edidi, cui
nomen Gemma animae indidi, quia videlicet
velut aurum gemma ornatur, sic anima divino
officio decoratur. **Incipit gemma animae**

incipit gemma

Igitur primus ergo de missa, per
quam nobis vita redditur, et
de ecclesia in qua agitur, et de ministris
eius per quos celebratur videamus, deinde
aliquid horarum quae sunt debitum nostrae servitutis
disseramus, tunc de solemnitatibus totius
anni dicamus, postea de concordia officiorum
rite sublinguamus. **De missa**

de missa

Missa a quatuor causis nomen accepit,
duabus a legatione et duabus a
dimissione. Missa quippe dicitur legatio quia in
eius officio nobis legatio apud deum repraesentatur,
qua pro humano genere Christus legatione funge-
batur. Item missa legatio dicitur quia sicut
qui ad iudicem conveniunt peracta causa
a iudice dimittuntur, item a missione dicitur
quia populo conveniens qui ad vocem et ad ma-
nus qui iure tenetur relictis sacris
dimittitur. **De primo officio**

de primo officio

Missa autem in septem officia distinguitur,
in quorum primo quaedam legatio agitur,
quam Moyses praefigurasse cognoscitur, qui
deus generalis papa sacerdotum extitit, ipse
legatus a deo itaque ad Pharaonem
cum Aaron sacerdote dux populi constituitur,
hic legatione dei in Aegypto fungitur, a
senioribus et populo suscipitur. Populus

dispersum congregat. Septimum signum praedicat: Christus populum a tyranno, a dura servitute liberatum, de Aegypto educit, in terram promissionis inducit. Sic [illegible] doctores sacerdos sacerdoti ex ordine [illegible] prius in mundum mittitur. Archangelus et pastoribus, pastores ecclesiae typum gerentibus, annuntiatur. Tum filius dei, qui omnes dispersos in una fide collegerat, mundum variis signis subiugat. Christus populum a diabolo liberatum de inferno educit, in patriam paradisi inducit. Hoc totum nobis repraesentat processio episcopi, qui gerit figuram Christi.

De processione episcopi

Postquam campanae sonuerint, pontifex ornatus procedit. Quem septem acolyti praeeunt cum luminibus, post quos septem subdiaconi cum plenariis incedunt. Deinde post hos septem diaconi gradiuntur, quos duodecim presbyteri sequuntur. Post tres acolyti cum thuribulis vadunt, qui incensum gerunt. Post hos evangelium ante episcopum fertur, quod ipse inter duos ambulans post omnes [illegible] cum ipso [illegible]. Cum autem chorum ingreditur, a cantoribus sub ordine Gloria patri canitur. Cuilibet ipse pacem porrigit, deinde ad altare vadit. Finito cantu orationem dicit et tunc sedere pergit. Quidam de ministris cum eo resident, quidam ei assistunt. Hoc quid praesentia ipso nobis exhibent.

Significatio

Campanae sunt prophetae; campanae sonabant cum prophetae Christi adventum praedicabant. Pontifex templum ingreditur, et Christus huic mundo ad ecclesiam ingreditur. Episcopus de secretario ornatus procedit, et Christus de utero virginis decoratus indutus tamquam sponsus de thalamo processit. Diaconi et subdiaconi et acolyti qui Christum praecedunt designant prophetas et sapientes et scribas qui adventum Christi in carne mundo nuntiaverunt. Diaconi prophetas significant, qui Christum iam venisse et adhuc post venturum praedicant, et qui evangelio venientem vitam annuntiant. Subdiaconi cum plenariis sapientes praeferunt, qui plenitudinem divinitatis in Christo corporaliter retulerunt. Acolyti cum luminibus typum scribarum gerunt, qui lumine sacrae scripturae exponendo fidelibus ministraverunt. Qui ideo singuli septem determinantur, quia per septem dona spiritus sancti [illegible]. Presbyteri cum capellanis qui eos sequuntur duodecim apostoli [illegible]. Tres acolyti qui thuribula cum incenso ferunt sunt tres magi qui munera Christo obtulerunt. Evangelium ante episcopum portatur, quia per doctrinam Christi nobis via ad vitam paratur. Episcopus a duobus deducitur, et Christus a duobus testamentis per prophetas et apostolos mundo inducitur. Turba populi episcopum comitatur, quia Christum populus fidelium ad caelestia sequi conatur. Dum pontifex [illegible] agitur, in ecclesia sua sedet quia [illegible] deputatur qui ad cultum dei vocatur.

De curru dei

Iterum dum chorus cantat, episcopus quasi in curru vectus ad sollemnitatem vadit, quia currus dei decem milibus multiplex legitur et comitatus eius decem ordinibus distinguitur. Primus ordo sunt ostiarii, secundus lectores, tertius exorcistae, quartus acolyti, quintus subdiaconi, sextus diaconi, septimus presbyteri, octavus [illegible], nonus [illegible], decimus [illegible] [illegible] mundum [illegible] prophetas [illegible] currum significat vectum

suis ordinibus comitatus. Cantores vero
introitum cantum in gloria patris excipiunt et an-
geli Christum advenientem in gloria in excel-
sis susceperunt. Duo chori laudes continuant
quia duo populi iudei et gentiles Christo adveni-
enti sic laudibus occurrerunt. Per cantum introitus
accipitur laus ecclesie de iudeis. Per kyrie
leyson laus ecclesie de gentibus. Per gloria
in excelsis autem utriusque concors
laudacio in fide caritatis. Pro adipiscenda
celsitate angelice dignitatis. Per introitum
quoque ordo patriarcharum nobis representatur
per quos Christus venturus prefigurabat. Per kyrie
prophetarum ordo insinuatur per
quos Christus nasciturus prenunciabat. Per gloria patri
ordo apostolorum commemoratur per quos Christus
iam venisse predicatur a quibus et caritas ecclesie
insinuatur. Per introitum secundo repetitum
ordo doctorum notatur per quos Christus adhuc
ad iudicium venturus narratur. Per tercium
kyrieleyson diversarum linguarum populo de-
clamatur a quibus Christus in gloria in excelsis
cum angelis collaudatur. Subdiaconi qui
signant sapientes vadunt in medio ado-
lescentularum tympanistriarum ut doceant
quod tympanistrie laudare debeant.
Tympanistrie sunt cantores laudes
resonantes. Adolescentule sunt nove
ecclesie deum laudantes et comitantes.

Episcopus ingrediens pacem *Incipit? epi*
clero porrigit quia Christus
mundum ingrediens pacem humano generi at-
tulit quam in primo parente amisit.
Deinde secretum intrat intimans totum
altare orat confessionem faciens indul-
genciam implorat quia Christus iniciū
passionis intulit pro nobis laudibus se
in morte incidit in cena precium
pro ecclesia orans ponitur et consilium
pane vel latini deinde cum sancto precia
donatur. Per hos duos sacerdotes osculatur

quia per Christum lapidem angularem duo
parietes in una fide copulantur. Deinde
ceteris ministris a dextra leva quia pacem
dabit quia Christus pacem hiis qui longe et
hiis qui prope fuerunt et ab oriente
et ab occidente venientes in amore
pacis sonant. Altare et evangelium os-
culatur quia passione Christi homines an-
gelis in pace sociantur. Per hoc thuri-
bula accepto altare thurificat in
signum angeli qui in apocalipsi cum aureo
thuribulo altari astiterat de quo fumus
aromatum in conspectu domini ascendebat. Quia
Christus magni consilii angelus in ara
crucis se pro nobis obtulit cuius corpus
ecclesie thuribulum fuit ex quo deus
suavitatem odoris accepit et per ignem
deo exivit fumus aromatum orationes sanctorum
sunt que super aream crucis Christum per
caritatis ardorem vel illuminationem spiritus
sancti celebrantis misse ad deum ascendunt.
Deinde altare osculatur quia Christus pro
nostra pace in ara crucis immolabatur.
Deinde gloria in excelsis incipit et chorus
concinit quia Christus per mortem suam gloriam
angelorum hominibus concessit in qua
sanctorum spiritus letabundus laude perstrepit.
Deinde ad populum se convertens pax
vobis dicit quia Christus resurgens pacem ecclesie
reddidit suis quia pax vobis dixit. Deinde
in dextera parte orans dicit quia Christus
iam de morte ad vitam deus noster et ce-
lo ad patrem transtulit. Oratio autem una
benedictionem significat quam celos ascensurus
suos benedicebat. Huius partis est quod ascen-
dit Christus omnibus tote parte celos ascen-
dit et in dextera patris sedens quod est.
Quidam in choro sedent quidam assistunt
quia quidam clerici nunc in 2° … plurimi

adhuc in labore et servitute. **De cerostata ...**

Episcopo ascendente ad sedem ceroferaria mutantur de locis suis in ordine ~~suis in or~~ unius lineae collocata primo usque ad altare. Per ceroferaria vero septem dona Spiritus sancti exprimuntur. Per lineam vero unitas Spiritus sancti in singulis donis denotatur. Quae a primo incipit et per septem gradus a Christo procedit usque ad altare, id est ad corda electorum pervenit. **De ministris**

Diacones qui episcopum praecedunt et altare osculantur designant prophetas qui ante adventum Christi veritatem praedicabant. Deinde ipsum Christum electi sequebantur, et plurimi Christi vestigia sequentes pro eo morte subierunt. Quidam a dextris, quidam a sinistris stant, quia dextera contemplativam, sinistra activam vitam significat. In dextra stantes sunt in contemplativa vita Christo ministrantes. In sinistra consistentes sunt in activa ei servientes. Duo diaconi bini et bini vadunt altrinsecus latera altaris osculando, quia Christus misit binos discipulos ante faciem suam pacem terris nuntiare. Osculum enim significat pacem intrantes dicunt: Pax huic domui. Altare sunt corda electorum. Postea redeunt ad episcopum, et discipuli reversi sunt ad Christum nuntiantes opera signorum. Quot diaconi sunt, tot subdiaconi et acoliti esse debent. Septem diaconi ideo sunt, quia apostoli septem diacones in servitium elegerunt, et quia septem dona Spiritus sancti sacramenta missae consecrant, ideo et ibi septem diaconi ministrant, quia septem discipuli post ascensionem insistendo laborabant, quos Dominus ad praedicandum invitabat. Per septem autem subdiaconos septem columnae domus Sapientiae ampliantur. Per septem vero acolitos septem lucernae tabernaculi vel candelabra in Apocalypsi intelliguntur.

Si quinque diaconi ministrant, hi quinque designant quod a Deo in institutione perfecte [illegible] astiterunt. Quinque autem subdiaconi sunt quia hi sacramenta quinque libris scripturae docuerunt. Decem autem testamenti in lege et prophetis dividuntur, novum in evangelio et in actis apostolorum et epistolis canonicis et ~~[illegible]~~ prophetica Apocalypsi patent. Quinque acoliti sunt, quia quinque libri Moysi haec mysteria testificati sunt. Si tres diaconi ministrant, signant tres apostolos qui Dominum in monte transfiguratum viderunt. Tres subdiaconi sunt lex et psalmi et prophetae, haec sacramenta pandentes. Tres acoliti fuerunt quia fides, spes et caritas haec mysteria perficiunt. Si diaconus unus ministrat, illum adolescentem qui Dominum in passione adhaesit, Iacobum vel Iohannem, signat, qui relicta sindone nudus profugerat. Unus subdiaconus ministrat, quia unius stili scriptura haec sacramenta docuit. Ab uno acolito fiunt, quia in unitate tantum ecclesiae hoc sacramentum consecratur. **De acolitis ... .**

Acoliti usque ad [illegible] lumina tenent, quia doctores illuminati ecclesiae verbo et exemplo lumen praebere debent, ut ad iustos homines Dei mandata [illegible] incipiant, et ipsum verum lumen omnem hominem illuminantem cognoscant. Septem cerei sunt septem dona Spiritus sancti. Cereus in medio stans est Christus. Deinde lumina ordinatim usque ad Christum disponuntur, quia septem dona Spiritus sancti per ipsum ecclesiae donantur. Acolitus qui fert thuribulum designat Ioseph qui ~~vendidit~~ unguentum(?) [illegible] Christum. Significat etiam Paulum apostolum, qui praedicando ipsum odorem portavit per totum mundum. Sed vel quinque vel duodecim ministrare non licet, quia par parium numerus dividi potest, et ecclesia scindi non debet, et ideo in numero eorum impare gaudet.

Thuribulum itaque significat corpus **De thuribulo**

de secundo officio ecclesie

dominicam incarnationem ejus divinitatem signat spiritum sanctum. Si est aureum significat ejus divinitatem omnia precellere. Si argenteum demonstrat ejus humanitatem omni castitate nitentem. Si cupreum declarat ejus carnem pro nobis fragilem. Si ferreum insinuat ejus carnem mortuam in confixione mortem superantem. Si quatuor lineas habet thuribulum significat quatuor elementis compositum corpus domini quod quatuor virtutibus predita fortitudine justicia temperancia fuit plenum. Quinta linea quod thuribulum ab invicem separat designat animam Christi que se in morte a corpore sequestraverat. Si autem tribus lineis continetur significat quod humana caro et anima rationalis et verbi divinitas una persona Christi efficitur. Quarta quam per tres dividit et per ipsas quam omnibus posuit quod vero una tantum linea sustentatur designat quod ipse solus absque sorde de virgine generatur et solus inter mortuos liber fuit. Circulus autem hic omnia continetur est deitas in qua hec omnia continentur.

De secundo officio ecclesie

In superiori officio de capite nostro Christo agebatur, in sequenti vero de corpore ejus ecclesia agitur. Quam Maria soror Moysi prefigurabat que populo liberato precinebat et turba feminarum respondebat. Sic episcopo sedente lector epistolam in pulpito legit et chorus cantu sonat quia Christo in celis sedente doctorum ordo scripturam mundo intonuit et omnis ubique populus laude Christi sonuit. Altior locus ponitur episcopo ut super intendat et subiectum populum custodiat ut vinitori altior locus sit ut vineam custodiat. Sic dominus in alto celorum sedens custodit civitatem suam id est civitatem ut vineam suam id est ecclesiam. Subdiacono legente solemniter sedet lector et predicans sessio obaudiendo capitulo credencium comparatur. Lectores et cantores sunt domini organatores. Subdiacono legente epistolam cerei versus ordinem ab oriente et occidente disponuntur quia hinc doctrina ab oriente in occidentem per totum orbem per apostolos diffunditur. Per graduale conversio credentium de vitiis intelligitur, per versum conversio cordis de gradibus ascenditur, per alleluia vero eterna in jubilo exprimitur. Sequentia tantum victorie designat quam justorum omnes in deo uno pro sua liberatione exultabunt sicut filii Israel pro sua ereptione canticum victorie canebant. Nam quedam longa neuma sine organis jubilant qui jubilum vocatur quia plausum victorum letantium imitatur. Episcopus a dextris altaris sedens versa facie ad chorum laborantes intuetur quia Christus a dextris dei sedens versa facie ad ecclesiam singula corda intuetur et ipse laborantes pro se sumministrans juvat. Unde diacono Stephano pro eo laboranti ad adjuvandum eum in celo surrexit.

De cantoribus

Cantores qui chorum regunt sunt apostoli qui canticis dei laudes instruxerunt. Hi qui graduale canunt significant eos qui in activa vita Christum sequuntur. Hi graduale cantores stabant quia justi de virtute in virtutem in scala caritatis abeunt. Qui alleluia canunt designant eos qui in contemplativa vita Christum laudant. Hi cantores alta conscendunt quia tales in celsitudine virtutum celestia contemplando scandunt. Sequentiam duo chori alternatim jubilant quia frequentia angelorum et hominum in domo dei in secula seculorum laudat.

De filio maiore

Legitur in evangelio de filio maiore quod pacato opere de agro domum rediret et post symphoniam dominus suo impensam ad convivium exhibat

Ager dei sunt corda fidelium sermo predicatoris
et ordo predicantium per lectionem epistole docto-
res exprimuntur qui agrum deo predicantes co-
luerunt per responsorium fideles qui per
bonam exhortationem respondentes fructum
operis protulerunt Arator est nimis sirian
Boves hinc inde trahentes sunt utrique
tonis vibus canentes Precentor qui cantores
monet et voce incitat est sicut qui bo-
ves stimulo minat dulci voce bobus
iubilat Lector dat legem domini audien-
tibus qui nuper vocati sunt per officia
cantorum in schola domini ad nuptias Scho-
la dei vocatio per quasi quibus adhuc indi-
gentibus amoribus sordidis cordibus torpescit
in excelsis vita sonat in amorem eius
dulcedine melodie cantetur Canto-
res qui respondent primo canenti voce
auditorum qui conglutinant et deum lauda-
runt Versus est armis sinus per dulce-
dinem modulationis claudantur corda
fidelium et se aperit more sibi in
confessione vocis et lacrimarum Aratur
quasi aratro compunctionis corda scindit In
lectione pascitur auditor qui bos Bos eo
hoc pascitur ut in eo opus agriculture
exerceat Bos est predicator cantor
bubulcus qui iubilat bobus ut hylares
aratrum trahat sic instigat cantores ut
letius canant Terra scinditur quando corda
auditorum compunguntur Tales operarii
cum de agro huius mundi recedunt eternum
convivium cum deo suo ineunt Alia sic

Episcopus sedens instans
horis misse sedet sic dum epistola
legitur dum graduale et alleluia canitur
quia xpus sedens in medio doctorum in
templo sedisse legitur Subdiaconus qui
lectionem legit significat iohannem
baptistam qui ante xpum predicavit
per epistolam quippe predicatio iohannis
accipitur per evangelium predicatio xpi
innuit Ideo epistola evangelium precedit
quia iohannes precessit Et sicut iohannes
precursor xpi meminit ita epistola evan-
gelium quod est xpus premonet Evangelium
in altiori loco quam epistola legitur quia predi-
catio xpi dignior quam iohannis agnoscitur Sub-
diaconus tamen in eodem pulpito quo et
diaconus legit quia omnis populus iohannem
esse xpum putavit Graduale significat
vocationem apostolorum qua se ad xpum con-
verterunt alleluia vero leticiam illorum qua
de predicatione xpi et miraculis ceperunt
Sequentia ante evangelium eorum iubilationem
qua de promissa spe cantaverunt Hic
xpus ministros ecclesie ordinat quia
moyses aaron et levitas in ministe-
rio tabernaculi ordinabat et xpus
septuaginta duos ordinavit quos binos
predicatione premisit De 3o officio
et evangelio

In 3o officio ad caput redit
et predicatio xpi nobis ad me-
moriam reducitur Hoc officium moyses
presignavit qui in monte ad dominum ascen-
dit et ab eo tabulas testamenti accepit
Deinde quia cuncto populo audiente mandata
proposuit et imperatas leges moyses os
exposuit et populus se omnia servaturum
respondit Hic diaconus ad episcopum vadens
librum ab altari accipit evangelium in
quo divina scripta sunt quasi in templo
legit Cristus simonem petrum ipso ea
exponit Et populus per kyrieleyson
clerus ante per Te deum se responsurum
cuncta servaturum Qualiter hoc per

xpm et apostolos sit gestum breviter
est dicendum **De diaconibus**

Per eos enim representat nobis xpc
per dyacones autem ordo apos
tolicus. Diaconus qui legit est petrus
qui pro omnibus respondit. Ewan
gelium dyaconum vendit quod xpc
conmorans apostolis benedictione eos
complevit dans eis potestatem super omnia
demonia et eos predicare regnum
dei misit. Dyaconus librum ab altari
accipit quia lex de syon exiet et
verbum domini de ierusalem. In hoc
quippe loco altare ierusalem designat
in quo apostoli verbum predicationis a domino
acceperunt et cuncti per totum mundum
predicaverunt. Dyaconus in sinistro
bracchio librum portat quia sinistra presentem
vitam significat et in hac vita tantum
evangelium predicari debet quia in futura
in vita nulla doctrina eget ubi omnes
a minimo usque ad maximum dominum
cognoscent. Ab australi parte in am
bonem ascendit quia xpc ab bethleem
quae ad austrum est venit unde dicitur
deus ab austro veniet **De candelis**

De candelis (margin)

Due candele evangelium prece
dunt quia lex et prophete precesse
runt quod evangelium predixerunt. Duo
candelebra quae preferuntur sunt prop
ter caritatis que per evangelium
instruuntur. Duo accoliti qui ea por
tant sunt moyses et helyas inter
quos dominus ut sol in monte fulgebat.
Dum evangelium legitur cerei in
pavimento deponuntur quia umbre
legis et enigmata prophetarum per

lumine evangelii ab humilibus intelli
guntur. Perlecto evangelio candele
extinguuntur quia predicante evangelio
lex et prophecia in littera extinguitur
dum per lucem evangelii spiritualiter
plane intelliguntur. Thuribulum
ante evangelium portatur quia xpc odor
suavitatis in ara passionis pro
nobis sacrificatus predicatur **De pul
pito**

De pulpito (margin)

Evangelium in alto loco legitur
quia dominus in monte predicasse
perhibetur eodem est in sublimi legitur
quia sublimia sunt evangelica precep
ta per quae altitudo celorum scanditur. Sunt (?)
evangelium lumine ante eo quod evan
gelica doctrina ecclesia illuminet
et quia verbum dei lumine nobis ad vitam
prebet. Dyaconus stando ordinem (?)
se vertit ad austrum evangelium dum
legit quia in hac parte viri stare solent
quibus spiritualia predicari debent. Per
viros quippe spirituales signantur et
per austrum spiritus sanctus designatur.
Sunt autem secundum totum mo
rem se ad aquilonem vertunt ubi femine
stant quia carnales significant quia
evangelium carnales ad spiritualia
~~vocant~~ vocat per aquilonem quia dyabolus
designatur qui per evangelium impug
natur per aquilonem etiam infideles
populus denotatur cui evangelium
predicatur ut ad xpm convertatur. **De
salutatione diaconi**

De salutatione diaconi (margin)

Dyaconus cum ascendat in ana
logium primo salutat populum
per dominus vobiscum quia apostoli quamque
domum predicaturi intraverunt primo
pax huic domui auditores salutant. 17

Cum sequentia sancti evangelii dicitur signum sancte crucis fronti sive in qua sedes verecundie est imprimunt per hoc se verbum dei non erubescere innuunt. Qui enim sermones dei erubuerit hunc filius virginis coram patre et angelis in iudicio erubescet. Crux quippe et evangelium apud iudeos magne confusionis fuit opprobrium. Deinde os signant quod verba dei se ore confiteri pronunciant. Sed ore confessio ad salutem fiat. Et inde cor signant ut Christum claritatis excludat et ea que ore confitentur se corde credere ad iusticiam protestantur. Igitur per cordis signacionem fides verbi accipitur. Per oris signacionem confessio Christi intelligitur. Per frontis signum operatio evangelii exprimitur. Deinde clerus et populus se signat. Gloria tibi domine conclamat quod per Christum triumphum se adorent verbis sub obediencie pronunciant. Ita dum apostoli verba dei predicaverunt populi deum laudaverunt

De baculis

Dum evangelium legitur baculi de manibus cantorum deponuntur quod predicante evangelio legales observancie a populo deponebantur. In lege quippe precepto baculos manibus tenebant qui paschalem agnum edentes ad patriam tendebant. Secundum hunc morem cantores in officio misse baculos tenent nostri dum veri paschalis agni vendicatur significantes quod hii qui ad supernam patriam et ad festum angelorum cupiunt festinare cum esu celestis agni et baculo [illegible] scripturarum contra hostes et demones se debent defendere. Hos nunc evangelio deponunt quod cum ad Christum quem evangelium significat pervenerint nullis scripturarum sustentaculis indigebunt. Per baculos etiam sacerdotes denotantur per quorum doctrinam infirmi in fide sustentantur. Qui baculi in evangelio deponuntur quod cum sacerdotum doctrina Christi evangelio postponitur. Tunc etiam velamina capitis auferuntur quod Christo evangelizante velamina legis tollebantur. Et nos capita denudamus quod revelata facie non in enigmate deum videmus. Completo evangelio diaconus ad episcopum revertitur liber ei offertur ad osculandum quem mox reponit in loco suo quod apostoli peracta predicacione ad Christum reversi sunt sibi etiam demonia in nomine eius subiecta retulerunt. Quasi librum in loco suo reposuerunt dum non sibi sed deo victoriam ascripserunt

De sermone episcopi

Deinde episcopus ad populum sermonem facit quod post Christum per apostolos predicando innotuit ipse omnibus predicare cepit. Episcopus populum de penitencia et fide et confessione instruit quod Christus penitenciam et fidem in deum et remissionem peccatorum per confessionem et baptisma docuit. Post hec plebs Kyrieleyson et clerus cantat Credo in unum deum cantat quod diaconus legit et quod episcopus predicavit se credere affirmant. Ita postquam Christus et apostoli populum docuerunt fide recepta laudes deo persolverunt. Interim etiam incensum per chorum defertur et singulis ad osculandum porrigitur quod apostoli Christum odorem vite per mundum portaverunt et cunctis gentibus per verbum eius pacem prebuerunt.

De [illegible] officio ecclesie

Iste quarto officio ad corpus
christi id est eucharistiam significando
recurrit et eius actione nobis exprimit
Quia signum populus israel olim prefe-
rebat quando moysi de monte descen
dente diversa dona ad faciendum
tabernaculum offerebat in quo altare
sicut quod sacerdos sacrificia ipsi immolabat
Sic episcopo de pulpito descendenti ipsi
diversas offert per quibus sacerdotes et
ministri sacrificia in altari ibi cum
immolabunt Ita christus ad urbem passionis
de monte oliveti descendenti turba
occurrit palmas flores quibus cum cantu
laudis obtulit per quibus ipse se sacrificium
in ara crucis obtulit Pontifex offeren-
tem christum ministri scilicet discipuli
ipsi offerentes sunt illi cum palmis
occurrentes Cantores cantantes sunt
occurrentia respondentes De sacrificiis

Quidam de populo offerunt quidam
carpentum quidam de alia
substantia sacrificat sacerdotes et mi-
nistri panem et vinum cum aqua immolat
Qui aurum sacrificant significant ma-
gos qui aurum deo obtulerunt Qui ar-
gentum sacrificant signat eos qui pecu
niam in gazophilacium miserunt Qui
de aliis rebus sacrificant ~~significant~~
sunt hii qui domino necessaria que
iudas portabat mittebant Et has
significant qui per paulum et
barnabam apostolos oblationes iherosoli-
mam transmittebant Qui panem offerunt
sunt hii qui per spiritum sanctum sinum
in sacrificium laudis domino impendunt
Qui vinum offerunt sunt hii qui animas
pro fratribus ponunt Qui aquam offerunt
sunt hii qui corpus pro christo ad supplicia
tradunt De sacrificantibus

Primo viri offerunt quia fortes in
christo designat quia in primitiva
ecclesia iusti sub persecutoribus diversa
passi victima christi obtulerunt Deinde
femine sacrificant que fragiliores desig-
nant quia ipse pars fideles non se ipsos
sed hostiam laudis domino immolant Ad
ultimum sacerdotes et ministri offerunt
qui doctores et auctores ipsi sunt
qui sub antichristo fideles per diversa
tormenta sacrificium vivum se offerunt
christo De vii sacrificiis legalibus

Septem autem sacrificia ab anti-
quis secundum legem offerebantur
que adhuc christiani imitantur Ritu
vetusto synagoge vivit in religione
ecclesie Et sacrificia ipsi carnalia sunt
mutata in observantia spiritualis Sunt
autem hec legale sacrificium voluntarium
pro peccato pro gratiarum actione de-
vota holocausta Sacrificium legale
obtulit qui decimas vel primicias vel
que lex precepit obtulit Sacrificium vo-
luntarium obtulit qui aliquid de rebus
suis sponte deo sua obtulit Sacrifi-
cium pro peccato obtulit qui pro transgressione
legis ~~mandatum~~ mandato hircum obtulit
Sacrificium pro gratiarum actione obtulit
qui pro victoria munus deo ob-
tulit Dona obtulit qui aliquid in
ornatum templi contulit Vota obtulit
qui in periculo belli constitutus aliquid
deo vovit quod postea solvit holo-
causta obtulit qui agnum offere-
batur in altari incendit holocausti

sacrificiis
De sacrificiis
De vii sacrificiis legalibus

namque totum mensium dicitur.

De sacrificiis christianorum

Ita christianorum legale sacrificium offerunt dum decimas rerum suarum deo dabunt. Voluntarium offerunt dum de rebus suis deo servientibus aliquid conferunt. Pro peccato offerunt dum pro penitencia iniuncta sacerdotibus vel religiosis vel indigentibus aliquid impendunt. Pro graciarum actione offerunt dum pro dignitate vel pro alia gracia collata aliquid deo offerunt. Dona offerunt dum in edificia ecclesiarum vel in ornatu earum aliquid offerunt. Vota offerunt dum in bello vel naufragio vel alio periculo positi aliquid voverunt quod liberati deo et sanctis offerunt. Holocausta offerunt qui seculum relinquunt et omnia sua vel indigentibus distribuunt vel monasteriis conferunt. Hec sacrificia populus offert. Sacerdotes autem et ministri christo instituente panem et vinum offerunt.

De sacrificio panis

Hoc sacramentum ideo ex pane fit quia christus se panem vivum asseruit quem scriptura panem angelorum dixit. Ideo autem panis ex frumento fit quia christus se granum frumenti asseruit. Granum autem per culturam de terra sua exeunt, excussum duobus mole lapidibus molitur, farina cribrata aqua conspersa conspasmatur, panis formatur, in clibano cocta in candorem mutatur. Ita christus nobile granum cum gladiis et fustibus de comitatu apostolorum qui de terra sua per iudeos exeunt comminutus et flagris excussus a iudeis et gentibus quasi duobus lapidibus flagellis attritus, tribulationum conspersus conspasmatur dum a suis separatus proprio sanguine perfusus cruci conpingebatur, in qua quasi in igne passionis excoctus in candorem inmortalitatis mutabatur.

De ecclesia

Ideo etiam corpus christi de pane fit quia ex multis granis conficitur, quia ecclesia corpus christi per illud efficitur quod ex multis electis colligitur. Cuius grana sunt electi flagello predicacionis de terra veteris vite excussi, penitencia ventilati quasi duobus lapidibus molendini dum duabus legibus in spiritualibus minutatim ambiuntur, cribrati conspersi conspasmantur dum ab infidelibus segregati aqua baptismatis et spiritali vinculo caritatis per spiritum sanctum in fide copulantur. Ut panes in clibano excocti in candorem mutantur dum in camino tribulacionis examinati ad ymaginem dei reformantur. Tales namque panes effecti de pane christi satiantur et hii mensa non mentiuntur.

De sacrificio vini

Ideo hoc sacramentum de vino fit quia christus se vitem dixit et scriptura eum vinum condicatis asserit. Quia autem in prelo duobus lignis compressum in vinum liquatur et christus duobus lignis crucis pressus sanguinem eius in potum fidelibus fundebatur. Ideo etiam sanguis christi de vino conficitur eo quod de multis acinis

exprimitur quia per illud corpus christi
ecclesia renovatur quod de multis membris con-
gregatur hec pressuris mundi quasi
in torculari calcat et christo per passi-
ones incorporat. De sacrificio aque

Ideo autem in sacramento de aqua
fit quia aqua de christi latere exi-
vit et iohannes angelus aquas populos
esse dicit. Et ideo aqua vino miscetur
quia populus christi sanguine redemptus per
aquam baptizatur et per passionem christo unitur
et post hoc vinum christo coniungitur. Panis
autem hic in cruce ... quia christus
pascalis agnus pro nobis occiditur
et caro nostra a morte redimitur.
Vinum in sanguinem transit quia christus
fundens sanguinem pro nobis animam
posuit et etiam animam quia in sangui-
ne habitat a prophetis exprimitur. Sine
aqua hoc sacramentum non consummatur
quia solus populus causa huius ministerii agitur
qui et eo cotidie reficitur. De forma panis

Panis ideo in modum denarii
formatur quia panis vite christus
pro denariis vite ... tradebatur
qui verus denarius in vinea laboran-
tibus in premio dabitur. Ideo autem
ymago domini cum litteris in hoc pane
exprimitur et in denario ymago et
nomen imperatoris scribitur et per hunc
panem ymago dei in nobis reparatur
et nomen nostrum in libro vite notatur. Cur cotidie immoletur

Est cum christus
semel credentes sua morte redi-
merit hoc in sacramento cotidie ob
tres causas ecclesia necessario repetit.

Una causa est ut in vinea labo-
rantes cotidie eo reficiantur. Alia ut
hii qui noviter fidelium cotidie associantur
per illud christo incorporentur. Tercia ut
memoria passionis christi mentibus
fidelium ad imitationem inculce-
tur ab ecclesia offertur. De subdyaconibus ..

Subdyaconus
calicem in sinistra patenam
vero in dextra defert. Vero corpo-
rale portat quia ... subdyaconus
in hoc loco christum, calix passionem,
sinistra presentem vitam, patena item
dextra eternam vitam, corporale
ecclesiam significat. Et christus calicem
passionis in presenti vita bibit quem
precatus a se transferri patrem. Post
hec item ad gloriam patris intrat
cuius passionem ecclesia imitari non
desinit. Corporale vero multo
labore candidatur et ecclesia per
multas tribulationes christo conformatur.
Subdyaconus enim christi qui patenam
cum calice portant qui item ad
passionem ... De cantoribus

Unus cantor oblatam cum
fanone et vinum cum ampulla
offert alter aquam vino admiscen-
dam prebet. Qui vinum offert
significat ecclesiam de iudeis que legis
... in christi sacrificium commutant
qui aquam offert ecclesiam de gentibus
que populum gentilem christo sacrificant.
Hii etiam duo typum enoch et helie
gesserunt qui iudaicum populum christo in...

sacrificium oblatum sunt. Oblata vero
nudis manibus sed fanonibus mundo
labore candido offertur quia Christi
corpus ab hiis qui carnem suam
viciis et concupiscenciis crucifigunt
digne suscipitur. Ampulla in qua
vinum fertur significat nostram devo-
cionem que in vasculis cordis porta-
tur. Archidyaconus ad ultimum aquam
in calice fundens quod offert quia
Christus quem dyaconus hic signat omnes
quos sibi in passione iunxit patri
in cruce obtulit et in ultimo corpus
capiti consonabit in regno dei et
patri tradidit. De oratione sacerdotis

Post acceptum sacrificium corpore se
inclinans coram altari dicit
oracionem Suscipe sancta trinitas
dicit quia Christus ad pedes discipulorum
se inclinans post cenam sacramentum
in cena cum mensam stans oratione
ad populum facit. Orate dicit quia apostolos
orare monuit. De hic oratione super
oblata secreto dicit quia Christus in mon-
te oliveti secreto prolixius orabat cu-
i angelus confortans eum apparuit.
Spacium silencium post offertorium illud
tempus significat quo Christus ante passi-
onem in iherusalem latebat vel
paschalis agnus quem iudei decima
luna conclusum quarta decima luna im-
molabant. De secretis

Composito sacrificio sacerdos
orat sub silencio innuit quia
idem sacrificium in sacrificio patrum ab-
sconditum latebat. Hic abel agno
delitescebat in abrahe ariete
Ysaac occultaverat in agno pas-
chali in vitula rufa in hyrco emis-
sario se velaverat. Dum pontifex
offert pro populo sacrificium quia Christus pro
omnibus obtulit semetipsum. Cum sacrificium
thurificatur quia Christus odor suavitatis
pro nobis oblatus a deo acceptatur.
De prefacione

Sequitur in prefacione sacrificium
angelorum qui huic officio
interesse creduntur. Summo enim imperatori
ut milites assistunt et laudes suo
regi concinunt. Propter aut terra dispecti-
bilitate sacrificio laudis honorificat
et hostia laudis iubilacionis ange-
lice annitentes immolant. Ideo cum hoc
sacerdos alta voce cantat quia sacrificium
quod est laudis representat. De sacrificio
angelorum

Angeli et archangeli ma-
iestatem dei laudant dominaciones
adorant potestates et principatus
admiracione tremunt celi id est troni
et virtutes iubilant cherubim et
seraphim dulciter concelebrant. Hoc
sacrificium concentus angelorum david et
salomon sunt imitati qui instituer-
unt hymnos in sacrificio dei orga-
nis et aliis musicis instrumentis
concrepari et a populo laudes conclamari.
Unde solemus nos adhuc in officio
sacrificii organis concrepare clerum
cantare populo conclamare. Sacrificium
itaque laudis angeli immolant dum
sanctus sanctus sanctus consonant. Ter
sanctus repetitur quia trinitas collaudatur.

dominus deus sanctus dicitur quod unitas ve
neratur Sanctus angelorum coniungitur
sanctum spiritum misterium quod xpi hu
manitatem adorat et pro humani
generis redempcione cantat Benedictus qui
venit in nomine domini hic singulariter
angelis pre ab hominibus coniungitur quia
per xpm inviolatum genus humanum ange
lis coniungitur laus quippe angelorum
est Sanctus sanctus sanctus usque
osanna in excelsis laus vero homi
num Benedictus qui venit in nomine domini usque
in finem Cum hoc canitur se signat quia
signum xpi cum cantu dixit se semper
designat De iiijor ordinibus

iiijor ordinibus

Notandum quod quod primo loco
in masculi officium quod primo tempore
patriarche suo sacrificio hoc sacrificium
prefiguraverunt Secundo loco sacre officium quod
secundo tempore iudei qui debebant legalibus
sacrificiis hoc prefiguraverunt Tercio
loco sacerdotes et ministri officium quod
tercio tempore apostoli veri sacerdotes ipsum
sacrificium acceperunt et hoc fideles
docuerunt qui cottidie sepe supradicta
sacrificia offerunt Quarto loco angeli
sacrificium laudis offerunt quod post
hanc vitam angeli cum beatis hominibus
in seculum seculi deum laudabunt
De quinto officio et pugna xpianorum

De quinto officio et pugna xpianorum

Quintum officium alius cherubi
cantat in quod summi pontifices hostia
et [illegible] pugna representatur Ho
moyses designabat cum in monte
extensis manibus orabat deum et iosue
qui et ihesus cum amalech pugnabat
devicti regnum vastabat ac populum
cum victorie leticia reducebat Sic
xpus in monte crucis extensis manibus
pro populo non credente et contra diabolum
oravit et verus dux cum amalech id est
dyabolo vexillo sancte crucis pugnavit
devicti regnum vastavit deum infernum
devicto maligno hoste devastavit
populum de tenebris ereptum cum gloria
victorie ad celestia vocavit Hoc
totum [illegible] imaginatur et qui tragicis
gestibus exprimere conatur Ministerium

Completorium

Xpm namque in cruce [illegible]
reputat dum expansis
manibus canonem cantat Quasi
cum amalech pugnat deum contra
diabolum xpi passionem cum signis
crucium simulat Ministri ante
qui [illegible] pugnantem utrique ordinat
dum dyaconus retro eum subdy
aconus retro altare locantur [illegible]
[illegible] cum triumpho regreditur et [illegible]
recepta communione ad [illegible]
gaudio revertitur De xpi passione

De xpi passione

In hoc officio agitur xpi
passio Sanctuarium itaque
grande stratum in hospicio ioseph
ab arimathia quo duobus [illegible]
cum lagena aque [illegible] in quo
xpus vespere cum duodecim [illegible]
corpus suum tradidit Altare crux [illegible]
legitur in quod corporale in forma
[illegible] corporis xpi super crucem
[illegible] distendit Corporale

de puro lineo terre conficitur et
cum multo labore in candorem vertitur
et Christi corpus de munda virgine nas-
citur et per multas passiones in
candorem resurrectionis redditur
Corporale cum plicatur nec initium nec
finis eius apparet quia Christi divinitas
initio caret et finem non habet
Super quod oblata ponitur quia caro
a divinitate suscepta in cruce affli-
gitur Calix cum vino et aqua in dex-
tera locatur quia sanguis et aqua de
latere Christi manasse creditur
Cum sacerdos hanc super oblationem
dicit se usque ad altare inclinat quia
ibi passio Christi inchoatur qui se
usque ad mortem crucis obediens patri
pro nobis inclinaverat Deinde ob-
lata vel calix in manu sacerdo-
tis cum elevatur quia Christus pro salute mundi
in cruce levatur et sanguis in calice pro
omnibus immolatur Interim dyaconi
retro eum stantes figurant aposto-
los qui in passione domini eo
relicto omnes fugerunt Subdyaconi
retro altare stantes contra eum
aspiciunt mulieres et notos ihesu
significant qui a longe stantes eius
passionem viderunt Ante altare sacer-
dos se inclinat cum supplices te
rogamus dicit quia ibi passio Christi
fuit et Christus inclinato capite spiritum
emisit Infra canonem dyaconus manus
lavat quia pylatus in passione domini
manus lavabat dicens se sic mundum
a sanguine eius qua manus suas
a sorde proclamat Sacerdos vero
lavat dum nobis quoque peccatoribus dicat
designans quod ecclesia de Christi latere
iam facta in confessione deceptoris
incipit dum per vocem centurionis
sic clamavit Vere filius dei erat
iste

De ioseph

Osculato sacerdote per omnia
secula dyaconus venit calicem
tollit eum sustollit cum fanone post
eius cooperit in altari reponit et cum
corporali cooperit Significat ioseph ab
arimathia qui Christi corpus deposuit
faciem eius sudario cooperit in mo-
numento posuit lapidem cooperuit
Hic oblata et calix cum corporali
cooperitur quod syndonem mundam
designat qua ioseph corpus Christi
involvebat Calix hic sepulcrum patenam
lapidem designat qui sepulcrum
clauserat Tres oraciones sunt
Oremus preceptis salutaribus et Pater
noster et Libera nos domine tres dies
designant quibus Christus in monumento
quiescebat

De acolitis

Acolitus patenam infra canonem
involutam tenet quam hic sub-
dyacono defert Subdyaconus eam dy-
acono prebet quam ipse osculatam
tradit de dyaconibus ad tenendum et corpus

dni in ea confringendam porri
git. Arolus qui pateram tenet for
mam nichodemi gerit qui mixturam
mirre et aloes ad sepulturam dni
attulit. Porro subdyaconus et accoli
dyaconus cum alio dyacono pate
nam tenenti tres marias pferunt
que cum aromatibus ad monumentum
venerunt. Dum autem pretactos
in dicta ordine dicuntur dyaconi
inclinati stant communione confir
mati expectant sicut apli septem
domadas post mortem xpi firmari
a spu sco expectabat. Subdyaconi
autem quiescunt quia mulieres in
sabbato que septima dies est siluerunt

Hoc sacramentum ideo *De crucibus*
per crucem fit quia xps
sacrificium patris in cruce pependit
et in cruce quadruplum mundum sanavit
Sex ante ordines crucis fiunt quia
sex diebus mundus perficitur et sexta
etate mundi corpus xpi consecratur. Per
imparem vero numerum qui in duo partes
non potest dividi bndictio et corpus
xpi unum permanens non finditur.
Aut enim tres cruces fiunt et fidem
trinitatis exprimunt. Aut per quinque
signamus et quinque partita xpi
passionem denotamus. Per sex fex autem
ordines tercia mundi tempora compre
hendimus que per crucem xpo unito exprimimus

In primo ordine *De primo ordine*
tres cruces fiunt ubi ipse
dona divinus et primum tempus ante
legem divinus quod tribus intervallis
distinguimus sicut unum ab adam usque
ad noe aliud a noe usque ad abra
ham tercium ab abraham usque ad moysen
distendimus. In quibus iusti in fide
trinitatis xpm a longe sub sacrificiis
salutaverunt et multas cruces per
hanc fidem pertulerunt. In prima etate
abel xpm in agno obtulit
et pro eo cruciatum mortis pertulit
quem scda melchisedech xpi carnem
et sanguinem in pane et vino
obtulit qui crucem bellorum a regibus
gerebat in fide xpi pertulit. In tercia
abraham xpm in ysaac sacrificavit in
ariete mactavit qui varias cruces
in hac fide toleravit. *De 2o ordine*

In secundo ordine quinque cruces
fiunt ubi bndictam asscrip
tam divinus et tempus legis ex
primimus quo iusti per quinque libros
moysi legis sacrificia xpm expresse
runt et multas cruces pro eius fide
pertulerunt. Quinque namque in duas
partes sunt in ternarium et binarium
solvuntur et aliud tempus in duo
intervalla dividitur. Unum a moy
se usque ad david fuit. alterum a
david usque ad xpm extitit. Per
ternarium iudices a iosue ad david
et reges a david usque ad capti
vitatem babilonis et principes a
zorobabel usque ad xpm notantur
per binarium vero sacerdotes et
prophete significantur. Ex quibus

moyses xpm in paschali agno
immolauit qui a populo inita adu-
sa tolerauit que lege predicauit
Samuel xpm in dauid vngit
qui vtrique xpm et sacerdos ex-
stit et insignia xpi persecucione
a perfido rege saul pertulit Helias
et alij prophete xpm sacrificio signi-
ficauerunt vocibus prenunciauerunt et per
eius fide vasa suspensa processerunt

De tercio ordine

In tercio ordine panem in
manibus accipimus suscipimus
et benedicimus et tempus quo incar-
natus est symeon xpm iam natum
panem vivum in manibus accepit et
gaudens benedixit Deinde calicem
leuamus et benedicimus et tempus cene
exprimimus quod xpc panem et calicem
manibus eleuauit et benedixit et
inde corpus et sanguinem apostolis tradidit
Vnde adhuc sunt verba domini in hoc
ordine recitantur panis et vinum
in corpus et sanguinem eius commutatur

De quarto ordine

In quarto ordine quinque cruces
facimus vbi hostiam percuti-
mus et illud tempus ad memoriam
reducimus quo xpc quinque vulnera
in cruce accepit et quinque sola hu-
mana redemit De quinto ordine

In quinto ordine tres cruces
facimus vbi omnia bona creata
sanctificata dicimus et corpus xpi
per [illegible] ecclesiam trinitatis
que fide trinitatis accepit et [illegible]
creata pro xpo suscipimus De sexto
ordine

In sexto ordine quinque cruces
facimus vbi per ipsum dicimus
et iste corpus xpi videlicet ecclesia
de gentibus exprimimus que quinque
partita passione domini veneratur
excepit et eam mundo pariter
diuersa tormenta pertulit De vi ordi-
nibus

Item per quinque
ordines crucis quinque etates
mundi designatur que per fidem
et corpus xpi saluatur Vnde et in
canone quinquies per ipsum dicimus
nostris deus et per quinque vulnera mundus
redemit In sexto ordine calix cum
oblata tangitur quia sexta etate
xpc calicem passionis in cruce pro
omnibus bibisse creditur Item per
ipsum dicimus quatuor cruces super calicem
cum oblata facimus quia tamen lateri
calicis imprimimus quod xpm quatuor
vulnera in manibus et pedibus
et quintum in latere suscepisse intel-
ligimus Confecto xpi corpore labia
calicis tangimus ac per hoc spiritu
sancto huius corpus corpore de spiritalem
lumen vite inspirauit et mulierem
et eam viuificauit significamus Et
sicut deus per quem in quo cum quo
omnia in facie humanam generis mortui
spiritum sanctum spirauit et ecclesiam
et eam per corpus suum viuificauit per
quatuor autem partes calix tangitur
quod humanum genus in quatuor mundi
partes dispersum per quatuor crucis partes

De numero signorum

vivificatum in fine mundi per Christum
ad vitam resuscitatur De numero signorum

Notandum quod per totum cano
nem viginti et tria signa
fiunt quia in veteri sub certo decala
go legis et in novo testamento
sub certo decalago iusti in fide trini
tatis huius sacramenti participes existunt
Tribus autem digitis signa fiunt
quia trinitatem exprimunt Decem si vigi
et tria superaverint sexagintaocto
ratione habebis Porro a pax
domini dicimus non in digitis secundum
oblatam particula tria signa sup
ra calicem faciunt Quae si superioribus
adieceris septuaginta vero signa
habebis Perfecto hoc significat quod
septuaginta duae linguae per
superbiam dispersae per Christi humilitatem
sunt in unum collectae per fidem
et passionem perceptae per corpus
et sanguinem eius et communem

De vii sacrificiis

In canone De vii sacrificiis
septem sacrificiorum actio comme
moratur quibus corpus omnia capiti
Christo copulatur. vii primum sacrificium
innocentum. 2o apostolorum et martyrum. 3o
confessorum. quarto religiosorum et continen
tium. quinto coniugatorum. sexto incipien
tium continentiam. septimo in cena mortuorum s.
penitentium Ad hec igitur usque communi
cantes sacrificium innocentum notatur qui
se in sacrificium Christi obtulerunt dum
pro eo immolati sunt Ad communicantes
usque hanc igitur oblationem sacrificium
apostolorum et martyrum representatur usque
nomina illorum recitantur qui se hostiam
vivam deo obtulerunt dum sanguinem
nem suum pro deo fuderunt Ab hinc
igitur usque quam oblationem sacrificium
confessorum commemoratur qui ab hereticis
multa pericula perpessi sunt et sac
rificium laudis iugiter Christo obtule
runt Ad quam oblationem usque
supplices te rogamus sacrificium
religiosorum demonstratur qui carnem
vitiis et concupiscentiis crucifixerunt
et sic hostia Christo effecti sunt Ad
supplices te rogamus usque memento
domine sacrificium coniugatorum deleatur
qui fide et elemosinis corporis Christi
participes efficiuntur Ad memento
domine sacrificium defunctorum ostendit
qui in confessione Christi migraverunt
et fidelibus associati sunt Sacerdos
mortem Christi representat cum se ad sup
plices te rogamus inclinat et per eius
mortem apte commemoratio defunctorum
agitur qui per eum est mortuus Ad
nobis quoque peccatoribus usque in finem
canonis sacrificium penitentium exprimi
tur qui se lacrimis et penitentie dolo
ribus Christo in sacrificium mactant
et se culpas suas peccatis anteactis
doleant et in eo vivificentur

qui impius mortua perdatur
unde et sacerdos ibi voce exaltat
per penitentes a vobis et cordibus ge
mitu sepius rogare constat in amaros
singultus edant hos dum expressit
in lazaro magna voce et monu
mento venit qui hic etiam capitulo
nona mortuus excitantur per peni
tentes variis criminibus maceratur
Per hic septem sacrificia corporis christi
ecclesia consecratur et capiti christo
coniungitur hic per dominica oratione qui
ainit que septem petitionibus hic sa-
crificia sequitur per oratione et hoc
singulare sacrificium ecclesia christo
coniungit. De quinque orationibus

Oracio ante canonem ideo
in quinque distinguitur per ora
tionem in quinque partita christi pas
sione tantum exauditur. In primo
loco pro prelatis et subiectis orant
per ecclesiam in doctores continue
tes coniugatos discernimus. Quarto
loco pro defunctis offerimus quando
petimus per petentibus primo loco
pro prelatis offerimus ubi dicimus in
primis quod tibi pro ecclesia tua offe
rimus et pro papa et episcopo et re
gem nominamus. Pro subiectis
oramus ubi memento domine famu
lorum famularumque tuarum ubi et
nominare possumus quos volumus
Secundo loco pro prelatis petimus cum
hanc igitur oblationem servitutis
nostre dicimus pro subiectis subiungimus

cuncte familie tue dicimus
Tercio loco pro prelatis supplica
mus cum unde et memores nos
servi tui et cetera pro subiectis
possumus cum sed et plebs tua
subiungimus pro defunctis sacrificamus
cum memento etiam domine dicimus ubi
etiam nomina eorum recitare possumus
Pro penitentibus offerimus ubi
nobis quoque peccatoribus dicimus hec oratio
nobis commemoratur per dicta in
morte redemptoris exaltatum. De
vero officio et benedictione episcopi

Sextum officium in quo pon
tifex populum benedicat christi
descensionem ad inferos exprimit
hoc in figura moyses qui mori
turus filios israel benedixit eductos
de egipto in patria inducit pro
pterea qui et et iosue misit hoc
et iacob moriens expressit qui filios
suos benedixit et eis multa de
futura hereditate predixit habemusque
benedictiones christi complevit cum mo
riens ad inferos descendit propheta
sedentes in tenebris et umbra mortis
visitando benedixit de carcere educ
tos celesti patrie induxit Quod
episcopus eciam dum populum benedicat nunquam
cum spirituali cibo reficit Restans
autem postremis capitulis benedicat
et omnes quarto sufficit postea ipse pastor
dignet confirmatos quinto per singulos
benedictio plures concludit Ultima

omnium dominus hunc mundo sub diabolo benedixit quando electos firmavit iuxta benedictionem hereditatem possessionis dabis. Primo primis hominibus benedixit dominus dicens crescite et multiplicamini. Propter secundo hominibus benedixit dominus mundo diluvio deleto Noe et suos posteros crescere et multiplicari iussit. Tertio per Abraham eius mundo benedixit cum ei in benedictione Christum promisit. Quarto mundo ~~mundo~~ benedixit dominus filium suum nobis benedicere misit qui celos ascensurus suis benedixit et per spiritum sanctum reliquos firmat. Quinto mundo benedicet deum palam in futuro ultimam benedictionem sic complet. Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum.

De vii officio et resurrectione

Septimum officium autem resurrectionem insinuat quia devicta morte et spoliato inferno pacem suam mundo dabat quia iam omnia in celis et in terris pacificaverat et cum suis discipulis comedat eisque reliquias dedit. Sic pontifex diabolo per spiritum bellum superato pax vobis dicit pacem astantibus porrigit panem celestem distribuit. Hoc Iesus qui et Iosue signaliter pertulit cum introducto populo ac superatis hostibus terram sorte distribuit. Sic pontifex oblatam in calicem mittit designans quia anima Christi ad corpus redit. Deinde pax domini sit semper id est dicit quia Christus suis apparens pax vobis dicit pacem porrigit quia Christus amissam pacem humano generi resurgens reddidit.

De osculo pacis

Propter tres causas pacis osculum datur. Ob unam causam presbyteri se mutuo osculantur quia hominibus deum sui gratiam angelorum amicitiam per Christum qui est pax nostra se convenisse simulantur. Alia est causa quia se per pacis osculum fratres in Christo dei patris ecclesieque matris filios per Christi edificationem demonstrant atque uno pane Christi qui est deus pacem concordie et dilectionis esse desiderant. Tercia causa est quia sicut in osculo caro carni spiritus spiritui coniungitur ita debet homo in necessitate corporis per dilectionem proximi in necessitate anime per dilectionem dei diligi capitur. Cum non tali pace osculo federati corpus Christi comedunt ut Iudas iudicium sibi per falsam pacem sumunt.

De fractione panis

Oblata frangitur quia panis angelorum nobis in cruce frangitur ut factura peccatorum nostrorum per confessionem ipsi constringeretur. Papa oblatam non frangit sed partem quam mordet fixum in calicem mittit quia Christus infernum momordit et inde captivos ad paradisum misit. Duas reliquas calicem tenet. Dum papa sumit communionem sumunt significantes angelos qui Christo surgente lapidem

vii officio resurrectione

De osculo pacis

De fractione

de monumento tulit. Communicato
sacerdote mox calix de altari tollitur
quia Christus resurgens vitam de morte
et corpus eius in sepulchro non iacuit.
Dyaconus sanguinem distribuit quia
angelus resurrectionem nuntiavit.
Subdyaconus corpus domini accipit
a dyacono et fert presbiteris, sicut
quidam ipsis designans quod mulie-
res verba de resurrectione Christi
ab angelo perceperunt et apostolis
detulerunt, ipsique ipso praedicando
distribuerunt. Cum apostolicus ab
altari descendit populus communi-
cat, quia Christus ab aeternitate descen-
dens a morte resurgit. populus
aeterna gloria se participat. Episcopus
oblata frangit quia dominus panem
in emaus discipulis fregit. In
tres partes oblationem dividit, unam
refectam duabus dyacono et subdya-
cono tribuit, quia dominus fracto pane
unam partem sibi, duas cleophae et
Luce dimisit. De tribus partibus ob-
lationum

Oblata non integra sumitur,
Sed in tria dividitur. Unum
in calicem mittitur, aliud a sacerdo-
te sumitur, tertium in pyxide
morientibus ad viaticum reponitur.
Trina corpus domini est triforme:
illud quod de maria sumptum a morte
resurgens celos penetravit, et illud
quod adhuc in electis in terra la-
borat, et illud quod in sepulchris
iam pausat. Pars in calicem

missa est corpus Christi iam sumptum
in gloria. Pars a sacerdote vel a
apostolico commesta est corpus Christi
id est ecclesia in Christo per unionem
corporis Christi assumpta. De tribus
communicantibus

Primitiva ecclesia
Communicat quia Christus coram
apostolis post pisces assi et favum
mellis manducabat et reliquias
eis dabat. Deinde minister commu-
nicat quia dominus in discipulis ad mare
tyberiadis panem dedit. Postea hii ipso
communicant quia dum ascensurus in
multitudine discipulorum comedebat.
Corporale portat quia sudarium lin-
theum invenerunt. Agnus dei et cetera
in communione significat letitiam
fidelium de Christi resurrectione. Oratio
quam episcopus post ea dicit est benedictio
qua dominus ascensurus fidelibus benedixit.
Dyaconus se ad populum vertit, ite
missa est dicit, significat angelos qui
apostolos allocuti sunt cum abire inferre
fecerunt eis Christum ad iudicium
rediturum praedixerunt. Deo gratias
respondit et populus abit
quia recedentibus viris ascensione Christi
gratias egerunt in Iherusalem in templo
cotidie deum benedixerunt. Benedictio
quam papa vel sacerdos post missam
super populum dat est spiritualis bene-
dictio quam Christus nobis in die pente-
costes fidelibus attulit qui caelestis

omni benedictione spirituali repleuit. Et
illa extrema benedictione exprimit
quod post etiam sponsi sui thala
mum intrabit huius partis corpus ad
capud regredietur Et et Christus legati
one sua peracta in gloriam patris
sui reuertitur Sic etiam omnibus
adimpletis agendis partis ab
hoc actio post corpus incipitur
et in celestem altarem inducitur.
Corporale in altari remanet
quod mundicia capitanis in sacerdotibus
vigilie debita per altare expresse per corporale
etiam designatur que hic et in
futuro presentetur in Christo per ima
gines affirmatur

De pane dimisso

Fertur quod olim sacerdotes
de singulis domibus vel fa
miliis farina accipiebant
quod ad hoc singuli ferant et inde
dimissum panem faciebant quem
ipso offerebat et hunc postea
eis distribuebant. Etiam singuli
farina offerebant misse interfue
rint et ideo ipse in canone dicebatur
omnes circumstantes qui tibi hoc sac
rificium laudis offerunt. Postquam autem
etiam multitudo augebatur et sanctitas
minuebat propter carnales statu
tum est ut qui posset singulis domi
nicis vel in dimisso vel summis festi
uitatibus vel ter in anno communi
caret. hec autem confessione et peni
tentiam pro aliis tunc indignus sibi
sumeret communicate non erat
necesse pane tam magni fieri
statutum est in modum denariorum fieri
Et ut ipso pro oblatione farine
denarios offerret per quibus dominum factum
recognoscere. Cum tamen denarii
in usum pauperum qui membra sunt Christi
cederent vel in alios quod ad ipsam passionem
pertinet Statutum est quod ut panis per
missam benedictus et ipso pro benedic
tione communionis pertineretur hoc
quod eulogia dicebantur Sed quia
hoc in quadragesima fieri non licuit oratio
super populum dum etiam captiuitur que
nus per hanc pro rebus communicans Ordo pr... de pro...
sit

Ordo super epistolam de processione

Nunc ut quidam dilectionem
nostram quidamque legentium vel audi
entium membris aliquid de processione
dicamus in missa quidem agebatur
Christi pro nobis in mundum legatio
in processione agitur nunc ad patriam
reuersio post processionis etiam solle
mpnitate imitatur etiam populi dei de
egipto egredientis longitudinem Cum
signis et prodigiis ueniens
ad montem Synai peruenit ibi accepta
lege et facto tabernaculo quasi quandam
processione ad terram promissionis
tendit Populus namque armatus
incedebat per turmas signa et vex
illa ante ferebat. Leuite tabernaculum
ferebant. Sacerdotes tubis clan
gebant Archa federis a sacerdo
tibus portabatur et aaron

summus sacerdos decoratus et moy-
ses populo suum virga sequebatur
Cumque in via amalech in occursum
occurrit iter armis abstruere volunt
Cum quo usque pugnans victor
existit populo iter ad patriam aperit
Tam aliquis nostre processionis
nos adest qui cum archa omnis
populo iherico circuit sacerdotalis
ordo tubis canunt populo clamore
premunt iherico corruit et victor
populus regnum obtinuit Significacio
rei portate

Populo a pharaone per moy-
sen erepto et christianus populus
a dyabolo per christum ereptus
Tabule testamenti a monte
accipiuntur et libri ewangeliorum ab
altari ad portandum sumuntur
populus ibat armatus et populus
christianus vadit fide et baptis-
mate signatus Tempore simus moy-
signa ferebantur et ante
nos cruces et vexilla portantur
Eos columpna ignis precessit et
nos candele lumen precedit Ille
populo sanguine aspergebat istrum aqua
benedicta aspergit Levite tabernacu-
lum ferentes portaverunt et hic
dyaconi et subdyaconi plenaria
et cappas ferunt Archa testa-
menti a sacerdotibus portabatur
et scrinium vel feretrum cum reliquiis
a presbiteris portatur Aaron
summus sacerdos sequitur ornatus
et apud nos episcopus summus sacer-
dos sequitur infulatus Rex si
adest cum sceptro vertex ipsius sig-
nificat moysen cum virga ducto-
rem ipsius Si autem non adest
nunc pontifex utrumque exprimit
Moysen baculum portando aaron
mitra caput velando Clangor
tubarum exprimitur per sonum campanarum

De patria

Cum ad certam aliam proces-
sionem facimus qui ad terram
repromissionis tendimus Cum
certas civitates intramus qui ad para-
disum celestem pervenimus Cum intra
ecclesiam et monasterium scrinium
vel feretrum cum cantu et campana pulsa
adferimus qui cum archa iherico
cum sonum tubarum et clamore populo
circuimus iherico corda nostra
corruunt cum mundi concupiscencia
in cordibus nostris arcuit Ideo
quippe crucem precedentem
sequimur quia christum crucifixum in
omnibus sequi proponimus Et nulla
ad eum pervenire poterunt nisi
qui cum mundo vicijs et concupiscencijs
crucifixerint

De archa

David quidem et Salomon ad pro-
cessionem nos informaverunt
qui archam dei hymnis et canticis
perduxerunt et david in tabernaculo

salemon in templum sub alas cherubim reposuerunt. Cum etiam cum strepitu intrant, quasi archam in templum cum gaudio portant, et cum corpus autem ecclesia quod utrumque archa designat celeste aulam nobis introductos clamant. Archa sub alas cherubim ponitur, et a populo laus canitur, quia Christi humanitas inter summos ordines angelorum cherubim et seraphin locatur, et ab angelorum et hominum perenni iubilo adoratur.

De pugna xpi

De pugna Christi ...

Missa quoque imitatur cuiusdam conflictus et victoriae triumphum, quo contra hostem Amalech confligitur, et via nobis ad patriam per eum panditur. Christus quippe imperator noster cum dyabolo pugnavit et celestem rempublicam ab hostibus defensavit, tam hominibus separavit. Cum enim posset producere duodecim legiones angelorum velut septuaginta duo milia militum, instruxit tantum agmen duodecim apostolorum et expugnavit septuaginta duo genera linguarum. Pontifices namque et clerici populo expressio est quasi imperator et tota curia ad bellum processere. Hii enim subtus albis desuper cappis vel aliis sollempnibus vestibus induuntur, quasi milites pugnaturi subtus loricis desuper clipeis muniuntur. Cum de choro exeunt quasi de regia civitatis cunei prodeunt. Quasi imperiale signum et vexilla a signiferis ante feruntur, cum ante nos crux et vexilla geruntur. Quasi duo exercitus sequuntur, dum hinc inde ordinatim cantores graduuntur, inter quos vadunt magistri et prepositi, quasi cohortium ductores et belli incitatores. Sequuntur pueri quasi exercitus duces atque agmini ordinatores. Procedit pontifex cum baculo quasi imperator cum sceptro. Ante pontificem portant sancta sicut ante regem imperialia. Ante archiepiscopum crux portatur, similiter coram imperatore gestatur, qui pallio decoratur sicut rex corona ornatur. Comitantur turba plebis quasi exercitus pedestris. Cum de basilica procedimus quasi de regia urbe turmatim prorumpimus. Cum ad aliam ecclesiam procedimus, ad castellum expugnandum properamus. Quod cum cantu ingredimur quasi in dedicatione [illegible] et inde [illegible] nobis ascrimus. Cum vero ad monasterium quasi ad locum certaminis tendimus. Vexilla cum clipeis portamus contra demones sicut filii Israel portaverunt archam dei contra philisteorum hostes. Cum ecclesiam intraverimus quasi ad stationem pervenimus. Cum campane sonant quasi per classicum milites ad pugnam incitantur. Quasi duae acies in prelio ordinantur

dum utrique in choro locantur. Qui
crucem cum vexillo contra adversarios tendunt
est signifer qui vexillum contra superbiam
in pugna fert. Cantor qui cantum
inchoat est tubicina qui signum ad
pugnam dat. Praelatores qui utrique
choro praesunt sunt duces qui ag-
mina ad pugnam instruunt. Canto-
res pilleolis tegunt baculos vel
tabulas in manibus gerunt quasi pha-
res caput galeis tegunt armis
bellicis se protegunt. Spirituale bellum

Bellum cum tubarum clangore et
tubarum clamore committitur
et nostrum spirituale bellum cum campa-
narum compulsatione et clericorum canta-
tione incipitur. Geritur namque
bellum non contra carnem et sanguinem
sed adversus principes et potestates
adversus rectores tenebrarum harum contra
spiritualia nequitiae etc. Cum ergo
praeliaturi milites pugnant dum
cantoribus utrique cantant ignita
tela concupiscentiarum nequissimi
hostis emittuntur quae fortes viri
fortiter scuto fidei repellunt hos-
tes vero acriter insistentes gladio
verbi dei prosternuntur. Cantores
manu et voce alios ad armoniam
incitant quasi et duces alios pugnan-
do manibus et voce hortando ad
cantandum instigant. Interim stat
pontifex ad altare et pro laborantibus
orationem fundat sicut Moyses in
monte stans pro pugnantibus
orabat. De lectore

Lector qui [illegible] epistolam
recitat est praeco qui edicta
imperatoris per totam praedicat. Cantores
vero ad graduale vel alleluia cantandum
diriguntur et fortiores manu
ad duellum provocantur. Iam defec-
tibus in campo alii succurrunt ita
cantu laborantibus in choro alii co-
fratres inde subveniunt. Dein-
de sequentia in voce et organis iubilat
quasi victoriam cum plausu et cantu cele-
brat. Diaconus qui evangelium in alto
recitat est praeco qui parto bello
agmina dispersa cum tuba convocat. Cre-
do est exhortando allocutio sicut quo
imperator victores affatur. Credentes
oblationes offerunt sicut quia spolia
victoribus contra victorem dividuntur.
Cantus offertorii est laus quam offert
imperatori. De david et golia

Obiecto itaque hoste ab ihesu
qui et iosue superato et victori-
a parta ob pacem habundantiam nos-
tra ecclesia completa iterum philistei
adversus israel conveniunt crudele
bellum indicunt. Ex quibus golias
procedit duellum petit. Cui david
cum pastorali pera occurrit funda
et lapide eum deicit proprio mu-
crone prosternit populum inde liberatum

de lectore

De david golia

Post victoriam deo victimam immolat pro
gratiarum actione laudes iubilat. David
illum venientem turba populorum obviam
ruit, salvatorem populo venientem excipit.
Est quoque dictis a diacono populo
superatis denuo surgunt
negligentia autem atque bellum
inferunt. Et quibus Goliath
id est dyabolus procedit duellum
petit dum quibuslibet pravitatibus (?)
ad singula vicia illicit. Cui fortes
certamine cum sacra scriptura ut
David obviat funda et lapide
deiciunt dum per humanitatem Christi
qui scandali populo erat petra et re-
dentibus populus lapis angula-
ris cum dominat populo omnes prostrati
iugulat dum hostem maligni
fragili carne superat. Misterium

Cum ergo a subdyacono
et aliis sacrificium accipitur
quasi David a Saul et populo
armis induitur. Cum oblationes
super altare deponuntur quasi arma
a David deponuntur. Porro cum
pontifex ad altare venit quasi
David adversus Philisteum
procedit. Per calicem [illegible]
accipitur, per corporale funda,
per oblatam petra intelligitur.
Prefacio quam cantat est sicut clamor
quo pugil Goliath ad duellum
provocabatur. Per canonem confra-
nonem (?) intelligimus populo omnis
Sacerdotis iniciacio est simile

lapide imposito rotato. David de-
natio est lapidis iactus. Ubi de-
nuo inclinatur significat quod hostis
prosternitur. Ubi autem dyaconus
ad sacerdotem venit et calicem
cum elevatis deponit designat quod
David ad prostratum occurrit
extracto gladio caput abscidit.
Data autem pace populus communi-
cat quod accepta per David pace
populus deo sacrificium preparat.
Communio in communione est laus populi
pro victorie exultacione. Oratio et
benedictio que sequitur est sicut
quod David a populo in Jerusalem
veniens excipiebatur. Ite (?) pacis
populus ad propria remeat quod populus
tunc post victoriam cum gaudio ad
propria repedabat. De iudicio

Missa etiam quoddam iudicium
imitatur. Et canon actio vocatur.
Actio autem est causa que in publico
conventu coram iudicibus agitur quod
in missa causa populi cum deo iudice
agitur. Tunc campana sonatur
quasi populus ad placitum per preconem
convocatur. Sacerdos oratorium est
quasi pretorium in quo iudex deus pro tribunali
sede residet cui populus astat sicut
Dyabolus est accusator, sacerdos
defensor. Carmina quod accusacione dyaboli
et reatum populi iudex offenditur.
Sacerdos qui causam populi suscepit
duellum subire compellitur quatinus
delatoris fallacia confutetur populi

pharetra suscipitur, in istis placet ira
Victor spiritualibus armis induitur
adversario confligitur et plus animo
capitur. De pugna

Hoc ut dictum est in figura
precesserat quando David cum Golia
congressus populum a tyrannide eius
eruerat et Christus cum dyabolo duel-
lum subiit et populum oppressum ab
eo eripuit. Philisteus namque Israel
impugnabat et demonum caterva
humanum genus vexabat. Hostes
contra acies dei acriter (?) dimicaverant
et demones contra iustos tyrannos
concitaverunt (?). Hostes se bello munie-
rant et demones per philosophos
et poetas errores firmaverant. Go-
lias agminibus dei exprobrabat et
dyabolus cultoribus dei per ydolatriam
insultabat. David a patre suo in
pugnam mittitur et Christus a patre in
mundo ad certamen dirigitur. Da-
vid oves pavit et Christus innocentes ad
pascua vite congregavit. David ursum
et leonem superavit et Christus dyabo-
lum se temptantem devicit. David omnibus
derelictis ad locum certaminis tendit
et Christus relictis discipulis ad conta-
bula (?) hostium venit. Veniente David
clamor in castris oritur et Christo
inter iudeos veniente clamor etiam
est mortis oritur. David armis (?)
armis Saul induitur, mox quod eisdem
exuitur et Christus a militibus vestibus
Pilati s. purpura et clamide cocci-
nea induitur mox quod eisdem exuitur.
David contra philisteum baculo por-

tavit et Christus contra dyabolum
crucem baiulavit. David misit (?) et
Christus vas accepit aceto plenum.
Hostis funda et lapide prosternitur
et dyabolus Christi carne vincitur.
Per fundam quippe Christi caro, per lapidem
eius anima, per David eius deitas intelli-
gitur. Petra itaque de funda emissa
frontem superbi penetrat, et anima
Christi de carne tormentis emissa
regnum tyranni penetrans infernum
spoliavit; Golias gladio suo victus iugulatur (?)
et per mortem mortis auctorem
vicerat. Reverso David populus letatur
et Christo ab inferis regresso populus
fidelium congratulatur. David Israelitum (?)
victorem a civibus cum cantu excipitur
et Christus ab ... celos ascensus
ab angelis ... laudibus sus-
cipitur. De armis

Sacerdos itaque pugil ... pro
populo cum hoste conflictum armis
munitur spiritualibus, quia pugnatura
est contra spiritualia nequitie. Deinde
sandaliis pro ocreis se induit, caput
humerali pro galea tegit, totum
corpus alba pro lorica vestit. Cum
stolam collo circumdat quasi hastam
ad impedimentum vibrat. Cingulo pro
arcu se cingit, subcingulum pro
faretra sibi appendit. Casula pro
clipeo protegitur, manipulo pro
pugillis clava utitur. Porro liber
in manu est verbum dei pro gladio
armatur. Per confessionem dominio
dyaboli renunciat, sic hostes ad
singulare certamen provocat. Quasi

cum totis viribus pugnat dum cantu
et oratione et verbis contra dyabolum
certat Dum ad evangelium casula
per humerale proicit quasi gla-
dium arripit Dum legit evan-
gelium quasi viriliter petit dyabolum

De tragico

De signo

Sciendum quod hii qui
tragedias in theatris recita-
bant actus pugnantium gestibus
populo representabant Sic tragi-
cus sacerdos pugnam Christi populo
christiano in theatro ecclesie gestibus
suis representat eique victoriam
redemptionis sue inculcat Itaque cum
presbyter orate dicit Christum pro
nobis in agonia positum exprimit
cum apostolos orare monuit Per secre-
tum silentium significat Christum velut agnum
sine voce ad victimam ductum
Per manuum expansionem significat
Christi in cruce extensionem Per cantum
prefationis exprimit clamorem Christi in
cruce pendentis Decem namque
psalmos scilicet a Deus Deus meus respice
usque in manus tuas commendo spiritum
meum cantavit et sic expiravit
Per canonis secretum sabbati innuit
silencium Per pacem et communica-
tionem designat pacem datam post
resurrectionem et gaudium perceptio-
nis Confecto sacramento pax
et communio nobis a sacerdote
populo datur quia accusatore nostro
ab agonotheta per duellum prostrato
pax a iudice populo annunciatur

ad convivium invitatur Deinde ad
propria redire cum gaudio per ite missa
est iubetur Qui gratias Deo iubilat
et gaudens domum remeat

De vii intersticiis

De septem stat[...]

Missa de legatione Christi
Missa autem tempus quo Christus mundum
intravit usque quo celum ascen-
dit est tempus legationis Et
hec Christi legatio finietur cum
sponsa eius ab ista babilonia in
supernam ierusalem ducitur Cuius tempus
septem intersticiis distinguitur quia
legatio Christi septem donis spiritus sancti
peragitur Primo per introitum di-
citur Dominus vobiscum intellige significat ingressum
Christi in hunc mundum quo sua incar-
natione salutatur genus humanum Canti-
cum intellegitur gaudium angelorum et
hominum quod in eius nativitate est
primum donum spiritus sancti est sapientia
quia sapientia venit incarnata Oracio
sequitur significat nostram reconciliationem
per eum Lectio autem significat doctri-
nam vel exemplum quod prebuit in bap-
tismate Graduale cum versu vel
temptationem eius Alleluia ministerium
angelorum qui ministrabat ei Secundo
dicitur Dominus vobiscum ante evan-
gelium quia in mundum sua predicatione salutem
Evangelium enim significat tempus
predicationis Christi Secundum donum spiritus
sancti est intellectus quia hic docuit
homines intelligere spiritualia Tercio
dicitur Dominus vobiscum ante offertorium
et illud tempus quo ivit ierosolimam
pati et salutavit turbam sibi oc-

palmis obviam. Cantus offertorii
significat laudem illius populi. Unde et in
eadem significatione solet adhuc populus
ad offertorium sacrificare. Tercium donum
est spiritus consilii quod tunc consilium dei
apparuit propter quod venit salutis
hominis redimere sua passione. Silen-
cium quod sequitur est illud tempus
quo Christus in Ierusalem usque ad passio-
nem que sexta die statim con-
tigit cum paschali agno inclusus
mansit. Quarto dicitur Dominus vobiscum
in prefacione expansis manibus
significat tempus illud quo Christus pepen-
dit in cruce extensus. Quartum donum
est spiritus fortitudinis quod tunc expugnavit
dyabolum. Quod prefacio alta
voce dicitur significat clamorem
psalmos a deus deus meus usque in
manus tuas commendo spiritum meum
quos ipse in cruce clamavit. Vel
significat strepitum qui in tali accione
fiebat fractis rupibus et terre-
motu. Silencium canonis quod sequitur
sunt illud tempus quod post mortem
eius sui pro timore et tremore fue-
runt absconditi. Quinto dicitur pax vo-
biscum pro Dominus vobiscum et est illud
tempus quo Christus surrexit et
suos suis verbis salutavit. Quintum
est donum spiritus sciencie quod tunc aperuit
illis sensum ut intelligerent scrip-
turas. Cantus qui sequitur est gau-
dium quod habuerunt usque ad eius ascen-
sionem. Sexto dicitur Dominus vobiscum
post communionem et est illud tempus quo

Christus et homines derelinquens et an-
gelos sibi obviantes ascendens
salutavit. Sextum donum est spiritus
pietatis quod maria pietas sunt
quod humanam naturam super astra
vexit. Oracio que sequitur est quod Christus
interpellat patrem suum pro nobis.
Septimo dicitur Dominus vobiscum in fine
misse dicitur significat illud tempus
quo Christus in fine mundi adveniens
sanctos sibi ad iudicium sibi obvian-
tes salutabit. Septimum donum
donum est spiritus timoris quod tunc angeli
contremiscent. Sequitur ite missa
est hoc est ad dampnatos ite maledicti
in ignem eternum. Benedicamus vero
sequitur est ad electos Venite
benedicti patris mei. Item de missa

Que celebrantur in officio misse
usque ante evangelium respicien-
da sunt ad primum adventum domini
usque ad illud tempus quo predicabat
in aperto processit. Introitus vero
ad chorum prophetarum respicit quod ut
Augustinus dicit Moyses sunt
ministri veteris testamenti prophe-
tam. Kyriel ad eos prophetas
respicit qui circa adventum domini erant
Gloria in excelsis ad cetum angelorum
qui gaudium nativitatis Christi pastoribus
denunciaverunt. Prima collecta ad illud
respicit quod dominus circa duodecim annos
agens erat cum in medio doctorum sedebat
audiens et interrogans eos. Epistola
ad predicationem Johannis baptiste
Responsum ad benivolenciam

apostolorum qui vocati sunt a domino
secuti sunt Illa ad lectionem nichil
eorum quam habuerunt de promissio-
nibus eius vel de miraculis que per
eos fieri videbantur Evangelium
ad sui predicationem usque ad postremum
tempus Deinceps vero quod agitur
in officio misse ad illud tempus
respicit quod est a dominica qua
pueri obviaverunt ei usque ad ascen-
sionem eius sive penthecosten
Oratio vero quam presbiter dicit a secre-
ta usque nobis quoque hanc orationem
designat quam ihesus orabat in
monte oliveti Illud quod sequitur
significat tempus quo dominus in se-
pulchro iacuit Et quod panis
in vinum mittitur animam ihesu ad
corpus redire demonstrat Quod
postea celebratur significat illas
salutationes quas christus fecit discipulis
suis Fractio oblatarum illam signi-
ficat fractionem quam duobus fecit in
emaus Unde missa sit

Nunc dicendum est unde missa
exordium sumpserit et quis
eam auxerit Missam in primis
dominus ihesus sacerdotibus secundum ordinem
melchisedech instituit qui et pane
et vino corpus suum fecit et
sanguinem et ob memoriam sui sumi
celebrari hoc precepit Hanc
apostoli auxerunt dum super panem
et vinum verba que dominus dixit
et dominicam orationem dixerunt
Deinde successores alios epistolas
et evangelia legi statuerunt alii
cantum alii alia addiderunt qui
decorem domus domini dilexerunt

Celestinus itaque De introitu
papa psalmos ad introitum
misse cantari instituit de quibus
gregorius papa postea antiphonas
ad introitum modulando composuit
Unde adhuc primus versus eius
psalmi adhuc cantatur qui olim
totus ad introitum cantabatur Gloria
patri nicena synodus composuit S
damasus papa ad missam can-
tari censuit Kyrieleyson silvester
papa de grecis sumpsit quod gregorius
papa ad missam cantari instituit
Gloria in excelsis deo angeli cum
angelicis choris in primis cecinerunt
Hylarius episcopus pictaviensis ab illo
loco laudamus te usque in finem
composuit Thelesphorus autem papa
ad missam cantari constituit Sima-
chus vero papa in festis tantum
cantari instituit Dominus vobiscum
de veteri testamento sumptum est de libro
Ruth et sumptum Pax vobiscum de
novo testamento idem de evangelio
acceptum Et cum spiritu tuo de epistolis
pauli Omne vero de apo-
calipsi Hunc apostolicum ordo
tradente domino dei docuit et clemens
papa vel anacletus ad missam dici
constituit Orationes ambrosius papa
constituit sed gelasius papa auxit
et ad missam dici instituit Epistolas

et evangelium alexander papa legi ad missam instituit Ieronimus ac presbiter lectionarium et evangelicarum ut hodie habet ecclesia collegit sed damasus papa ut nunc moris est legi censuit Graduale et alia ambrosius composuit sed gregorius papa ad missam cantari instituit Cum vero in festivis diebus neuma quod iubilum dicitur iubilare statuit Sed abbas notkerus de sangallo sequencias pro neumis composuit quas nycolaus papa ad missam cantari concessit Anastasius papa constituit ut dum evangelium legitur nullus sedeat Credo in unum deum constantinopolitana synodus composuit sed damasus papa ad missam cantari statuit Offertorium gregorius papa composuit et ad missam cantari statuit **De sacris vestibus**

Apostoli et eorum successores in cotidianis vestibus et ligneis calicibus missas celebraverunt sed clemens tradente petro usum sacrum vestium ex lege sumpsit et stephanus papa in sacratis vestibus missas celebrari constituit. Zepherinus autem papa vitreis Urbanus vero papa aureis vel argenteis calicibus et patenis instituit offerri Alexander papa panem et vinum tantum offerri ad missam statuit sicut et dominus instituit et aqua admisceri censuit sicut et apostolica tradicio docuit Silvester papa lineo corporali offerri statuit sicut et ioseph domini corpus in syndone munda volvit Orate pro me Leo papa dici statuit hic et prefaciones composuit Sursum corda et cetera Gratias agamus de apostolo est sumptum prefaciones dyonisius ariopagita putatur composuisse sed gelasius papa ad missam instituisse Sanctus sanctus sanctus sixtus papa ex ysaya dimidium de evangelio composuit et ad missam cantari statuit **De canone**

Canonem gelasius composuit sed gregorius capud diebus nostris interinseruit Leo papa sanctum sacrificium immaculatam hostiam apposuit Pater noster dominus quem docuit sanctus matheus composuit gregorius vero ad missam cantari censuit sicut apostolica doctrina tradit hic et capitulum precedens Oremus preceptis et sequens Libera nos addidit Benedictionem episcopalem marcialis christi apostoli discipulus ex magisterio apostolorum tradit quam probabile studium deo sincerum auxit Ambrosius dicitur cepit agnus mos ex eo usque hac convaluit Apostolica auctoritate habetur tamen quod finita missa presbiter dicat pax domini semper vobiscum Innocencius papa dici constituit et pacem

dare censuit. Agnus dei sergius
papa composuit et ad missam
cantari instituit. Julius papa in-
tinctionem corporis domini in sanguine
vetuit (prohibuit). Gelasius papa
illum excommunicavit qui corpus
domini accipiens sanguinem non
sumpserit. Communionem gregorius
papa composuit et ad missam
cantari instituit. Ite missa est
de veteri testamento sumptum ubi
scilicet pharao populum de egypto
ire iussit, sive ubi cyrus populum
a babilone ire precepit. Benedicamus
est quod ab hoc ite missa est missa
nomen accepit. Unde dicitur domino
sumptum est de psalterio. Deo gratias
ab apostolo sed dici ipse constituit
leo papa. Ex hiis omnibus gregorius
papa missam ordinasse
creditur ut hodie per ecclesiam
cantatur. Unde missa dicatur.

Hic subintelligendum unde
singula dicuntur. Officium
quasi efficium dicitur. Missa quasi
quasi transmissa dicitur quia in ipso
officio cathecumini excommuni-
cati penitentes foris ecclesiam
mittuntur. Introitus ab introitu sacer-
dotis dicitur eo quod sacerdote
ad altare intrante a choro canitur.
Introitum ideo canimus quia Christum in
sacerdote nos suscepisse significamus.
Gloria patri ideo canimus quia trinitatem

nos adorare innotescimus. Kyriel-
eison dicitur domine miserere. Christeleyson dicitur
Christe miserere. Kyrieleyson dicitur domine miserere nobis. Hec
ideo greca cantantur quia missa de
tribus linguis hebraica greca et
latina cantari scribitur sicut et
titulus in passione domini scriptus
fuisse legitur. Hebraica quippe
est alla osanna et amen. In greco
vero kyriel et christeleyson. Latina
autem reliquum officium. Kyrieleyson
ideo ter dicitur quia trinitas adoratur
que a patribus ante diluvium a patriarchis
ante legem a prophetis sub lege
venerabatur. Christeleyson ideo ter
cantatur quia Christus in patre et spiritu
sancto adoratur qui patris volun-
tate spiritu sancto cooperante salutem
animarum operatur. Iterum kyriel ter
repetitur quia pater et filius et spiritus
sanctus ab angelis et spiritibus
iustorum ab hominibus colitur. Ideo et
kyriel cantatur ut subsequens
oratio sacerdotis exaudiatur. Gloria
in excelsis solus sacerdos incipit
et chorus simul concinit quia et solus
angelus hoc incepit et milicia
celestis exercitus simul concinit. Cum
dominus incipit ad orientem se vertit
quia angelicus chorus hoc ad orientem
bethlehem apud terram ad terram
cecinit. Pax vobis vel dominus
vobiscum salutat populum sicut in resurrectione
suo ... salutabat. Presbiter

missa dicatur

in salutare veteris testamenti et
Christi in salutare novi testamenti
salutat populum quod dicimus est novi
testamentum quia vetus testamentum
populum autem dominus in spiritu eius esse
orat ut cum spiritu et mente orare
moneat. Ore orat qui tantum ver-
ba pronunciat. Ore et spiritu orat qui
verba per interpretationem discer-
nit que ore pronunciat. Spiritu et ore
orat qui verba que dicit dimittit et
celestia intendit. Non oro sed oremus
dicit quia vota totius ecclesie comprimit.
Oratio ab orando vocatur quasi
causa (?) et corporis est que presentia
et futura bona oratur. Collecta
dicitur quia sub ea vota populi in unum colligit.
Hec est autem differentia inter orationem
et collectam. Quod oratio vocatur
quod ad missam dicitur, illa autem collecta
quod ad processionem congregatione populi
populum dicitur. Oratio quod ad missam dicitur
quia in ea oratio populi per sacerdotem
ad deum committitur. Stante in dextera
parte altaris eam dicimus quia Christus in
iudicio statuit ad dexteram oratores (?)
Omnes orationes ad deum patrem dirigimus
et per dominum nostrum Jhesum Christum in spiritu
sancto concludimus quia cuncta iuste pe-
tita a patre per filium in unitate
spiritus sancti dari credimus. Pro eo
qui vertimus est quia … in exorcis-
mis dicimus in quibus diabolum
… per … adiuramus

Vel quia in ea oratio totius ecclesie in unum colligitur

Aperte tres causas ad orientem
nos vertimus in orando. Una est
quia in oriente est patria nostra scilicet
paradisus unde nos expulsi do-
lemus. Orantes ergo contra para-
disum nos vertimus quia redditum
illuc petimus. Alia est quia mane
surgit corpus celi et lux diei
ad orientem atque nos vertimus
quia Christum qui est oriens et lux vera
nos adorare significamus. Cuius esse
debemus celi ut lux eius velit
in nobis oriri. Tertia est quia
sol in oriente oritur per quem
Christus sol iustitie exprimitur. Ab
hoc promissum tenemus quod in resur-
rectione ut sol fulgeamus. In
oriente ergo contra ortum solis
nos vertimus ut solem angelorum
nos adorare intelligamus et ut
ad memoriam reducamus gloriam
nostre resurrectionis que erit per claritatem
solis que in oriente quoniam non
respeximus tanta gloria in oriente
resurgere videmus. Lectio dicitur a legendo.
Epistola dicitur super missa. Epi super
stola dicitur missa quia sicut apostoli super
leges ita epistole super evangelium
sunt. Hanc adhuc legimus quia vita (?)
per eam nos ad Christum ferimus. Gra-
duale a gradibus dicitur quasi
gradibus cantatur. Hoc etiam responsorium
dicitur quia choro cantante ab uno
versus respondetur et illo versum
versum cantante a choro respondetur.

Versus ideo dicitur quod ad increp-
pacione revertitur Alla dicitur
laudate dominum Alle quippe lau-
date id est ia in hoc decem dei
nominibus unum ponitur et dicitur
dicitur hys cantus ideo vocatur
quod iterum ad alla revertitur Seque-
ncia ideo dicitur quod neuma ubi
di sequitur Tractus a trahendo di-
citur quod trahendo id est tractim decantatur
Graduale ideo cantamus quod de
virtute in virtutem gradatim ire
debemus Alla ideo canimus quod
ad gaudium angelorum tendimus
Sequencia ideo iubilamus quod sancte
domini in iubilo vivimus Tractum
ideo canimus quod per laborem
illuc pervenimus Evangelium
ideo legimus quod per eius doctrina
precepti sumus gaudia Evangelium
dicitur bonum Eu bonum angelium di-
citur nuncium Annunciat enim vitam post
mortem requiem post laborem regnum
post servitium Sequencia ideo di-
citur quod precedencia cuius sequitur
quodammodo est nuntium evangelii dicitur
quod ubi liber evangelii capitur
Ubi post evangelium oremus
dicitur apud grecos oratio sequitur
Offertorium dicitur quasi offerenda
cantus hoc ideo cantamus quod nos
ipsos in sacrificium deo offerre debemus
Sacerdos manus lavat id est
opera per lacrimas compunctionis

Hic liber in sinistra parte ponitur
ut expediatur ad suscipiendum
sacrificium reddatur et quod per sinistram
sinistra designat que tunc in
passione Christi representatur Sa-
crificium dicitur quasi sacrum factum
quamvis dicitur quod in mola
altaris terebatur Hostia dicitur qua
ante hostium pugnam offerebant
Victima dicitur quod pro victoria sacri-
ficabatur Holocaustum totum incen-
sum dicitur totum enim in altari
incendebatur Sacramentum dicitur quasi
sacrum iuramentum Secreta mox quod
secreto dicitur Cum sacrificium prepa-
ratur in altari cum crismate
a pontifice sacratum ponitur
quia corpus Christi cruci affigitur
Panis ideo hic offertur quia
omnibus salus corporis et anime in
eo percipitur Vinum quasi a vite natum
dicitur hoc ideo offertur ut
sicut palmites viti ita Christo
inseramur Aqua ab equalitate
dicitur Hec ideo sacrificio admis-
cetur ut ex aqua renati fonte
vite sanemur et angelis coequemur
Per omnia secula. Secula dicuntur
quia se sequuntur Alijs enim deceden-
tibus alia succedunt Amen dicitur
verum Per totum hoc sacramentum
confirmat quod per hoc et secula
reparantur Dicitur enim fiat quo
verbo verus est deus in fine mundi

qui dixit fiat lux et cetera. Apex
cuiusque filius dei amen cognominatur
ut dicit ipse dicat amen. Dominus vo-
biscum ideo ipse dicimus quia recte
celorum populo presente incolesurimus
Sursum corda ideo dicimus quia
angelorum concentus convetare non
dubitamus. Hic cum sacrificio
accedunt et vota nostra suscepta celestes
ad deos presentant. Gratias agamus
domino deo nostro ideo dicimus quia
ei pro omnibus beneficiis gratias
reddimus. Littera autem sine cau-
sa racionabili significationis fit
in isto sacramento. Ideo et forma
huius littere T ideo fit absque
sacramento magno. Significat
quippe duas substancias in Christo.
Verum quod ex una parte aperitur
et ex altera sequenti. O inclusit
est Christi humanitas que a
parte matris inchoatur et di-
vinitati copulatur. Per O per
circuloso orbe undique clauditur
Christi divinitas que nec inicio aperi-
tur nec fine terminatur. Christus quippe
est via et veritas ipse deus
dicit. Apex que littere in modo
crucis ✠ coniungitur est sancta
crux per quam humana divinis
sociantur. Oracio dicitur plaquem
nostri sequentis canonis. Hec et
dicitur preparacio quia mentes nostras
ad ministerium Christi preparat.

Sanctus. Hic ideo ordines angelorum
commemoramus quia frequenciam
supernorum ~~angelorum~~ civium adesse
demonstramus. Maiestas dicitur
maior quam potestas. Cherubim
dicitur quasi casa clausa id est solus
Seraphym pro ut sunt plures Angeli
Seraphim pro in unus. Sanc-
tus sanctus ideo in angelis cantatur
quia terrena celestibus coniungi
per hoc sacrificium clamamus. Sac-
tus dicitur sanguine tactus
vel sancte cinctus. Dominus dans
minas. Deus Eloim minas.
Sabahot exercituum filius regis ex-
ercitus angelorum. Osanna dicitur salvi-
fica id est salva nos habitans
in excelsis. Canon dicitur regula
quia per eum regulariter fit con-
fectio sacramentorum. Hic ob nes
causas subsilencio dicitur.
Una est quia in deo loquimur non
voce sed corde clamare apparet.
Alia ideo autem verba dicimus
ut sciamus quod ante nos prece
debeamus. Secunda est ne prolixo
tam prolixa declamacione cito tedium
abscedat vel sacerdos tam longo
clamore deficiat. Tercia est
ne tam sancta verba tanti
misterii vilescant dum ea vulgus
per cottidianum usum sciens in
incongruentibus locis dicat. Dicitur
fertur dum canon publice canderet

~~testamentum~~ tenteretur ab omnibus
per ipsum sanctificetur et sic pastores
eius super panem et vinum in
agro dixerit repete carnis et
sanguinis ante se invenerit
atque inde divinitus compulsi intel-
lexerunt. Unde synodali decreto sub
anathemate est preceptum ut
nullus canonem dicat nisi in libro
et sacris vestibus et super altare
et super sacrificium. Et ut nullus
sacrificium nisi in aureis vel argen-
teis vasis officiat sed hoc omnes
habere negant et ideo incongru-
um quod sanat. Hic autem libris
ideo crucifixum depingitur quod
per illud passio Christi oculis
cordis ingeritur. Te igitur
ideo dicunt quidam doctores capitulum
ideo quod T litteram incipit quia
hec forma crucis exprimit. Cle-
mens dicit quidam clara mensis. Dum
homo timet tabescit dum doctrinam
capitulum scivit mens ei clarescit
Hec dominica conversionem ad panem
in quo aqua et farina. Hec iuncta
convertitur ad vinum in quo aqua et
vinum. Hec sacrosancta ad utrumque
illibata id est sine labe. Quia
cum passat debent esse sine
macula et corpus sunt absque com-
mixtione. Catholica dicitur communicatio
quia non timore sed amore Christi

sanctificati in una fidem concorditer
Catholica dicitur universalis quod hec
religio per totum mundum constat.
Papa dicitur pater patrum. Orthodoxorum
recte glorificans sibi in tota fide
christianis. Memento domine famulorum
hic possumus nominare quos volumus
pro fidelibus tamen offertur sicut
dicitur quorum tibi fides cognita est
Communicantes ideo sancta dei
genitricis virgo maria nominatur
quod hoc sacrificium de ea mundo
concitatum. Ideo apostoli duodecim
apostoli nominantur quod illorum doctri-
na et passione hec sacramenta
affirmantur. Petro testimonio nam
hoc sacrificium petrus et andreas
et philippus sunt crucifixi paulus
et iacobus mathias et bartholo-
meus decollati iacobus symon
et thadeus necati iohannes ve-
neno et gladio mactatus Thomas
transfossus. Deinde duodecim
martyrum nomina recitantur quorum
quidam hoc sacrificium commendat
Ex quibus quidam fuerunt ponti-
fices quidam episcopi quidam diaconi
quidam layci extiterunt quia omnes
gradus omnibus ordinibus huius sac-
ramento sociavit testimonium. Linus
quintus et cletus clemens sixtus
cornelius romani pontifices. Cy-
prianus kartaginensis archiepiscopus

Laurencius archidyaconus Criso-
gonus iohannes et paulus milites
Cosmas et damianus medici
fuerunt qui omnes pro christo morte
sacrificio sanguinis fuderunt
Quam oblacionem benedictam
id est hanc materiam terrenam
ad corpus filii tui sicut adam
de terra formatam spiritu sancto
replecas ✠ adscriptam id est
ad formam filii tui signatam
divinitati ascribas ✠ Ratam
id est veritati firmam facias quasi-
ma racionabilem pro deuocione
nostra efficias acceptabilem
pridie hoc est post die hoc est
corpus meum Dicit enim verbis
domini ex quibus facta sunt mundus
ita per verba domini hec prolata
mutatur vere in corpus domini Hic
fideles calicem quod est calix est in
misterio quem christus in manibus tenuit
non in materia metalli aliquo
Eterni testamenti Testamentum illa
scriptura vocatur per quam mortui here-
ditas vivis confirmatur Novum et
eternum testamentum est nobis christi
sanguine scriptum per cuius mortem
celeste regnum in hereditate est
firmatum Misterium vocatur ubi
aliud videtur aliud intelligitur
Species panis et vini cernitur
corpus christi et sanguinis creditur Hostiam

puram quantum ad corpus hostiam
sanctam quantum ad sanguinem
hostiam immaculatam quantum ad utrumque
Aliter hostiam puram ab aliis ipsis
separatam hostiam sanctam
id est nos sanctificantem hostiam
immaculatam id est a macula omni
datam et panem sanctum vite quo
pascimur eternaliter efficimur et calicem
salutis [illegible] videlicet cum quo
eterni salutem consequimur Supra
abel id est innocens abel fuit per
hoc sacrificium suo agno similis et
innocens ut ipse occubuit [illegible]
[illegible] aliorum occidit sicut christus
[illegible] aliorum [illegible] Sacrificium
abrahe Patriarcha dei filium pro-
prium [illegible] dei habuit quem
filium pro nobis ut ille ysaac obtulit
Aries immolatur et ysaac evasit
et caro christi pro nobis sacrificatur
divinitas vero illesa exstitit
Summus sacerdos melchisedech
quod sonat rex iusticie hic sine
patre sine matre assimilatur filio
dei qui in celis matrem non habuit
in terris patre caruit Hic
rex iusticie exstitit et iustos remu-
nerabit iniustos iuste dampnabit
Melchisedech sacrificium christi
pane et vino expressit quem christus
in sacramentum corporis et sanguinis

De a[illegible]
De[illegible]
De me[illegible]

distulit. Ideo in hoc loco horum sacrificia recitantur quia preciosus per inclinationem sacerdotis mors christi commemoratur. Quod per hoc prefigurabatur: Iube hec perferri per manus sancti angeli in sublime altare. Angelus ~~dicitur~~ dicitur magnus christus magni consilii angelus qui est deus consilio patris per filium hunc mundum redimi creavit. Sublime altare in conspectu dei est christus in dextera dei. Super quod altare ecclesia hostias pacificas immolat et super quod deo vota sua in sacrificium iustitie acceptat. Hic angelus hec sacramenta in sublime altare fert deum interpellans pro nobis vultui dei apparet. Ut quotquot ex hoc altari sumpserimus christi participatione omni benedictione celesti et gratia repleamur.

De libro vivencium

De libro vivencium

Memento domine famulorum famularumque tuarum. Quos nunc hic poteris quos vis nominare. Sed non in dominica die. Nota virorum in libro scribebantur qui ad altare iuxta canonem recitabantur et hic liber vivencium vocabatur. Similiter hic nova defunctorum de libro recitabantur sed hoc dominicis diebus intermittebatur quia a quibusdam ait ob resurrectionem dominica requiem habere credebantur. Cum apostolis et martiribus in communione. Iudam Iohannem baptistam voluit intelligi quidam marcum ewangelistam qui et Iohannes dictus dicitur legitur qui non hic intelligitur. Octo martires et septem virgines hic ponuntur quorum sanguine hoc sacramentum approbatur quod per hoc sacrificium in septem donis spiritus sancti ad octo beatitudines pervenit. Diversi ordines et sexus hic introducuntur quod per omnes ordines et sexus hoc sacramentum confirmatur. Et ewangelistis quippe Iohannes qui et marcus ponitur qui alexandrie presul et martir fuit. Et dyaconibus stephanus qui primus martir post christum extitit. Et apostolis mathias qui pro christo occubuit. Et septuaginta duobus discipulis barnabas qui se pro christo optulit. Et patriarchis ignatius antiochenus episcopus. Et papis alexander romanus pontifex. [ponitur] Et presbiteris marcellinus. Et exorcistis petrus. Et coniugatis felicitas et perpetua. Et virginibus agatha et lucia que omnes hoc sacrificium suo sanguine firmaverunt et in corpore christi communicari meruerunt. Per quem omnia bona creas. Non ait nova creari

in xpo Ditabit per spiritum sanctum
in anima. benedicens speciali benedictione
Venite benedicti patris mei Et
pascet nos in vita eterna post
mortem. per ipsum nos creavit. in
ipso nos creavit qui ipso nos ad
vitam reficiatis Sciendum quod in ora
tione nulli aliquid dicere vel addere
licet nisi quod ab apostolis vel eius
positum fuerit Et si aliquis presump
serit non devotioni sed presumptioni
ascribitur Ideo per totum alta
voce cantatur ut communicanti
ante alterutrum offensas dimitte
re per pacem commutetur Pa
ter dei volunt esse dictus iudeorum
quasi servorum pater vero christianorum quasi
filiorum Ideo illos quasi inutiles servos
de domo eicit. istos quasi filios
hereditatem recipiunt quos nunc et
pane angelorum et vitam sagina
ti carne pascit Qui es in celis
id est in sanctis Sanctificetur
nomen tuum. nomen dei sanctificatur
cum nos filio eius uniti in regno
patris coheredes assumimur
Adveniat regnum tuum Adveniet cum ecclesia
regnum eius ad celestia perveniet Vo
luntas eius sicut in celo ita in ter
ra fiet cum terrena caro celeste dicet
corpus et homines amplius mali con
cupiscent sed equales angelis erunt
Panem cotidie hodie dat quia ex

uno suo corpore nos creat Debita
nostra dimittit si nobis aliis dimit
tere posse persuaserit Et ne tempta
tione nos inducit si nos a temp
tatione liberaverit Sed a malo libe
rabit si nos a peccato et inferno
eruerit Nomine sancte marie
ideo hic commemoratur ut per
eam a preteritis et presentibus et fu
turis malis liberemur per eius
preces filii dei efficimur Ideo al
tres apostoli nominantur quod in ore
duorum vel trium testium omne verbum
stat affirmatur et huius sac
ramento tres ordines sed doctores
confessores coniugati testificatur
hic potestas nominatur de suis
quos vis quasi membra corporis christi
fiant per sacramentum Tunc
osculata patena sacerdos signat
quia per totum et hoc sacrificio
quod in celis et in terris pacificata
dicunt Pax dei a pacto quod
deus pactum cum nobis fecit quod
omnes per filium suum ... sit xps
ideo agnus dicitur quod ipse est qui
secundum legem in pascha immolatur
per quem a servitute liberabatur Hic
johannes dicit agnum dei qui
tollere peccata mundi Ideo in fra
ctione agnus dei cantatur ...
digne carnes huius agni sumunt

Cum agnus licet ab omni populo
totus et a singulis totus sumatur
tamen totus et integer in celo perma-
nere non dubitatur. Sacramentum
namque quod ore percipitur in alimentum
corporis redigitur. Virtus autem
sacramenti qua interior homo
saginatur per hanc vita eterna
adipiscitur. Per agnus dei
tamen corpus christi triforme
intelligitur illud quod in celo residet
et quod in terra ambulat et quod
in sepulchris requiescit. Po-
pulus caritatis tribus diebus debet
ante ab uxoribus abstinere et
tribus postea a coitu vacare. Tot
enim diebus populus olim absti-
nuit qui legem accepit. Eu-
karistia dicitur bona gratia. Eulogia
benedictio bona. Communio quippe
non hanc ideo cantatur ut cum
ipso christo dei communicemus. Com-
plenda ideo dicitur quia per illud missa
completur. Ite missa est est licentia
abeundi. Deo gratias interiectio
gratulandi. Omnes quippe partes
populus gentes deo reddidit et ad
patria redit. Sicut populus israel premissum
preparacionis de egypto abiit
et gentes deo retulit sive qui prius
de babilonia ad ierusalem
redierunt et grates deo egit. Ita

nos accepta ultima benedictione ad
patriam celestem ibimus et in gratiarum
actione semper manebimus. Ideo enim
trium puerorum scilicet Benedicite omnia
post missam cantabimus quia deo
omnibus universis sunt benedicimus
quem post in seculum seculi laudabimus.
Hunc toletanum concilium cantandum
instituit et hunc negligentes ana-
thematis subdidit.

De quatuor partibus misse

Missa dividitur in quatuor partes
scilicet obsecrationes orationes pos-
tulationes gratiarum actiones. Ab initio
misse usque ad offertorium sunt
obsecrationes. A secreta usque ad
per omnia secula seculorum orationes. Deinde usque
ad communionem postulationes sunt.
Deinde usque in fine gratiarum actiones.
Tribus horis licet missam cantare
scilicet tercia sexta et nona. In festis tercia
in privatis sexta in quadragesima vel
in diebus ieiunii nona hora. Hora
tercia ideo missa cantatur quia hora
tercia christus ad passionem deducebatur
quem iudei crucifige crucifige clama-
verunt et milites eum flagellaverunt.
Hora sexta ideo missa cantatur
quia hora sexta christus pro nobis in cruce
immolabatur. Hora nona ideo
missa cantatur quia hora nona christus
morte subisse creditur. Bonum

die debet missa ab uno sacer-
dote celebrari sicut et Christus semel
voluit immolari. Si autem ne-
cessitas cogit ut est si due festi-
vitates simul occurrunt due vel tres
celebrari poterunt quod et romani
in die natalis domini faciunt. Et Christi
passio est completa. Passus est enim
linguis insultancium manibus ver-
berancium clamans crucifigencium ipse
enim in figuris a patriarchis
est immolatus ipse a prophetis sacri-
ficatus ipse idem a patre et a De
semetipso pro nobis oblatus leone papa

De leone papa

Legitur de leone papa quod
sepius in una die septem
missas aliquando octo celebraverit.
Nullus absque sacerdotalibus vestibus
et ipsis singulis consecratis et altari
consecrato missam celebrare debet
et nullus non ordinatus epistolam et evangelium
legere licet sicut nulli non ordinato
missam celebrare licet. Post accep-
tam lavacionem nulli missam cele-
brare vel communicare licebit quod si
fecerit gravi penitencie obnoxius erit

De [illegible]

Gloria in excelsis numquam nisi
ad horam terciam cantatur quod
spiritus sanctus super credentes
descendisse et eos gloria et exulta-
cione replesse legitur. In duobus autem
sabbatis pasche et penthecosten ad no-
nam cantatur quod baptizatis amissa
gloria redditur. Una missa singulariter
dicitur sicut et una epistola et unum

evangelium legitur. Si autem
festivitates in dominica occurrerint duas
dici licebit quod et hoc romana
auctoritas. In die natalis
domini ad secundam missam facit
quinquies dominus tecum ideo dicimus quia
dominus ter ante in officio dixis-
se legitur aliquando quidem dicimus
quod quinque partem passione
domini in officio agimus. Romanus
pontifex usurpavimus propter sep-
tem peticiones in dominica oracione
quas tamen apostolos super hoc sacri-
ficium dixisse cognovimus. Cum
hic numerus suppletus fuerit vel
tercia vice in quadragesima ideo
ad missam flectamus genua
dicimus quod corpus et animam in peni-
tencia nos humiliare debemus. Ob
tres autem causas ad terram cadimus.
Una est quod Christum in carne ado-
ramus qui ad terras descendisse
et carnem de terra induisse ad
lectandos nos veneramus memo-
ramus. Alia est quia ad memoriam
reducimus quod in paradiso cum
angelis fuimus nunc inter bruta
animalia in terra iacemus et animam
nostram corporali mole ad terram
deprimi ingemiscimus. Tercia
causa hec est. Cum stat alius homo
erigitur qui in terra iacet
bestiis assimilatur. Et nos dum
tempora fuimus canonalibus

Septimo

similes sumus. Postquam vero in
carnis desideria cadimus cum
bestijs quasi rationales in luto
iacemus. Quia ergo alijs homi-
nibus nos dissimiles in factis cer-
nimus ob etiam ipso corporis statu
sanctuarium cum bestijs. Et ipsum
ante oculos in vita penitendo cla-
mamus dominum ad terram corpore
cadimus et genitorem nostrum terre
et etiam metus pavimento faci-
mus adherere ut per Christum (apter?)
nos terra factum a terrenis desi-
derijs valeamus resurgere. Hic
autem ritus ab abraham exor-
dium suscepit qui in terra prostra-
tus dominum adoravit. Quem imi-
tati sunt qui in terram
cadentes deum adoraverunt. Hec
in autem flexio a gentilibus
sumpta. Que honorem ipsi sig-
nis exhibuerint quos prius et
genuum flexu adoraverint. Nos
autem cum apostolo dicimus flec-
to genua mea ad deum. Lumine
spiritum sanctum significat. Ideo cum
lumine missa celebratur quia
hoc sacramentum per spiritum sanctum
conficitur et digne hoc percipien-
tes a spiritu sancto illustrat. Lumine
etiam leticiam designat quia sacramen-
tum misse eternam leticiam do-
nat. Vnde credo in unum deum et homo

de lumine

facta est dicimus genua flectimus
quia christum hominem factum et pro
nobis crucifixum adoramus. Credo
in unum deum in omnibus dominicis
et festis domini et sancte marie
canitur et in festis sancte marie
et natalicijs apostolorum et in festi-
vitate omnium sanctorum et in dedica-
cione ecclesie cantatur quia aliquid
de hijs sonare videtur. Liber
evangelium misra credo in unum deum
osculatur quia pax per ipsum red-
dita declaratur. De prefatione

de prefatione

Pelagius papa novem
prefationes canendas statuit
scilicet Quia per incarnati de
nativitate. Quia cum unigenitus
de epiphania. Qui corporali
ieiunio de quadragesima. Qui
salutem humani generis de passione
vel de sancta cruce. Te quidem domine de
pascha. Qui post resurrectionem
suam de ascensione. Qui ascen-
dens super omnes celos de pente-
costen. Qui cum unigenito filio
de sancta trinitate. Te domine sup-
pliciter exoramus de sancto petro
et paulo que etiam de pluribus
apostolis dicitur. Gregorius papa
decimam qui ecclesiam tuam de
sancto andrea addidit que de uno
quolibet apostolo usque hodie consuevit
Romiter autem urbanus papa

vndecima de sancta maria ad
didisse non ignoratur que a
pluribus vbique frequentatur. So
ter papa constituit ut nullus
missam celebret nisi saltem ieiunus
sit. Zacharias papa constituit
ne sacerdos cum baculo ad altare
accedat et ne velato capite
ad altare stet. De missa pro defunctis

Ad missam pro defunctis
gloria patri et alia que
leticiam designant non cantantur
quia luctum imitatur et nos per
hoc in hunc mundum ad tristiciam
venisse pro luctu ipsum esse
monemur. Corpora vero mor
tuorum non debent interesse misse
vivorum quia defunctus non respondet
et cum omnibus non communicant.
Hoc autem significat quod hii qui prius
mortui sunt et Christi sacramenta
non perceperunt in terra viventium
communicatoribus Christi interesse
non poterunt. Explicit liber de missa
Incipit de ara

Explicit liber de missa incipit de ara

Hec breviter de missa
sequitur nunc pauca
de ara. In Genesi legitur
Noe primum altare domino construx
isse deinde Abraham Ysaac et Iacob
altaria edificasse leguntur que
non aliud quam lapides erecti intel
liguntur. Super quos sacrificia
mactabant que supposito igne crema
bant. Aliquando vero ignis de celo
descendit et oblatum sacrificium
consumpsit. Unde Cayn fratrem suum
occidit quia ignis celestis sacrificium
suum consumpsit suum quoque intactum
permansit. Hec autem differentia est
inter altare et aram quod altare
quasi alta res vel alta dicitur in quo
sacerdotes incensum adolebant.
Ara vero quasi area id est plana
vel ab ardore dicitur eo quod in ea sacri
ficia ardebant. Aliquando etiam capitur pro al
tari [illegible]. De tabernaculo moysi

De tabernaculo moysi

Quando vero dominus populum
suum de egipto eduxit
spirituale tabernaculum moysi
in monte Synay ostendit ad
cuius exemplar materiale fieri
precepit. Vasa quoque preciosa et sacras
vestes fieri iussit altare ad sacri
ficia. Sacrificia sacerdotes et le
vitas ministeria constituit et
tubas argenteas vel eneas ad con
vocandum populum constituit. Tunc
cuncta moyses secundum ostensum
exemplar omni opere consummavit
et tabernaculum cum gaudio populus
dedicavit. Quod processu temporis vetusta
te consumptum iussit sibi fieri tem
plum. Ac cartam David regi per
prophetam misit in qua erat descrip
tio qualiter templum construi debu
erit. Salomon vero mirificum
toto orbe famosum edificavit
sicut dominus in carta preceperat. Al

tare quoque aureum et preciosa vasa et vestes sacras fecit. sacerdotes cantores levitas et ministeria templi distribuit pro ut dominus impleri precepit Omnibus rite paratis templum maximo cultu dedicavit et archam dei in eo collocavit Quod quia utrumque ecclesiam prefigurat secundum formam utriusque populus christianus ecclesias formavit

de tabernaculo

De tabernaculo

Tabernaculum quod populus in itinere habuit formam mundi tenuit et typum ecclesie peregrinantium gessit quia in itinere huius mundi non manentem civitatem habet sed futuram inquirit Tabernaculum secundum mundum erat formatum et de metallis omne quod in mundo est in eo fuerat prefiguratum quia totus hic mundus iam factus dei templum christi sanguine dedicatum in quo universalis ecclesia tabernaculum dei castris cantibus deum vivum et verum laudibus iugiter concelebrat et ex tabernaculo templum fieri desiderat Cuius tabernaculi una pars dicebatur sancta in qua populus sacrificabat et est activa vita in qua populus in dilectione proximi laborabat Altera pars dicebatur sancta sanctorum in qua sacerdotes et levite ministrabant et est contemplativa vita in qua religiosorum societas in dilectione dei celestibus inhiat Porro secundum formam tabernaculi fiunt ecclesie christiani Secundum sancta sit anterior domus ubi populus stat Sancta vero secundum sancta sanctorum ubi clerus stat Ministerium levitarum et sacerdotum mutavit ecclesia in ordinem christi ministrorum Vasa et vestes et vitam sacrificiorum converterunt in morem ecclesiasticorum clangorem tubarum converterunt in sonum campanarum

De templo

De templo

Templum autem quod populus in patria in pace possidebat prefert templum glorie de vivis lapidibus in celesti Iherusalem constructum in quo ecclesia per eam pace exultat hoc et in duo dividitur quia templum superne curie in angelorum et hominum differentia distinguitur In quo altare aureum est christus gloria sanctorum In hoc templo omnes electi sacerdotes et cantores erunt ipsi et vasa preciosa in camino tribulationis examinati ut sol fulgebunt

veste salutis et indumento iustitiae splendescunt. De ecclesia

A templo itaque quod Salomon fecit ecclesia nostra formam accepit. Per hanc quippe domum ecclesia significatur, ideo et ecclesia vocatur. Ecclesia autem septem vocabulis insignitur, quia ecclesia Christi septem donis Spiritus Sancti velut septem columnis domus sapientiae fulcitur. Unde nominatur

Ecclesia vero convocatio dicitur, quia in ea populus fidelium ad audienda iudicia Dei et ad convivium Christi convocatur. Synagoga congregatio dicebatur, quia virga legis velut grex irrationabilium pecorum congregabatur. Haec domus est basilica id est regalis nuncupatur, quia in ea regi regum ministratur. Basileus namque rex, quasi basis laos id est columna populi, quia eius regimine fulcitur. Haec etiam kyrica id est dominicalis appellatur, quia in ea Domino dominorum servitur; kyrios namque dominus dicitur. Haec quoque domus Dei vocatur, quia in ea Deus adoratur. Haec domus orationis appellatur, quia in ea populus fidelium ad orationem congregatur. Haec etiam aula Dei nuncupatur, quia in ea convivium aeterni regis celebratur. Haec quoque dicitur oratorium, quia locus orationis est fidelium. Haec templum quasi amplum tectum vocatur, quia conventus populi in ea quasi sub uno tecto coadunatur. Monasterium dicitur quasi habitatio monachorum; monas quippe solus, sterion dicitur habitatio. De capella

Capitium dicitur domus ideo quia pauperes ad postulandum elemosinam confluunt. Inde diminutivum capella dicitur, quia Christiani pauperes spiritu ad posciendum animae elemosinam conveniunt. Capellae a caprarum pellibus sunt dictae. Antiqui etenim nobiles ecclesiolas in itinere de pellibus caprarum factas habebant, quas inde capellas vocabant, et earum custodes capellanos nominabant. De capellanis

Sunt etiam capellani a cappa sancti Martini appellati, quam reges Francorum in proeliis semper habebant, et eam deferentes capellanos dicebant. De situ ecclesie

Ideo autem ecclesiae ad orientem vertuntur, ubi sol oritur, quia in eis sol iustitiae adoratur, et in oriente paradysus nostra esse praedicatur. Per ecclesiam ergo ecclesia significatur, quae in ea ad servitium Dei congregatur. Domus haec super petram locatur, et ecclesia supra Christum firmam petram fundatur. Quatuor parietibus surgit in altum, et ecclesia crescit quatuor evangelistis in alta virtutum. Domus

De ecclesia
Unde nominatio
De capella
De capellanis
De situ ecclesie

lis ex duris lapidibus construitur
et ecclesia ex fortibus in fide et
operatione colligitur lapides cemento
conglutinantur et fideles in
vinculo dilectionis compaginantur
Sanctuarium est primitiva eccle
sia de iudeis collecta anterior
domus ecclesia de gentibus conversa
ad fidem Sanctuarium sunt qui
in contemplativa vita desserviunt
anterior domus in activa vita
deo famulantes De fenestris

De fenestris Perspicue fenestre que tem
pestatem excludunt et
lumen introducunt sunt doctores
qui turbini heresium obsistunt
et lucem doctrine ecclesie infundunt
Vitrum in fenestris per quod radius
luminis iaculatur est mens
doctorum que celestia quasi per spe
culum in enigmate contemplatur

De columpnis
De columpnis Columpne que domum fulciunt
sunt episcopi qui machinam
ecclesie vite rectitudine in alta
suspendunt Trabes que domum
coniungunt sunt seculi principes qui
ecclesiam continendo muniunt Te
gule tecti que imbrem a domo re
pellunt sunt milites qui ecclesiam
ab hostibus protegunt laquear
picture sunt exempla iustorum que
ecclesie prestant ornamentum
morum Ob tres causas fit pictura
Prima est laycorum literatura Secunda
ut domus tali decore ornetur

Tercia ut priorum vita ad me
moriam reducetur De corona sanctorum

Corona que circa capita sanctorum
in modum circuli depingitur
designat quod lumine eterni sple
ndoris coronati fruuntur Idcirco
secundum formam rotundi scuti pin
guntur quia divina protectione
ut scuto nunc muniuntur Unde
ipsi cantant gratulabundi Domine ut
scuto bone voluntatis tue coro
nasti nos Usus autem formas
sculpendi a lege cepit ubi moy
ses iussu domini duos cherubin
ex auro fecit Usus vero ecclesias
pingendi a salomone sumpsit
exordium qui varias celaturas
in templo domini iussit fieri Usus
etiam candelabri et thuribuli
a lege cepit Pavimentum quod
pedibus calcatur est vulgus cuius labore
ecclesia sustentatur Cripte sub
terra constructe sunt cultores De altare
secretioris vite De altare

Altare super quod sacrificium sacrificatur
est Christus super quem sacrificium
ecclesie acceptatur Ideo corpus
Christi super altare conficitur quia
populus in eo credentes qui ex
eo existunt unum cum Christo quasi
multi lapides unum altare efficiuntur
In altari reliquie reconduntur
quia in Christo omnes thesauri

sapientie et scientie absconditi. Super altare capse ponuntur scilicet apostoli et martires qui pro christo passi leguntur. Palle et vestes quibus altare ornatur sunt confessores et virgines quorum operibus christus decoratur.

De cruce

Crux ob tres causas super altare erigitur. Primo quia signum regis nostri in domo dei que regia urbe signatur ut a militibus adoretur. Secundo ut passio christi semper ecclesie representetur. Tercio ut christianus populus carnem suam crucifigendo vitiis et concupiscentiis christum imitetur. Vexilla vero eriguntur ut trophei christi etiam iugiter memoretur.

De propiciatorio

Propiciatorium quod super altare locatur est divinitas christi que humano generi propiciatur. Gradus per quos ad altare ascenditur sunt virtutes per quas ad christum pervenitur. Cum super altare manus abluuntur est misericordia fluens de christo qua homines in baptismo et in penitentia a sordibus diluuntur.

De pallis

Pallia que etiam suspenduntur sunt miracula christi que in ecclesia leguntur. Pulpitum quod in alto sustollitur et in quo evangelium legitur est perfectorum vita ad quam per evangelii doctrinam provehuntur. Cum in festis omnibus quibus christum sequuntur. Ecclesia vero luminibus lucerne illuminata et ecclesia christi lumine spiritus sancti semper illustratur. Baptismus in ecclesia celebratur quia rationalis ecclesia est mater de qua nova proles christo generatur. Ostium ab ostando vel ostendo dicitur. Ostium quod inimicos obstat et amicis aditum intromittendi ostendit est christus qui per iustitiam obstat infidelibus a domo sua arcet et fidelibus aditum ostendendo per fidem introducit.

De choro

Chorus psallentium a chorea canentium exordium sumpsit quam antiquitus ydolatre instituerunt ut iudei videlicet decepti deos suos et voce laudarent et toto corpore eis servirent. Per chorea autem circuitionem voluerunt intelligi firmamenti revolutionem. Per manuum complexionem elementorum connexionem, per sonum cantantium armoniam planetarum resonantium, per corporis gesticulationem signorum celi motionem, per plausum manuum vel strepitum pedum tonitruorum crepitum. Quod fideles imitati sunt et in servicio dei convertunt

De concordia

Rum populus de mari rubro
egressus choreas duxisse et
Maria cum tympano precinuisse
et David ante archam cantoribus
omnibus saltasse et in cythara
psalmos cecinisse legitur et
Salomon cantores circa altare
instituisse legitur qui voce
tubis organis cymbalis cytha-
ris cantica personuisse leguntur
unde et adhuc in choris
musica instrumenta ubi introitus
quasi globi celestis dulcis melo-
dia conferri dicitur De con-
cordia

Chorus dicitur
a concordia cantantium
sive a corona circumstantium Olim
namque in modum corone circa
aras cantantes stabant sed Fla-
vianus et Diodorus episcopi choros
alternatim psallere instituebant
Duo chori psallentium desig-
nant angelos et spiritus iustorum quasi
reciproca voce deum laudantium
Cancelli in quibus stat quasi
nos intrare in domo patris de-
signat Cum aliquis de choro
in processione ad aliquod altare
vadit et ibi instanter cantat
significat quod anima corpore de
hac vita exiens ad christum perve-
nit et ibi in consortio angelorum
deo servit De corona . . .

Corona
ob tres causas in templo
suspenditur Una quod ecclesia
per hoc decoratur cum eius luminibus
illuminatur Alia quod eius visione
admonemur quod hic corona vite
ad huius gaudium percipiunt qui
hic deo devote serviunt Tertia
ut celestis Iherusalem nobis ad memo-
riam revocetur ad cuius figuram
facta videtur Constat enim
ex auro argento ere et ferro
Aurum sapientia sunt fulgentes ar-
gentum eloquentia nitentes es in
celesti doctrina dulciter sonantes
ferrum vicia domantes Turres
corone sunt scriptores ecclesiam mu-
nientes Lucerne eius bona opera
lucentes Aurum cetera sunt mar-
tires argentum virgines Es con-
tinentes ferrum coniugio servien-
tes Gemme in corona corus-
cantes sunt quique in virtutibus
rutilantes Metalla in igne decoc-
ta adornande corone simulantur
et electi in camino tribulationis
probati ad celestis Iherusalem decorem
eliguntur Catena qua corona
in alto continetur est spes qua
anima a terrenis ad celestia
suspenditur . supremus circulus

cum instituitur deus a quo omnia continentur.

De campana

Signa que nunc per campanas sonantur olim per tubas dabantur. Hec vasa in nola campanie sunt reperta unde eciam sic dicta. Maiora quippe vasa dicuntur campane a campania regione, minora nole a nola civitate. Ideo autem in modum vasorum formantur quia predicatores vasa spiritus sancti appellantur. Campane itaque predicatores designant qui populum ad ecclesiam convocant. Et sonus est illorum predicatio quorum sonus in omnem terram exivit et in fines orbis terre verba eorum. Ere sunt fuse quod est dicitur et sonorum quod predicatio illorum continua [illegible] est dura et de virtutibus sonora.

De turribus

Turres in quibus suspense sonant sunt dure leges quibus predicatores a terrenis ad celestia suspense regnum dei predicant. Flectum fit ex ferro quod omnia dura domat quia illorum lingwa que omnia dura superat. Batallum quo ligatur est moderatio qua illorum lingwa temperatur. Funis quo campane moventur ad sonandum est sacra scriptura ex multis sentenciis contexta qua predicatores moventur ad predicandum. Funis a ligno descendit et sacra scriptura a ligno sancte crucis et dominice passionis descendit. Lignum a superioribus continetur quia crux et passio Christi a prophetis ante predicatur et evangelium legis continetur et apostolica doctrina prophetice contexitur. Sacerdos funem apprehendit cum scripturam docte bono opere agit. Funis cum sursum trahit dum scriptura eum in contemplacione suspendit. Funis autem deorsum trahit ipse dum a contemplacione ad activam vitam descendit. Ex tactu funis campana sonat quia ex bona operacione predicacio intonat.

De campanario

Campanarium quod in alto locatur est alta predicatio que de celestibus loquitur. Non autem sine causa gallus super campanarium ponitur. Gallus enim dormientes excitat et per horas admonetur. Presbiter gallus dei ut per campanam dormientes ad matutinas excitet.

De stacione

In ecclesia masculi in australi parte stant significantes quod fortiores in fide ardore spiritus sancti fervidi probati fieri debeant qui estum temptacionum mundi ferre valeant. Femine vero in boreali parte stant demonstrantes quod fragiliores sub [illegible] debeant qui estum temptacionum nequeunt ferre [illegible] nupciali [illegible] [illegible] temporare. Mulieres post partum ecclesiam non intrant

et infirmus dolore a celesti templo ex-
cludi designat. Alioquin si se in-
firmitate valeret eadem die qua
pareret ecclesiam intrare liceret
ut deo gratias ageret. Propter hanc
etiam significationem in multis
locis menstrue vel viris commixte
foris ecclesiam stare solent et ob
hoc penitentes intrare ecclesiam
non debent. De mulieribus

Linus papa ex precepto beati
Petri constituit ut mulie-
res in ecclesia velate sint. Et hoc
propter tres causas fit. Prima est quia
sunt decipula dyaboli ne laqueis
earum crinibus iuvenum animi
illaqueentur. Alia ne quedam mulieres
ob formositatem capillorum superbe
elevarentur. quedam vero ob defor-
mositatem illorum deriderentur. Tercia
causa ut reatus originalis peccati qui
per mulierem accidit ad me-
moriam nobis reducatur. Que
quippe malorum est. Christi sacerdos
eius vicarius. Ante sacerdotem
ergo debet se mulier velare
velut rea et tanti mali sibi
conscia coram iudice celare se.
ut dicit apostolus ut mulier ve-
lata sit propter angelos id est
sacerdotes qui in ecclesiis non permittun-
tur capita detecta alloqui. Et
nobis quoque non licet in ecclesia nisi
in ymnis et psalmis et canticis
spiritualibus et orationibus ut con-
iungamur celestibus. De cimiterio

Cimiterium quod dicitur mor-
tuorum dormitorium est ecclesie
gremium quia seculo
mortuos de utero baptismatis
ipsa genuit ita quoque modo car-
ne mortuos gremio suo con-
fovet eterne vite reddit. Ecclesie
que in modum crucis fiunt populum
ecclesie mundo crucifigi debere
ostendit. Que autem rotunde in
modum circuli fiunt ecclesiam per circula
orbis in circulo corone eternitatis
per dilectionem construi ostendit. De claustro

Claustralis constructio iuxta
monasterium est sumpta a por-
ticu Salomonis constructe iuxta
templum in qua apostoli omnes unanimes
commanebant et in templo ad
orationem conveniebant. Et multitudo
credentium cor unum et animam unam
et omnia communia habebant. Secun-
dum hanc formam religiosi in claus-
tro unanimiter degunt. Horis cotidie
in monasterium et ad servitium
dei conveniunt. Et si que sunt adhuc
secularia relinquunt. Communem vitam
in claustro ducunt. Claustrum est paradisus

Porro claustrum prefert pa-
radisum monasterium vero Eden
insertatiorem paradisi locum. Fons
in hoc loco voluptatis est in
monasterio fons baptismatis
lignum vite in paradiso est corpus
domini in monasterio. Diverse autem
arbores fructifere sunt diversi libri
sancte scripture. Claustrum est celum

Secreti etiam claustri gerit
signum celi in quo iusti
ita segregantur a pecca-
toribus sicut religiose vite professo-
res in claustro sequestrantur
a secularibus. Porro monasterium
presert celestem paradisum fontibus et
lignum vite signat Christum qui est
fons vite et ubi utrique eternaliter
conveniunt. In monasterio duo chori
laudes deo canunt et in celesti
paradyso angeli atque sancti in seculum
seculi dulci concentu deum laudabunt.
Multitudo in claustro conversantium
unum cor et unam animam in religione
habent et omnia communiter possident
et in supernam patriam omnes
electi cor unum et animam unam
in dilectione habebunt et omnes omnia
communiter possidebunt quia unus-
quisque quod in se minus habet
in aliis habebit ubi deus omnia
in omnibus erit. In claustro sin-
gula loca singuli ordine tenent
et in paradyso singuli singulas
mansiones secundum merita recipi-
ent. De dedicatione ecclesie

De dedicatione ecclesie

Ecclesie dedicatio est ecclesie et
Christi nuptialis copulatio. Episcopus
qui eam consecrat est Christus qui
ecclesiam desponsaverat. Episcopus
qui fontem in atrio benedicit et
in circuitu aspergit quia fontem bap-
tismatis in Iudea consecravit et
in circuitu mundi omnes gentes eo
ablui imperavit. De domo non consecrata

Domus non consecrata et vec-
tibus obserata est gentilitas
dei ignara et perfidei repagulis
inclusa. Duodecim candele in
circuitu accense sunt duodecim
apostoli in circuitu orbis illustrantes
gentilitatem lumine doctrine. Can-
dela lucet et ardet et apostoli luce-
bant et caritate ardebant

De portis

Pontifex De portis
ter superliminare ostii cum bacu-
lo ter percutit: tollite portas prin-
cipes vestras etc. et porte eternales dicat.
Per pontificem Christus, per baculum
sceptrum potestatis intelligitur.
Trina autem percussio trina potestas
in celo in terra in inferno accipi-
tur. Quasi ergo ter dominus ianuam
capita percussit dum ecclesie potes-
tatem ligandi atque solvendi in celo
et in terra concessit et portas
inferi adversus eam non prevale-
bunt. Iubet etiam ut principes
tenebrarum portas mortis ab ecclesia
tollant. Porte vero eternales id est
celestes elevantur et iusti ad vitam
introducuntur. Porte quippe mortis
sunt vitia et peccata. Porte vite
sunt fideles baptisma operando.
Per eum qui intus respondet dya-
bolus intelligitur qui de domo
ecclesie expellitur. Ipse quippe
quasi fortis armatus atrium suum
custodivit dum huius mundum quasi

iure possedit Sed fortior superueniens eum expulit spolia eius distribuit Dominus christus enim passione vicit et etiam ab eius eripuit Mox ostium aperitur et episcopus ingreditur quia etiam ostium fidei christo aperuit et eum intrasse deuote recepit

Aliter

De ingressu episcopi

Episcopus ingrediens pax huic domui dicat quia christus in mundum ingrediens pacem hominibus contulit quia resurgens suis protulit pax inquit uobis Vel pax huic domui clamat quia reconciliationem ecclesie per trinitatem factam insinuat vel quia vnus deus vna fides vnum baptisma Deinde pontifex prosternitur pro consecratione domus dei precatur et christus se ante passionem in monte prostrauit et pro ecclesie sanctificatione patrem orauit Clerus letanias pro consecratione domus cantat et apostoli doctores pro ecclesie sanctificatione patrocinia sanctorum inuocabant Surgens pontifex populo pax vobiscum non salutat sed per flectamus genua ad orationem inuitat quia infideles et impij non sunt salutandi sed ad conuersionem et penitentiam prouocandi

De alphabeto

Post hec alphabetum in pauimento cum capitata scribi incipiens a sinistro angulo orientali in dextrum occidentale desinit Deinde aliud alphabetum a dextro angulo orientis inchoat et sic scribendo in sinistro angulo occidentis consummat Hec duo alphabeta in medio ecclesie in forma crucis conueniunt et quid insinuent nobis apte innuit Quatuor ecclesie anguli sunt quatuor plage mundi Scriptura que terre instruitur et simul doctrina que cordibus credencium imprimitur

De a[illegible]

A sinistro angulo episcopus scribere incipit quia iudea doctrinam incepit ipsa quippe sinistro angulo comparatur quia ob perfidiam cum sinistris reputatur Ideo angulus orientis dicitur quia christus qui est oriens in ea secundum carnem oritur

De dextro angulo

Scriptura in dextrum angulum episcopus ducit quia doctrina christi ad gentiles peruenit ipsa enim dextro angulo assimilatur quia cum dextris computatur Ideo autem angulus occidentis existit quia in ea perfidia corruit et christus sol iustitie pro ea in morte occidit

De dextro angulo

Item episcopus scripturam a dextro angulo orientis inchoat et in sinistro occidentis ea consummat quia christus doctrinam suam in primitiua ecclesia incepit et eam in fine mundi in [illegible]

populo consummavit peregrinantia-
ecclesia ideo dexter angulus dicit
quia ipsa est regina que a dextris dei
stare scribitur ideo angulus orienta-
lis quia lumine tenebris in ea quoniam
Postis at ipsi ideo sinister an-
gulus vocat quia adhuc in infide-
litate pro maiore sui parte vendat ideo
vero angulus occidentalis quia omnia re-
gna mundo per plenitudinem gentium
ipsi ad christum ducuntur. Duo
alphabeta que ex diversis angulis
in forma crucis conveniunt sunt
duo populi qui ex diverso ritu in
unam fidem venientes per christum conve-
nerunt. Duo et testamenta sunt
que insimul coniuncta circa passio-
nem christi ceciderunt. Unum autem
grece alterum autem latine scribitur
quia ~~lat~~ lingua propter sapientiam
latina autem ob imperiale potentiam
aliis communior cognoscitur. Quod
vero ad sinistrum? Utraque vero per
baculum scribitur quia hec nova per predi-
catores paratur. Hec vero totum
quod precessit in prohemium consecrationis
sunt ab hiis dedicatio incipit ecclesie.
Et ideo per hoc quod nunc sequitur
christi passio et spiritus sancti effusio
innuitur per que ecclesia catholica conse-
cratur. Deus in adiutorium

Post hec pontifex ante altare
stans divinum auxilium
per versum Deus in adiutorium
meum invocat ut domum nomini eius

digne consecrare valeat. Gloria
patri absque alleluia subiungit quia gloriam
trinitatis in illa domo cantari non
cessit. Alleluia vero non addit eo quod adhuc
ad vocem exultationis consecrata non
sit. Post consecrationem autem
alleluia cantabit quia exclusa iam omni
demonum fantasia deum in ea
laudabit. Item christus verus ponti-
fex ad aram crucis accedens
patris auxilium invocavit quo ecclesiam
sanctificare vellet. Quasi gloriam patri
reddit dum ad gloriam trinitatis
mortem pro ecclesia subiit. Quasi
alleluia non addit dum toto mundo
in eius passione turbata sunt. Post
resurrectionem autem quasi post con-
secrationem alleluia cantabatur quia celum
et terra de eius resurrectione
letabatur. De sale et cinere

Deinde aqua benedicitur
vinum admiscetur sal et
cinis admiscentur. Per sal quo
omnia cibi sapida fiunt christus sapientia
dei designatur qui omnes sapere
et intelligere prebet. Unde he-
liseus sal in aqua misit et aque
sanate sunt quia deus sapientiam
id est filium suum misit in homines et
sanati sunt. In lege vitula rufa
missa est in igne cremari et
populus eius cinere expiari. Vi-
tula rufa in aspersionem populi
in cinerem cremata est christi
caro sanguine rubricata igne

passionis in cinere redacta quod plebs fidelium est expiata. Hec cum sale admiscetur, dum humanitas diuinitati in resurrectione coadunatur. Cinis est sale commiscetur dum nos christianam communionis et ecclesia nominum diuinitati christi assonamur.

De vino et aqua

Item per vinum diuinitas per aquam humanitas intelligitur. Hec duo commiscentur dum nostra humanitas per christi sanguinem diuinitati adiungitur. Ter crux cum sale et cinere super aquam fit quia per fidem christi homines fidem trinitatis ceperunt. Porro per hoc totum sacrificium ecclesie exprimitur quod in hac domo dedicata offertur per salem et cinerem christi corpus in diuinitate figuratur per vinum et aquam christi sanguis qui cum aqua effluxit denotatur.

De templo

Notandum quod hoc templum ad hominem refertur qui templum dei appellatur. Primum pontifex ostium aperit. Deinde presbiter fundit. Post hec alphabetum scribitur. Deinde aquam benedicat cum sale et cinere vinum admisceat. Deinde vngit [illegible] quibus ad dei consilium ostium fidei aperitur. Deinde pro eo oratur et in scriptura memoriis inscribitur. Deinde catecuminus catecismis imbuitur. Deinde per fidem christi diuinitate et humanitate donatur. Deinde fonte baptismatis purificatur, ad extremum crismate vngitur et sic templum dei efficitur.

De altari et cruce

Post hec sacerdotibus digitum tingunt et crucem per quatuor cornua altaris facit. Altare hic primitiuam ecclesiam in christum credentem exprimit. Quasi crucem christi pontifex super altare facit dum [illegible] in christum per ecclesia subiit. Quatuor cornua altaris signant dum quatuor partes mundi cruce saluauit. Deinde septies circum altare spargit quia christus post resurrectionem in septem donis spiritus ecclesiam baptizari iussit. Aqua cum ysopo aspergitur que amara herba duricia lapidum penetrare fertur et signat christi carnem in passione amaritatem per quem baptismus datur et duricia gentilium ad fidem emollitur. Deinde altare aspergendo circuit quia dominus angelum suum in circuitu timencium se mittit. Altare ter aspergitur quia ecclesia a tribus personis scilicet operibus cogitacionibus locucionibus emundatur. Deinde per totam ecclesiam vadit parietes ex vtraque parte spargit quia christus per totam iudeam baptizari precepit. Interim canitur psalmus Exurgat deus et dissipentur inimici eius quia dum christus surrexit

demones et inde timini eius dis-
sipati sunt. Et sic christi passio
et baptismus per mundum predica-
batur timini dei ab ecclesia dis-
sipabantur. De ministris

de ministris

Pontifex mittit ministros
qui ecclesiam cantando
circueant et christus apostolos misit
qui baptismum per totum mundum
predicabant. Episcopus per mediam
ecclesiam incedens cantat antipho-
nam Domus mea. et christus
ecclesias per doctores visitans facit
eam domum suam. Incipiens ante
antiphonam Introibo et psalmum
vadit cantando ad altare et quod
remansit de aqua ad basim alta-
ris fundit quia christus fluenta doc-
trine in Jherusalem effudit et
inde fons baptismatis cepit.
Postea altare cum lintheo extergitur
per quod domini passio intelligitur.
Lintheum quippe de terra oritur
et cum labore ad candorem
convertitur et christus de virgine
nascitur et cum magno passio-
nis labore ad candorem resurrecti-
onis redditur. Hoc lintheo altare
extergitur dum tribulationes ecclesie
exemplo passionis christi delentur.
Deinde offertur incensum hoc est
orationes iustorum qui se in odore
deo offerunt dum corpus suum
pro eo affligunt. De oleo et
altari

de oleo et altari

Postea pontifex fundit oleum
super altare faciens crucem
in medio eius et super quatuor cor-
nua eius quia christus super firmamentum
ecclesie spiritum [?] apostolis effudit
in quo[?] et crucem subiit. Deinde per
quatuor partes mundi hec dona
fidelibus tribuit. Tunc cantatur an-
tiphona Erexit Iacob lapidem in titulum.
Lapides uncti sunt christus spiritu sancto
a patre sed oleo letitie unctus
hic in caput anguli est factus
dum usque populus in eo est coniunctus.
Per altare unguntur bis oleo et
crismate quia ecclesia insignitur
fide spe et caritate. Fuso autem
oleo cantat antiphona Ecce
odor filii mei sicut odor agri pleni.
Ager latitudo mundi intelligitur
per quem ecclesia ubique diffunditur.
Hic ager vernat floribus dum
ecclesia resplendet virtutibus. Odor
florum est flagrantia bonorum operum.
Rose sunt martires lilia vir-
gines. Viole sunt confessores
virides herbe sapientes floride
frutices[?] fructibus plene anime[?]
perfecte. De crismate

De crismate

Deinde per parietes ecclesie
cruces de crismate fiunt
cum pollice incipiens a dextro
latere usque in sinistrum quia unctio
crismatis a primitiva ecclesia in-
cipiens pervenit in ecclesiam gentium.
Interim cantatur antiphona

Sanctificavit dominus tabernaculum
suum. Ecclesia est nunc tabernaculum
in hoc mundi itinere que postea
erit templum in resplendore. Domus
autem lapides preciosi ornamentum
tum. Lapides preciosi sunt qui
sacras scripturas condiderunt.
Sancti et muri ecclesie sunt
munitiones scripturarum quibus
arcentur iudei heretici et pagani.
Gemme sunt sacre sententie.
Tunc pontifex tertium intrans
super altare stat et se ad orationem
submittit. Christus quoque pontifex
pontificum intrans supra aram
ponit quia apud patrem pro
nobis intervenit. Tertio namque
intravit factum est passione sua
pro ecclesia patri ostendens et
pro nobis interpellans. Unde et
pontifex incipit antiphonam
Confirma hoc deus quod operatus
es in nobis. In gloria patri quia
Christus patrem pro ecclesia orat ut
redemptionem quam ipse operatus
est in ea confirmet et omne
tempus ei subiciat. Unde hoc
tempus prescripsit. Subdit A templo
sancto tuo quod est in Ierusalem. In
Ierusalem quippe est salvacio humani
generis et inde in totum mundum
manavit. Ierusalem est ecclesia
in qua templum est Christus in quo
habitavit plenitudo divinitatis
corporaliter. Quod inde per spiritum
sanctum ecclesia [illegible] [illegible]

suscipit largiter. Gloria patri ad-
ditur quia hanc salvacionem tri-
nitas operatur et trinitati laus
et gloria semper decantatur. De vasis
et ornamentis

De vas. et orn.

Post hec
subdyaconi vel acoliti vasa
et omnia ornamenta officio
pontificali benedicenda sunt, ipsi
ornatui ecclesie eligantur et ad
structuram ecclesie ab episcopo conse-
crantur et vasa dei [illegible]
Hiis peractis vadit pontifex ad
eum locum in quo reliquie preterita nocte
cum vigiliis fuerant et elevat eas
portans ad locum preparatum. Ita
Christus verus pontifex postquam nobis
preparavit locum iustos qui in
presenti nocte se vigili mente a
peccato custodiunt assumit et locis
suis et perducit eos in domum patris
sui. Unde cantatur antiphona
Ambulate sancti dei ingredimini
in civitatem dei id est celestem Ie-
rusalem. Quod autem sequitur
Nobis edificata est nova ecclesia hoc
est Ierusalem nova que edificatur ut
civitas. Deinde antiphone can-
tantur in tripudio et exultacione
angelorum virtutibus imitantur
que exeuntes de corpore civitatis
comitantur vel pro meritis sibi
debitis mansionibus applicantur.

De reliq.

De reliquiis

Veniens pontifex
ante altare ubi reliquie
sunt recondite extendit velum

inter se et inter populum quia
loca altaris secreta sunt a visione
mortalium. Reliquie in altari in-
cludantur quia hee anime in celestibus
collocantur. Cantat autem Ex-
ultabunt sancti in gloria quia anime
exultant in angelica curia.

Post hec altare vestitur
quia anime in resurrectione
corporibus vestiuntur. Sicut enim
erat altare sine anime sine cor-
poribus in celis fuerat collocate.
Altare vestitur dum anima immorta-
litate et incorruptibili corpore induetur.
Posthec pontifex altare bene-
dicit et cum suis verbis etiam
benedicit Venite benedicti patris
mei. Pontifex exiit in sacrarium
cum ordinibus suis et induit se
vestibus albis et cum Christo eleuentur
in mundum ad iudicium cum ordinibus
angelicis albis induti veste
tunc quia servile forma putabat
impiis cum videbunt in quem
transfixerunt et iusti regem glorie
in decore suo videbunt. Deinde
ornatur ecclesia et accenduntur lu-
minaria quia tunc opera iustorum
splendescunt pro quibus ornati
splendent ut sol fulgebunt.

De die iudicii

Tunc incipit cantor
Terribilis est locus iste. Quod
cum terribilis illa die qua angeli
timebunt et impii in estu
suppliciorum abibunt. Tunc procedit
pontifex sollempniter et fit officium
in omni leticia qua parte iudicio
videbit deus facie ad faciem
in gloria sua.

De tercio loco et sacrificio

Igitur sicut
in ecclesia dedicata rite mis-
sa celebratur sic in catholica
ecclesia legitime sacrificatur et
extra hanc nullum sacrificium accep-
tatur a deo. Et ~~quamvis deus ubique~~
~~sive in agro sive in heremo vel~~
~~in mari et in omni loco dominacionis~~
~~eius ipse possit ac debeat be-~~
~~nedici et invocari ut puta in~~
~~templo tamquam mundi tamen iure~~
~~optimo ipse ad ecclesiam a fide-~~
~~libus currit ut ibi deus invo-~~
~~[illegible] et in qua om-~~
Et quamvis deus ubique sive in agro
seu in heremo vel in mari vel
in omni loco dominacionis eius ipse
possit ac debeat benedici et
invocari ut puta in templo
tamquam mundi tamen iure optimo
ipse ad ecclesiam a fidelibus cur-
ritur ut ibi deus invocetur
atque adoretur in qua omnem
racionem qua duo vel tres congregati fue-
rint se daturum pollicetur.
Et ubi ipse duobus vel tribus in nomine
eius congregatis interesse per-
hibetur, iustum quippe est ut propria
tuis populus in oratorium suum
ad precem conveniat iudicia

ac mandatum etiam feriis audiat, atque de carnium vitulis saginati percipiat. Cum ergo populus in ecclesia congregatur, quasi templum Deo ad inhabitandum edificatur. Ecclesia est in ecclesia, id est plebs christiana in aula dedicata. Templum est in templo, baptizatus in domo consecrata.

De violata ecclesia

Si ecclesia homicidio vel adulterio violatur, iterum dedicabitur. Ita si homo, spiritus sancti templum, in baptismate dedicatum criminali peccato violatur, necesse est ut denuo fonte lacrimarum renovetur. Si sigillum altaris altaribus admonetur, ut est corruptum, iterum consecretur. Ita si sigillum fidei ab altari cordis alicuius heresi amovetur, oportet ut denuo per penitentiam reconcilietur. Si principale altare movetur, et denuo ut ecclesia denuo consecretur. Ita si episcopus ecclesie a fide ad heresim mutatur, tota plebs ei subiecta commaculatur, et ideo convenit ut cum eo per penitentiam et satisfactionem ad fidem catholicam recipiatur. Cum autem violata non denuo consecrata fuerit, intrandum et cantibus profanata erit. Ita si homo templum Dei scilicet seipsum mortali crimine violaverit atque per penitentiam denuo non emundaverit, demonibus habitaculum erit perfectum. Ideo in ecclesiam non portatur, ne sanguine parimentum maculetur. Ob hanc igitur causam putatur quod mulieres in puerperii debilitate in ecclesiam non esse deferendas, quod tamen fieri licet.

De constructis ecclesie

Itaque bonum est ecclesias edificare, constructas vasis vestibus aliis ornamentis decorare, sed multo melius est eosdem sumptus in usus indigentium expendere et censum suum per manus pauperum in celestibus thesauris premittere, ubi domum non manu factam sed eternam in celis preparare, in qua possit cum angelis eternaliter habitare.

De bono et malo

Sciendum autem quod loca sancta non salvant quos prava opera ab ecclesia separant. Per omnia horrida loca hiis obsunt qui prave vivunt. Nadab namque et Abiu sacerdotes in tabernaculo Dei consumuntur, Chore Dathan et Abiron cum tabernaculo eorum deglutiuntur, Hely pontifex in loco sancto fracta cervice periit, Ozia iuxta archam percussus interiit, Joab iuxta altare occiditur, Ozias rex in templo lepra percutitur. Postremo templum violatum evertitur, populus legis spiritualiter ab eo captivus

De violata ecclesia

De consecratione ecclesie

De bono et

ducuntur. Erant .i. ioseph in cister-
na et in carcere non periit. Jo-
nas in fluuio nec non subiit
Job in sterquilinio. Jheremias no-
n interiit in ceno. Daniel in lacu
leonum. Tres pueri non leserunt
in camino ignis. Petrus in carce-
re. Paulus non periit in mari. Primo
dyabolus de celo homo de paradi-
so. Justi autem in terra a deo
sustentantur de inferno ad celestia
sublevantur. De ministris ecclesie

De ministris ecclesie

Hec de ecclesia quod deus dedit
nam diximus supra est ut
de ministris ecclesie dicamus.
Ecclesia itaque usum sacerdotum et
ministrorum de synagoga accepit
quos primum moyses ex precepto
domini in ministerio tabernaculi
constituit. Deinde dauid et sa-
lomon in templo omnium ex iussu
domini cantores et leuitas in tem-
plo ordinauerit quos ~~apostolos~~ apostoli
secuti ministros ecclesie in christia-
na religione disposuerunt.

De xpianis

Christiani autem De xpianis
a christo dicuntur et in ecclesia spi-
scilicet in laycos et monachos et
clericos diuiduntur. Laos dicitur
populus inde laycus id est popularis.
Monas dicitur singularis inde
monachus id est singularis scilicet
sine uxoribus degentes. De clero

De clero

Cleros dicitur sors vel hereditas
inde clerici id est sortiti
sunt hereditatem domini. Ipsi enim

enim decima et sacrificia accipiunt
que deo pars vel hereditas
dei dicuntur quod ex precepto dei in
seruitium dei offeruntur. Jdeo
vero clerici a sorte dicuntur quia
sacerdotes in lege sorte elige-
bantur. Et apud gentiles qui
plures liberos habent unum
ad clericatum sorte eligunt. Omnes
autem ecclesie ministri dicuntur
clerici sed sunt in septem gradibus
dispositi quia a septiformi spiritu
sunt consecrati. Sunt autem
hostiarii lectores Exorciste
acoliti Subdyaconi Dyaconi
presbiteri. De hostiariis

De hostiariis

Qui in synagoga ianitores
quod edituum dicebant in ecclesia
hostiarii nuncupantur. Officium
namque illorum in lege erat ut tem-
pli ut samuel aperiebant vel
claudebant et de iudeis pollutos
de sensibus aut immundos i tem-
risos de domo dei excludebant
in ecclesia autem hoc officium sunt
ut cathecuminos baptizandos
introducant in ecclesiam et peni-
tentes per episcopum reconcilian-
dos in domo accipiant et in
domum dei reducant. Domini hii or-
dinantur claues ecclesie eis ab episcopo
dantur ut fidelibus ianuas ecclesie
aperiant infidelibus claudant
et templum dei quod ipsi sunt
in virtutibus aperiant viciis
claudant. De lectoribus

De lectoribus

Qui in templo autem cantores

apud nos sunt lectores. Horum
officium erat ymnos a david
compositos vel cantica a salomone
edita in templo ut asaph
et idithum resonare et or-
ganis vel cymbalis deo iubilare.
In ecclesia autem est illorum officium
divinarum scripturarum recitare et
responsoria vel gradualia vel
alia singulariter coram populo
ad laudem dei cantare. Dum
hii ordinantur liber eis ab episcopo
traditur ut videlicet operibus im-
pleant quod populo de libris pro-
nunciant. Est autem precentor
qui premit. Succentor qui
canendo subsequitur. Centor
vel cantor qui consonat. Psal-
mista qui psalmos pronunciat.
Simmista id est secretarius
vel secreti conscius qui misteria
Christi explicat. De exorcistis

De exorcistis

Exorcista dicitur adiutor.
Sub salomone demones
adiurabant et eos de ob-
sessis hominibus expellebant
ut septem filii sceve sacerdotis
faciebant. In ecclesia autem hunc of-
ficium infantes cathecizandos
exorcizare et per verbum
dei templa dei id est bap-
tizandorum corpora demonibus
interdicere ac de energuminis
[i]mbus obsessis hominibus per exor-
cismos demonia arcere. Et hiis
ab episcopo codex traditur dum or-
dinantur ut videlicet monita
librorum impleant quo demones
ab aliis expellere valeant

De accolitis

Qui in lege De accolitis
luminum formatores dice-
bantur apud nos acoliti id est
ceroferarii nuncupantur. Hii
luminaria in templo accendebant
vel extinguebant oleo infundebant
lucernas nutriebant ex quibus
nadab et abiu erant. In ecclesia
autem hunc officium ut lumina vel
thuribula coram sacerdote ad
missam vel ad evangelium deferant
adornandi altare vestibus vel
palliis inserviant. Hiis ordinandis
candelabrum vel urceus vel am-
pulla ab episcopo traditur ut per
hoc admoneantur quatinus lucer-
ne bonorum operum in manibus eorum
~~eorum~~ luceant et oleum bone con-
scientie in vase cordis habeant

De subdiaconibus

Qui apud De subdiaconibus
hebreos nathinei id est
in humilitate servientes scribuntur
apud nos subdiaconi id est sub-
ministri dicuntur. Horum officium
in lege erat oblata sacrificia
a populo accipere et aquam vel
quelibet necessaria in templi
ministeria deferre ex quibus illa

thamael dicitur fuisse hi ergo
autem sunt hec officia ut eorum
legant calicem et patenam in
principali dyacono ad altare of
ferunt vii et ypodyacones i.
subdyacono ministrantes dicuntur
Cum hii ordinantur vasa sancta
id est calix et patena eis ab episcopo
dantur quatenus se vasa dei sciant
et hinc se ministerio mundos
exhibeant De dyaconibus .....

De dyaconibus

Leui filio iacob leuite de
assumpti denominantur per
quos cuncta sanctissima sub sacerdo
tibus ministrabantur ex quibus
eleazar et ithamar ~~[illegible]~~
procreantur hos ecclesia dyacones
id est ministros nuncupat qui sacer
dotibus ministrant Horum autem
officium est in ecclesia ewangelium
legere sacrificia in altari componere
sanguinem domini distribuere ipsos
licentia abeundi dare et si pre
esse predicare et baptizare Hiis
ordinandis episcopus stolam dat ut
se lege dei constrictos sciant
ac se capitan in simo dei domi
nis subdant Archidyaconus dicitur
summus dyaconus ut fuit stepha
nus vel laurencius De presbiteris ..

De presbiteris

Presbiter dicitur senior
non etate sed sensu Cum
enim sint senes horum hii in lege
principes ipsos ut moyses dathan
et abyron vel magistratus templi
ut nychodemus et gamaliel dice
bant et per eos sacrificia ipsis offe
rebantur Presbiter ecclesia dei presbiteris
iter scilicet ipsos de exilio huius mundi
ad patriam celestis regni Horum
officium est ipsos missas celebrare
pro ipsos sacrificare corpus domini
dispensare predicare baptizare
penitentes absolvere infirmos
vnguere mortuos sepelire ipsum
ad missam vel nupcias vel arma
vel peras in baculis vel iudicia fer
ri candelis et aquam vel candelas
vel palmas vel cineres vel quaslibet
res ad usum pertinentes benedicere
Hiis episcopus manus in ordinacione
imponit potestatem ligandi ac
solvendi tradit quatenus ipse ita
vivat ut alios ligare ac solvere
valeat Iugum domini suave eis inponit
dum collum eorum stola cingit quatenus
sic legi dei obediat ut alios rega
lant Manus eorum crismate vngit
ut cuncta que benedicunt benedicta sint
quatenus se ab omni opere contineat
ut digne corpus christi conficere valeat

De sacerdote

Sacerdos dicitur quasi sacer De sacerdote
dans Dat enim corpus
domini vel alia sacramenta ipsis Sacer
dos ecclesia sacer dux qui verbo et
exemplo ducatum prebet ad vitam
ipsos Tamen episcopus quandoque presbiter vocat
sacerdos quia per utrumque sacramentum
datur Archipresbiter dicitur summus
presbiter Decanus qui decem presbiteris est
prelatus Prepositus qui aliis est prelatus

Corepiscopi qui de choro sacerdotum vicarii episcopi sunt positi. Unde dicuntur qui vices episcopi agit. Hos lxx viri expresserunt qui senectutem Moysi amplectentes pro ipso prelati sunt.

De episcopis

Episcoporum ordo in tria dividitur: in episcopos, in archiepiscopos, in patriarchas. Epi super, scopos dicitur intendens. Unde episcopus dicitur superintendens, quasi de alto prospiciens mores et vitam subiectorum. Dicitur enim custos vinee sive ecclesie custos, qui in alto residens populum sub se positum prospiciens instruit. Unde et speculator dicitur, quia sicut speculator in alta turri ponitur ut hostes adversitates speculetur et cives ad resistendum hortetur, sic episcopus quasi in specula locatur ut populum contra demones et hereses armare nitatur. Hic quoque presul nominatur quia presidet ad consultum putatur. Hic etiam antistes quasi contra stans dicitur quia ipso pre eminentie vocatur. Antistes etiam dicitur contra quia antistes qui contra stans dicitur quia hereticis ut lupis pastor contra stare et oves protegere cernitur. Est etiam pontifex dictus qui pons factus; vita quippe episcopi debet esse pons ipso super mare seculi ad patriam paradisi, vel pontifex dicitur pontem faciens quia qui pontem ipso facit dum eis sancta doctrina super paludes heresum ad aeternam vite ducit.

De summo sacerdote

Hic in veteri lege summus sacerdos appellabatur, qui ceteris sacerdotibus et levitis preparabatur. Hic nomen dei tetragrammaton portabat et semel in anno pro ipso offerebat. In lege Aaron primus in summum sacerdotem unctus oleo; in evangelio autem Iacobus apostolus est primus ab apostolis Ierosolimis episcopus ordinatus. Unde ad ordinatorem a tribus episcopis conferri imperatur. Et si necessitas cogit, saltem a tribus, ut Paulus a Petro, Iacobo et Iohanne est ordinatus. Caput oleo ungitur; hoc a lege sumptum est, in qua rex et sacerdos vel propheta oleo ungebatur.

De manus impositione

Quod autem benedictio per manus impositionem datur, inde exortum quia Isaac Iacobo manus imposuit dum eum benedixit. Et Moyses Iosue manus imposuit dum eum ducem populo prefecit. Et dominus in evangelio apostolis manus imposuit dum eos principes et sacerdotes ecclesie constituit. Unde et ipso apostolo manus imposuerunt cum spiritum sanctum dederunt. Huius officium cum presbiteris et ceteris ecclesie ministris ordinare, virgines velare, baptizatos confirmare, crisma et oleum conferre, ecclesias

qui romam apostolis insi... decorabatur

dedicare vasa et vestes bndic-
tione sanctificare et rebelles excō-
municare penitentes reconciliare
in synodo clericorum vel in concilio
episcoporum ecclesiastica iura roborare.
Huic dicitur signum ecclesie committitur
baculus quasi pastori et anulus tam-
quam apocrisiario vel secretario sigilla-
tori cum dicitur committitur gregem christi
ad pascua vite baculo dirige-
re ac sponse christi secreta
ministeria anulo fideliter consignet.

De archiepiscopis

Archiepiscopus **De archiepiscopis**
dicitur summus episcoporum vel princeps
eorum. Archos quippe summus vel
princeps dicitur. Iste etiam metropolita-
nus dicitur. Metropolis autem matrix civita-
tis vocatur et ideo principalem civita-
tem episcopi metropolitanum nominatum.
Horum officium est episcopos constituere con-
cilia congregare iura dilapsa re-
parare. Hoc officium Moyses habuit
qui Aaron pontificem oleo consecra-
vit. Ante hos crux portatur
et pallium in modum torquis defertur
quod si christum confitentes imitantur
torque victorie communicantur.

De patriarchis

Patriarcha dicitur **De patriarchis**
summus patrum vel princeps primi
patriarcha etiam dicitur pater archiepiscopi.
Ecclesie hii typum trium servabant
quorum figuram Abraham Ysaac et
Jacob gessisse leguntur. Horum unus prin-
cipatum in Asya tenuit qui presulatum
in Antyochia tenuit. Alius in Affri-
ca primatum habuit qui in Alex-
andria pontificatum tenuit. Tercius
in Europa principabatur. Has tres
sedes ideo ecclesia principales con-
stituit quia eas principes apostolorum sua
sessione consecrarunt. Duabus quippe
presedit Petrus, tertiam Marcus evangelista
nomine eius ascripsit. Postmodum vero in quadam
synodo romano pontifici hoc con-
tulit privilegium ut sicut Augustus
pre regibus ita ipse pre omnibus episcopis
haberetur et papa vocaretur.
Ius patriarchatus ad Constantino-
polim scilicet secundam Romam est translatum.
Quod autem alie sedes sunt muta-
te hec causa creditur quod cum christiani
relicta lege dei paganos ritui-
bus operibus imitarentur iudicio
dei traditi sunt manibus eorum qui
delentes christianos possiderunt loca
eorum. Unde Antiochenus patriarchatus
est ad Iherosolima translatus. Porro
Alexandrinus ad Aquilegiam
est positus. Civitas hec civitati
primum martiri Marcus evangelista
presedit qui postea Alexandrie
prefuit quamvis quidam contendat Kar-
thaginensis episcopus hanc translationem
polleat. Horum officium est archi-
episcopos consecrare concilia episcoporum
congregare decreta canonum
instaurare. **De papa**

Papa dicitur quasi pater patrum vel
custos patrum. Hic est univer-
salis nuncupatur quia universe
ecclesie principatur. Hic quoque
apostolicus nominatur quia principis
apostolorum vice fungitur. Hic

etiam summus pontifex appellatur quia caput omnium episcoporum esse videtur. Huius nomen in ordinatione mutatur quia Petri nomen in prelatione ecclesie a Christo mutatur. Huic etiam claves traduntur sicut Petro a domino claves regni celorum tradebantur ut se ianitorem celi esse cognoscat in quod etiam introducere debeat. Hunc Melchisedech in officio pretulit cuius sacerdotium aliis incomparabile fuit. Pape autem officium est missas et divina ordinare, canones pro tempore mutare, augustum consecrare, pallia archiepiscopis, privilegia episcopis vel aliis religiosis dare, totam ecclesiam ut Christus gubernare. Itaque papa in vice Christi ecclesiam regit, episcopi in loco apostolorum, ei presbiteri septuaginta duos discipulos exprimunt, reliqui ministri dyacones ab ~~apos~~ apostolis constitutos preferunt

De consecratione

Papa vicarius Christi omnesque episcopi apostolorum vicarii in dominica die debent ordinari hora tertia qua apostoli spiritu sancto sunt oleo invisibili consecrati. Oleum luminis lumen ministrat et vulnera egrorum curat. Ita spiritus sanctus apostolis lumen scientie ministravit et vulnera peccatorum curavit ~~ita~~. Ideo episcopi oleo unguntur ut se spiritum sanctum apostolis datum accepisse doceantur et ut vita et doctrina coram hominibus luceant et eos a viciis curare satagant. Ideo autem in dominica die consecrantur quia in ea die apostoli a spiritu sancto ordinabantur et se cum Christo resurrexisse et in novitate vite ambulare admonentur

De ordinatione ministrorum

Ministri autem ecclesie vel altaris ideo in sabbato ordinantur quod requiem dei quietis ab omni opere servili requiescere et in dei servicio vacare precipitur. Presbiteri vero ad vesperam quasi mane ad dominicam pertinentem consecrantur quia Christo in corpore consistant incorporantur. Ideo autem in quatuor temporibus ordines dantur quia quatuor gradus dei benedictione quos acoliti subdyaconi dyaconi presbiteri intelliguntur sub observantia quatuor evangeliorum ad ministeria ecclesie in quatuor ~~in quatuor~~ partibus mundi diffuse eliguntur

de virginibus

De virginibus

Virgines vero ideo in natalicijs apostolorum velantur quia per apostolicos viros quasi per paranymphos sponse Christo conferuntur. Et quia morem virginitatis primo apostoli ecclesie servandum tradiderunt quem a presencia virginis Marie acceperunt

de tonsura clericorum

De tonsura clericorum

Tonsura clericorum inicium sumpsit ab usu Nazareorum qui iussu legis crines suos radebant et in sacrificium domino incendebant. Nazarei est dicuntur sancti

consecratio

Unde apostoli ad exemplum eorum mi-
nistros ecclesie docuerunt se ob sig-
num corone quo recordaretur se domi-
no in sanctitate servire debere. Christus rex et
sacerdos fecit nos sibi reges et sacer-
dotes. Porro capitis rasa est signum
sacerdotale. Porro crinibus coronata
signum regale. Sacerdotes quippe
legis thyaram id est pelleolum ex bisso
in modum medie spere rotundum
in capite portabant. Reges autem
aureas coronas gestabant. Ergo
rasa pars capitis thyaram, circulus
crinium prefert coronam.

De xpo rege et sacerdote

de xpo rege et sacerdote

Sacerdos quippe quondam
in lege caput et barbam
rasit dum in sacrificium pro populo
obtulit. Rex autem coronam gerebat
dum ad salutandum hostem procedebat.
Ita Christus rex in spinea corona
portavit dum hostibus et spoliatoribus
pro militibus duellum pugnaturus
processit et regem superbie
devicit. Idem ipse sacerdos summus
in calvaria crines deposuit dum
se ipsum acceptum sacrificium in ara
crucis obtulit. Per circulum ergo
crinium spinea corona prefertur
per nuditatem rasure calvicium Christi
exprimitur. Mos quippe apud
antiquos erat quod captivos decalvabat
quos crucifigere volebat, unde Christus
est. De captivitate mediati timi-
dorum capitis. Ideo locus in quo decal-
vabatur calvaria dicebatur, in quo
et dominus decalvatus putatur.

De sancto petro

Petrus quoque a gentibus captus
et ad ludibrium christianorum
traditur barba rasus et capite
decalvatus. Quod ipse deinceps
in ministerio sacro usus est quod in dolos
christianos infidos tamen deo permittere
in figura operatos intelligerent sunt
et crux olim fuit subsannatio-
nis at ecclesie est gloria. Per caput
principale autem sensus mens denotatur
quod sicut caput capillis ita cogitationi-
bus ornatur. Tunc novacula
timoris dei debet a superfluis
cogitationibus radi ut nuda facie
cordis valeat contemplari celestia.
Profunditas autem que permanet crinium
est ornatus virtutum. Capilli vero
omnes in circulum coequantur quia
omnes virtutes in concordia cari-
tatis consummantur. Cum autem
barbam radimus imberbes pueros
similamus. Quos si humilitate
imitabimur angeli qui semper
iuvenili etate florent efficimur.

De tonsura magorum

de tonsura magorum

Sic sciens
vero quod Symon magus quoque
et sui sequaces sibi caput
radebant et ab ante usque ad
aures per medium caput quasi plateam
unde adhuc vulgo platta dicitur
faciebant et per caput celum
per viam tonsure zodiacum
intelligi volebant quia se celes-
tes ascribebant. Regia autem
tonsura in lege exprimitur dum

coronula quatuor digitorum super mensam
circa altare et desuper minor
coronula aurea fieri precipitur
per mensam quo proposito panum
ponebatur circa altare campi-
tum candide panis Christi imponitur
Corona quatuor digitorum per
circulum capitis nostri exprimitur supe-
rior autem coronula per plattam
figuratur.

de sacris vestibus

De sacris vestibus

Hec strictim de ministris
ecclesie sunt relata. nunc de
sacris vestibus sunt pauca subicien-
da. Vestes itaque sacre a veteri
lege sunt assumpte. Ideo autem mi-
nistri Christi ut ecclesie in albis
vestibus ministrant quia Angeli Christi
resurrectionem nuntiantes in albis apparebant
per albas itaque vestes admo-
nentur ut angelos dei ministros
per castitatis mundiciam in sermone
Christi imitentur. Vestes vero quibus
corpus exterius decoratur sunt
virtutes quibus interior homo
adornatur. Septem autem
vestes sacerdotibus attribuunt
quia et septem ordinibus insigniti
noscuntur quatenus per septiformem
spiritum virtutibus resplendeant
quibus cum angelis in ministerium
Christi ornati procedant.

sacerdotes

Ordo sacerdotis

Sacerdos igitur missam
celebraturus spirituale bellum
pro ecclesia pugnaturus necesse
est ut spiritualibus armis induatur
quibus contra hostes invisibiles
[illegible] undique muniat. Primo itaque
cotidianas vestes exuit mundas
vestes induit quia corpus Christi tractu-
rus ut supra veterem hominem
cum actibus suis qui sunt vicia et
peccata debet exuere et novum ho-
minem qui secundum deum creatus
est id est virtutibus et bonis operibus induere.
Deinde [illegible] capitis quia
sacerdos debet componere mores
mentis. Ad quod abluit manus quia lacrimis
debet abluere carnales actus.
Deinde a sorde eas extergit quia
iusticia carnis opera per penitenciam
cum extergere conetur.

de lavandis manibus

De lavandis manibus

Sacerdotes quoque legis sanctifica-
turi in labro de speculis mu-
lierum facto se lavabant que ad hostium
tabernaculi excubabant. Labrum
ex speculis mulierum factum sacram
scripturam intelligitur que de preci-
pua eorum vita conscribitur. Hec
ad hostium tabernaculi excubabat
quia ingredi dei tabernaculum [illegible]-
debant. In hoc labro sacerdos
sacrificaturus debet se lavare
in vita sua. diligenter in sacra
scriptura considerare exemplis
sanctorum a maculis purgare
et sic ad sacrificium domini intrare.

de humerali

De humerali

Hinc humerale
quod in lege ephot apud
nos dicitur sibi imponit
et in illo caput et collum atque
humeros. Unde et humerale

ditur capiti et in pectore
copulatur vittis duabus circa ma-
millas cingit. Per humerale
quod capiti imponitur spes celestium
intelligitur. Caput circumcin-
gimus cum spe celestium deo
servimus. Collum per quod vox
depromitur eo circumdamus pro-
pter vite custodiam ori nostro ponamus
ut nichil nisi quod laude dei sonet
de ore nostro proferamus. Humeros
quibus onera portantur eo velamus
si leue onus domini pariter feramus
hoc firmiter sic per firmitatem labo-
res active vite subimus et proximis
in necessitate subvenimus. Per vit-
tas humeralis fides et operatio
intelliguntur que vero per eas an-
nectuntur. Hec autem pectore iuncte
copulantur et una apparet
altera occultatur quia fides et opera
in unum copulantur et fides que
in corde occultatur operatio at- fides
que in confirmatione proximorum mani-
festatur. Una enim hora latet
alia apparet quia actio nunc pro-
ximis lucet in secreto vero coram
deo quia latet. Ad pectus hume-
rale cingitur quia spe superne vite
prava cogitatio a pectore sacerdo-
tis constringitur. Due vitte que
amictum ad mamillas constringunt
sunt timor pene et desiderium
vite quod spem celestium pectori
nostro imprimunt. Hec vestis est can-
dida quia hec omnia coram deo sunt
splendida. De alba

Dehinc alba induitur
que in lege tunica linea
vel talaris apud grecos poderis
dicitur. Per hanc castitas designatur
que sancta vita sacerdotis decorat
hec descendit usque ad talos quia usque
in fine vite debet in castimonia
perseverare sacerdos. Capucium
quo alba induitur est professio
qua castitas servanda promittitur
Lingua quam capucio nunc inter-
ritur nunc resolvitur est potestas ligandi
sacerdotis que nunc ligat peccata
sed nunc solvit penitentibus. Hec
vestis in medio coangustatur
in extremo dilatatur quia multis
in commissuris multiplicatur quia
castitas pressuris huius mundi
coartatur sed in caritate dilata-
ta multis virtutibus multiplicatur. Hec
vestis albedine candet quia sanctitas
coram deo inter angelos splendet.

Ex hinc De cingulo
cingulo cingitur quod in
lege balteus apud grecos zona
dicitur. Per cingulum quod circa lumbos
constringitur et alba ne diffluat
et gressum impediat astringit
mentis custodia vel continencia accipi-
tur que luxuriam constringit et castitatem
cohibet ne ad carnalia dilabatur
et gressum bonorum operum impediat
et ipsa continencia deuicta
ad ruinam inter peccatum. De
Deinde circumdat stola
collum suum stola que et orarium
dicitur quia obedienciam evangelii

intelligitur. Evangelium quippe
est suave iugum domini obedientia
vero leve. Quasi ergo sacerdos
ad iugum domini loco ligatur dum
collum eius stola circumdatur. Hec
vero sinistro humero imponitur
et transiens in dextrum latus re
flectitur quia obedientia evangelii
primum in activa vita suscipitur
et inde per dilectionem in dextra
contemplative porrigitur. Deinde
per collum in dextrum humerum girat
et a sinistro non levatur quia
primordium obedientie per dilec
tionem dei in contemplatione attolli
et sic a proximis in activa vita
per dilectionem proximi ~~non~~ non avel
latur. De thoreina

Per stolam quoque innocen
tia exprimitur que in primo
homine amissa per sacrificium vituli
... recipitur. Beati qui
habent stolam a terrena labe
custodiunt vel maculatam lacrimis
lavant quia illorum potestas est in ligno
vite et veniunt in christo amissam
gloriam possidebunt habent eam
patriarche ante legem utebantur
et primogeniti dicebantur. Erat
autem vestis sacerdotalis qua
maiores natu cum benedictione
patris ut Iacob ab Ysaac indue
bant et victimas deo ut pon
tifices offerebant. Unde di
cende in primogenita tua. Et
iterum Stola esau. Stola dicitur
missa. Erat enim vestis candi

da prolongata ad vestigia. Hec
pro qua in capite portari alba
imitata est ut hodie cernitur
stola. De subcingulo

Est et inde subcingulum quod
epizonia vel cinctorium dicitur
parti cuius pudibunda duplex sus
penditur. Per hoc elemosinarum
studium accipitur quia confessio peccatorum
sociatur. Hoc duplicatur quia
primum cre sue misereri peccata
devitanda demum primo
necessaria impendere nubibus
impartiri. De casula

Deinde casula omnibus
indumentis super imponitur
per quam caritas intelligitur que
omnibus virtutibus eminentior re
ditur. Casula autem quasi parva
casa dicitur quia sicut a casa ho
totus tegitur ita caritas totum corpus
complectitur. Hec vestis et planeta
quod error sonat vocatur eo quod
errabundus limbus eius utraque
brachia sublevat. Hec in duobus
locis scilicet in pectore et inter
humeros duplicatur in duobus
locis scilicet in utroque brachio complicatur
in pectore duplicatur quia per
caritatem sancta cogitatio et bona
voluntas generatur. Inter hume
ros duplicatur quia per illam
adversa a proximis et ab aliis sacius
supportantur. Vestis ad brachia
sublevatur dum caritas bona opera

De thorenna

De subcingulo

De casula

operatur. In dextro brachio appli-
catur. deinde in dilectione dei
monachis clericis laycis compla-
tis ministratur. In sinistro appli-
catur dum pro dilectione pro-
ximi compatimur seu necessaria sive
paganis necessaria corporis
exhibentur. Casula super dextrum
brachium levatur ut anima in
deo amentur. Super sinistrum pli-
catur ut primo dei diligant
super in superius humerale fori-
sece amictus quia spes caritate
semper ~~amictum~~ complectitur.

De manipulo

Ad extremum sacerdos fanonem in sinistro
brachium ponit qui et mappula
et sudarium vocatur per quod olim
sudor et narium sordes extergeban-
tur hoc penitencia intelligitur que
cotidianas excessus labes extergit
hoc in sinistro brachio gestatur
quia in presenti tempore tantum penitencia
penitencia emundat. Cum vestibus
sacerdos ornatus procedit con-
fessione dicat quia licet ipse vir-
tutibus fulgeat dignum est ut
humile sum se dicat de iniustitiis
se accusans ut Christus diiudicet et
tamen deo graciam inveniet.

De vestibus episcoporum

Episcopus et eciam
septem vestibus induitur
insuper et ~~semper sunt~~ septem
recedunt scilicet Sandaliis et Dal-
matica Racionali mitra cyro-
thecis anulo baculo. Sandalia
a sandice herba vel a scandendo

colore dicta quo depingi fuerunt
haec ab ipso domino et ab apostolis
accepta reducuntur in quibus pedi-
bus tegitur. Est autem genus
calciamenti quo pars inferior pedis
tegitur pars superior nuda remanet. Evan-
gelica predicacio intelligitur quia primi
auditoribus aperitur quia celatur
sicut et sandalia que pellibus
mortuorum animalium que apostoli et
doctores predicatione sua mun-
dum scriptum prophetarum videlicet
dei animalium. Pes subtus ad terram
solea huius calciamenti est tectus
desuper nudus quia evangelii predica-
cio carnalibus per literam tegitur
spiritualibus autem per allegoriam denu-
datur. Lingua inde surgens sepa-
rata a corio est aliorum lingua qui
bonum testimonium fuerunt episcopo. Lingua
superior est spiritualium lingua
qui eum eligunt in predicacionibus.
Opera Albo corio intrinsecus sunt
fundata sandalia quia predicatoris
consciencia coram deo debet ex puritate
candida. Extrinsecus vero nigra
apparet quia vita eius coram hominibus
humilitate deiecta esse debet. Supe-
rior pars per quam pes intrat intrin-
secus est consuta quia interius sancti-
tatis debet predicator membra infundere.
Suprema lingua super pede est lingua
predicatoris in plebe. Linea que
a lingua usque in fine descendit
evangelium est sermo quia in deum tendit.
Linee que ex utraque parte procedunt
sunt lex et prophecia que evangelio

testimonium fecerit. Ligatura est
misterium Christi incarnationis qua
solvitur manu predicatoris. Tu-
nica pedibus eius substrata
calcat ut terrena despicere
et celestia amare discat. Legis
sacerdotes femoralia habebant
quibus turpitudinem tegebant. Ecclesie
sacerdotes sandalia portant
sed etiam alius munditiam portat.

Dalmatica

De dalmatica

Dalmatica
a dalmacia provincia est
dicta in qua primum est inventa
hec a domino antiquitus tunica et
apostolorum colobio est mutata. Co-
lobium autem erat cucullata vestis
sine manicis sicut adhuc videmus
in indutorum cucullatis vel mona-
chorum. Quod colobium
a silvestro in dalmaticam
est versum et additis ma-
nicis missa sacrificium insuper tunicam
portari. Que ad missam
a pontifice portatur ubi pas-
sio Christi celebratur quod in modum crucis
factum. Hec vestis est candida
quia Christi caro de casta virgine
est genita et pontificis vita
castitate debet esse nitida. Hec
habet formam crucis quia Christus
pro nobis supplicium subiit crucis
et pontifex debet se configere
viciis et concupiscentiis. Hec vestis
manice sunt instar galline
ale. Dei quippe sapientia primos
homines in paradiso velut gallina
ova in nido fovebat pullos
eductos sub alas tegere et inde con-
gregabat. Ita debet pontifex
fideles sub alas veteris et
nove legis predicando congre-
gare et exemplis se super
eos expandere et eos a celi
volucribus id est a demonibus prote-
gere. Hec debet esse inconsutilis ut
domini tunica quia fidei integritas
debet esse indefessa.

Religio

Post dalmaticam quia religio
sancta et immaculata de-
signatur que pupillos et viduas
visitare et vite immaculate custo-
dia mandatur. Dalmatica duas
coccineas lineas habet ante et
retro quia vetus et nova lex dilectione
dei et proximi refulget qua
pontifex redimitus esse debet.
Ideo tramites purpurei desig-
nant sanguinem Christi pro duobus
populis effusi. In manicula partem
ad dilectionem dei visitatio sicut
ad dilectionem proximi. Pro colore
coccineo operimine accipitur
quod ob geminam dilectionem
viduis et pupillis impenditur.
Fimbrie que a dalmatica pre-
deunt sunt verba et exempla
predicatoris qui de religione sta-
tiles prodeunt. Fimbrie item que
retro pendent quia mandata dilec-
tionis in lege et in evangelio
manent in utrisque lineis sunt

fimbrie alternisque sunt ante et
retro disposite Cuiua in veteri
testamento xv psalmi quasi quo
dam gradus de via caritatis ex
cunt et in novo scilicet xv rami
de arboris dilectione crescunt
Sunt autem hii rami caritas pati
ens est benigna est non emulatur
non agit perperam non inflatur non
est ambiciosa non querit que sua sunt
non irritatur non cogitat malum
non gaudet super iniquitate congaudet
autem veritati omnia suffert omnia credit
omnia sperat omnia sustinet caritas
nunquam excidit Sinistri lateris
fimbrias que sicut laboris cuiuslibet
per activa vita est sollicita et tur
batur erga plurima Dextri
lateris non sunt per contemplativa vita
quieta manet et signa a dextris
stantibus in se sinistri habet
Sacramentum largitate est datoribus
implantatis De racionali

Racionale a lege est sumptum
quod contextum iacinto purpura
bis palme mensura erat factum
huius doctrina et veritas ac duo
decim preciosi lapides in tria (?) nomina
filiorum Israel insculpta erant et
hoc pontifex in pectore ob recor
dacione ipso portabat hoc in
nis vestibus pro ornatu prestat
quod auro et gemmis sionis tabulis
in pectore affigitur Monet

ante pontifice horum virgo auro
sapiencie iacincto spiritualis intelli
gencie purpura paciencie in
Christum qui celum palmo mensurat
debet tenere doctrina et verita
te radiare gemmis virtutum coru
scare qui apostolus scilicet imitari
tamquam populum in sacrificio recordari De Fida

Mitra quoque pontificalis
est assumpta ex usu legis
hec ex bisso confacta et tia
ra iudaris insula pilleus ci
daris que caput velat in quo
sensus sunt locati est custodia mundi
sensuum ab illecebris mundi manda
tis dominum pro corona quam
repromisit deus diligentibus se
Mitra est ecclesia caput vero
Christus et signata ierit cum caput
ergo ex bysso facta multo labore
ad candore producta caput
pontificis circumdat dum
ecclesia baptismate mundata
labore bonorum operum candidatum
caput suum scilicet Christum in gloria vi
dere anhelat de variis passionibus
cum imitari pro gloria corona non
dubitat Caput quoque ponti
ficis mitra coronatur dum
ecclesia doctrina illustrata dignitati
eius congratulatur dum cum Christo
ipsi et clerici comitatur De cirotecis

Cirotecas vero ab apostolis est
tradita pro manus operarum
per cirotecis designantur
cum consultaciones Sunt cum

diadem manus cirotecis velantur
aliquando extractis cirotecis denu
dantur sic bona opera interdum
propter arrogantiam declinandam
celantur interdum ad edificationem
proximis manifestantur. Cirote
ce induuntur ut hoc impleatur
tenete ne iustitiam vestram coram
hominibus faciatis ut videamini ab
eis. Quandoque extrahuntur ut hoc
impleatur. Luceat lux vestra coram
hominibus ut videant opera vestra bona
et glorificent patrem vestrum qui
in celis est. Cirotece sunt incon
sutiles quia actiones pontificis
debent recte fieri et concordes

De anulo

Anuli usus ex evangelio
accepta creditur, ubi filius
[illegible] divina gratia spola
[illegible] anulo insignitur. Olim
solebant reges suo anulo signare
[illegible] soli erant et nobiles
[illegible] subarrare. Fertur
quod Prometheus quidam sapiens
primus anulum ferreum ob insigne
amoris fecit et in eo adamantem
lapidem posuerit quia sicut ferrum
domat omnia ita amor vincit omnia
et sicut adamas est infrangibilis ita
amor est insuperabilis. Unde etiam
in illo digito portatur quo constat
in quo venam cordis procedere
[illegible] et anularis nomen accepit.
Postmodum vero aurei sunt pro
ferreis instituti et gemmis pro
adamante insigniti quia sicut
aurum cetera metalla precellit ita
dilectio universa bona excedit et
sicut aurum gemma decoratur
ita amor dilectione ornatur.
Pontifex ergo anulum por
tat ut se sponsum ecclesie agnoscat et animam
ac pro illa si necesse fuerit
sicut Christus ponat. Misteria scripture
a perfidis sigillet secreta autem
ecclesie revelet(?)

De baculo

Baculus ex auctoritate legis
et evangelii assumitur qui
et virga pastoralis et cambuta
et ferula et pedum dicitur. Moyses
quippe dum oves pasceret virgam
manu gestabat hanc ex precepto
domini in Egypto pro signis secum por
tabat. Hostes signis per eam
factis terruit qui velut lupi
oves domini strangulabant. Gregem
domini per mare rubrum de Egypto
hac virga duxit, panem de celo
potum de petra produxit ad
terram lac et mel fluentem velut
ad pascua hac virga induxit.
Reperitur ad aliud hic virga fuit
quam baculus pastoralis cum quo
gregem ut pastor minavit.
Hic baculus apud auctores pedum
vocatur eo quod pedes animalium illo
retineantur. Est enim lignum recur
vum quo pastores retinent pecudes.
Gregem in evangelio quoque dominus
apostolis precepit ut in predicatione
nichil preter virgam tollerent. Et
quia episcopi pastores gregis divini sunt

ut moyses vel apostoli fuerunt ideo baculus in custodia fidelium defertur. Per baculum quo infirmi sustentantur auctoritas doctrine designatur. Per virgam qua improbi corripiuntur potestas regiminis figuratur. Baculum ergo pontifices portant ut infirmos in fide per doctrinam erigant. Virgam baiulant ut per potestatem inquietos corrigant. Que virga vel baculus est curvus ut aberrantes a grege docendo ad penitentiam retrahat. In extremo est acutus ut rebelles excommunicando retrudat hereticos vel lupos ab ovili xpi potestative exterreat. **De genere baculi**

Hic baculus ex osse et ligno efficitur cristallina vel deaurata sperula coniungitur in supremo capite insignitur in extremo ferro acuitur. Per baculum ut dictum est auctoritas doctrine accipitur qua infirmus a pastore sustentatur et ad pascua vite compellitur. Per durum os durina legis per lignum mansuetudo evangelii insinuatur. Per gemmam sperule divinitas xpi, per supremum caput regnum celorum, per extremum ferrum ultimum iudicium denotatur. Ex osse ergo baculus conditur dum ex dura lege doctrina pertinacium reprimitur. Ex ligno formatur dum ex ligno vite xpo doctrina formatur et spiritus in virtutibus roborat. Os ligno per gemmam inseritur quia vetus lex nove per xpi divinitatem contexitur. Per sperulam etiam dilectio intelligitur quia severitas et lenitas pontificis complecti oportet. Oportet enim ut doctrina episcopi ex utraque parte sit dilectione completum ut etiam xpo coniungere per caritatem conetur. Hec omnia sunt vasis arte polita que ipsa sunt omni sanctitate redimita. Os recurvatur ut populus errans per doctrinam ad deum retrahatur. Caput in supremo ponitur dum coheres vite eterne promittitur. In extremo baculus ferro acuitur dum omnibus predicat per ultimum iudicium terminari. Circinatura est scriptum: Cum iratus fueris misericordie recordaberis. Ne ob culpam gregis superat ira mentem pastoris sed verbo et exemplo suorum operantes ad amorem salvatoris. In sperula est scriptum: Homo quoque se hominem memoret et de potestate collata non elevet. Iuxta ferrum est scriptum: Parce ut subiectis indisciplinatis parat quamvis a summo pastore gratiam inveniat. Unde et ferrum debet esse retusum quia iudicium sacerdotis per clementiam debet esse delibutum. **De archiepiscopo**

Hiis insignibus etiam archiepiscopus fulget insuper et pallio pollet ut se Christi passionem ipso preferre demonstret. In duabus quippe lineis pallii ante et retro est purpureum sancte crucis signaculum quod pontifex veteris legis debet preferre Christi passionis testimonium. Due etenim linee dependentes sunt due leges Christi passionem preferentes. Spinule quibus pallium affigitur sunt clavi quibus corpus Christi cruci configitur. Circulus quo pontifex circa collum circumdatur est torques aurea que legitime certantibus in premio datur. Itaque pallium monet pontificem ferre vivorum mortificationes crucis pallii in mente et corpore Christi imitari passionem. Due linee ut sit duabus legibus per omnia instructus. Spinule ut per timorem dei sit mundo crucifixus. Circulus ut si sic perfecte studeat torque corone vite percipiat. Et quia in pallio tanta latent misteria ideo portatur cum Christi sanctissima. Unde etiam crux ante archiepiscopum portatur quatenus Christum crucifixum sequi admoneatur ut coronam glorie adipiscatur. Pallium vero pro aurea lamina est institutum in qua secundum pontifex in lege nomen dei tetragramaton id est quatuor litterarum in fronte sua preferebat scriptum. Signatur quippe hoc illud nomen in quatuor cornua crucis premonstrabat sicut nunc pallium crucis modo representat. Et quia illa lamina aurea in forma crucis in fronte pontificis portabatur ideo adhuc preciosa crux fronti baptizandorum crismate impressa portatur.

De patriarchis

Patriarche quoque et apostoli pallio utuntur qui eodem officio fungi noscuntur. Porro apostolico in pascha procedente pharus de stuppa super eum suspenditur que igne succensa super eum cadere permittitur sed a ministris ut a terra excipitur. Et per hoc ipse in cinerem redigi et gloriam ornatus eius in favillam converti admonetur.

De corona augusti

Corona imperatoris est circulus orbis. Portat ergo augustus coronam quia declarat se regere mundi ~~marchiam~~ monarchiam. Arcus super coronam sinuatur eo quod oceanus mundum dividere narratur. Virga sceptri est potestas regum. Vestes imperiales sunt sibi subdite potestates. Portantur ante imperatorem purpurate vestes ut habeat principales virtutes septem ut indutum et insignia diligat quatenus palmam glorie cum principibus celi possideat coronam ut sic vivat quatenus a Christo regni coronam vite percipiat. Dum quoque augusto ab apostolico coro

nato et regalibus indumentis
decorato desuper. Petri ipoit
vt per hoc admoneatur quod
sicut ad fastigium regum ascen
derit ita ad summe dignitatem par
desiderare possit Sicut dy orle
nans qui post augustum sunt
primadu hortolans existit Curr
ante augustum portat vt in
omnibus regem quem sequatur
De diademate
Diadema ante regem
designat regum habitum
Et omnes qui in agone certa
debant diadema accipiebant
conveniunt ergo regibus diadema
quod si pro iustitia certabant
sed quia omni coronati regnabant
Hec vero regalia insignia a fido
primitus tradunt inventa
De veste ministrorum
Ministris vero
inferioris ordinis sicut
hostiariis lectoribus exorcistis
acolitis tres sacre vestes con
ducunt scilicet videlicet angelus splen
didus ministris associabuntur
qui hic in ministerio sunt qui
de fide et caritate vestiuntur
Portatur namque superhumerale
suo humero reguntur quibus
onera feruntur vt dicitur
alterutrum onera portate
et cum christo in operibus suis neces
saria ministrare Tunicam ta
larem id est albam portant
vt humilitatem induant et
in hac usque in finem cum christo
servant Dalteo id zona

iubentur renes stringere vt
sicut carnales concupiscen
cias per continentiam restringant
De cappa
Cappa sancta vestis
est cantorum que pro tunica
iacinctina legis mutuata videtur
Nam sicut illa tintinnabulis
ita ista anseguntur fimbriis
per hanc vestem sancta conver
satio demonstratur ideo a sin
gulis ordinibus portatur Hec
in superius habet capitium quod
designat supernum gaudium Sicut
enim quod christi ministri conversatio
in celis nunc stabit pacto mi
nisterio gaudium domini sui intrabunt
hec usque ad pedes pertingit quod in
sancta conversatione usque in finem vsque
perseverare convenit Per fimbrias
labor devotatur per quem simul
dominum confirmatur hec vestis ante
aperta manet quia christi ministris
sancte conversantibus eterna vita
patet Porro in tunica sonus
tintinnabulorum est vox deo cane
cium cantorum Que lxxii fuisse leguntur
quod de lxx duobus libris laudes
deo canuntur Quibus condam
malapunica inter sorta ferunt
De pilleis cantorum
Cantores eciam
pilleis caput ornant quia
si in atria domini concupiscunt clamant
vt dei qui est caput omnium in sedem
sancti laudare valeant Manulos
manibus portant vt quo ipsi pro
ficiant et alios munire satagunt
De veste subdiaconi
Subdiacono
Super supradicte tres vestes con
ceduntur insuper due alie scilicet

et sudariu̅ additur. Subtile q̄
et stricta tunica dr̄ portat ut se
iusticia q̄ lorica induat in sanc-
titate et iusticia deo seruiat. Suda-
riu̅ quo sordes a nasis detergunt
portat ut transacta mala sor-
diu̅ a se per penitencia̅ tergat. Ro-
tundu̅ vero qd̄ sudariu̅ subdia-
coni magis aliis formatur. quia
ubi nunc fanno ibi olim manipula
portabatur. De veste dyaconorum

Dyacono etiam dalmatice
vesti concedit q̄ in modu̅
crucis formatur quia per
illu̅ sacrificiu̅ sup altare tam̄
corpus xpi in cruce collocatur.
Per hoc admonetur ut cunctis
mortificacione iugiter in cor-
pore suo sicut lucas circumferat
et in sancta religione viduas
et pupillos visitando ut ste-
phanus seruiat et in operibus
supradictis caritatis ut ide seruiat.
Capuciu̅ dalmatice angustatur
quia inuitatus sancte crucis ab om-
nibus negociis cohartatur. Hinc
stola in sinistro humero ponitur
et transscapulas ad dextru̅ latu̅
reflectitur quatinus se iugo
dni̅ in actiua vita subdat
et per labores exerciciu̅ ad con-
templatiua̅ proficiat. De casula dyaconorum

Cum diaconus casulam
portat hic predicatores
significat qui toto desiderio
contemplatiue vite inhiant et in
dilectione feruentes aliis celestia
predicat. Cum interdum casulas
exuunt et se illis precingunt
quia illa q̄ ore predicant exemplis
bonorum operum demonstrant. Unde di-
aconus de choro exit casulam
exuit duplicatam humero impo-
nit et in dextero latere eam cingit
quia oportet predicatores interdu̅
opus predicandi vel operationis vel
lectionis intermittere et proximis in
necessitate succurrere. Quasi du-
plicata̅ casula humeris imponit
du̅ ob gemina̅ dilectione̅ labore̅
pro fratribus subit in dextro ci̅-
git si pro tamen hoc tantu̅ eterna
requirit. Latus etiam dextrum
significat xpm pro nobis vulneratu̅.
Diaconus in choro redit evangeliu̅
legit quia post predicator xpo in
membris suis ministrauerit ad
opus predicationis redire debet qd̄
deseruit. Peracto ministerio dia-
conus anduit casula quia predicator
qui post ministrauerit cu̅ martha
debet postmodu̅ audire verbum
dei cum maria. Subdiaconus
etiam casulam portat quia minister
diacone cui ministrat. De diuersis clericorum

Clericorum indumenta ab antiq̄
sumunt exordiu̅. Hiis nempe
cantores in templo sunt vsi sicut
dauid et salomon instituerunt. Hiis
etiam vestibus sacerdotes vsi sunt
ex quibus in ecclesiasticu̅ vsum
transierunt. Hec at albe vestes mu̅-
dicia̅ vite indicant quia iusticiam
et ut clerici in sanctitate et iusticia
deo seruiant. Hec veste clara quia

clericalis vita debet esse in elemo-
sinis et bonis operibus larga. Est
et talaris quod docet usque in finem
perseverare in bonis operibus. Insignia
huius vestis est insignia clericalis que
deum laudare et ipsum ad laudem
dei instigare. De tunica clericorum

[O]cebus xl'ma vel alio consito
[O]pe lanas tunica vestit
quod ministri celestis regis christo in
humilitate sunt famulantur. Di
cum christi mansuetudine et humi-
litatem sequuntur ad christum in con-
sortium angelorum perducuntur. In
veste clericali insignia formatur
quod domini tunica in consilio sit for-
mata traditur. De camisia clericorum

[C]amisia sacerdotum duabus
[C]ingitur fortiter quod est una
potestas foditur. Una quippe lingu-
a ligant peccatores alia solvunt
penitentes. Cappa videtur in casula
tracta per hanc admonentur clerici
in caritate ambulare hanc aliis
verbo et exemplo demonstrare
quod solet omnes virtutes decorare.
Clerici non debent ideo arma por-
tare quod non contra homines sed demo-
nes debent virtutibus pugnare. Dici-
mus Moyses arma non portavit sed
Ihesu cum amalech pugnante ipse
precibus pugnavit. Sic et omnes aposto-
li et eorum sequaces non armis sed
orationibus pugnaverunt et nobis non
resistere sed magis iniuriam pati
docuerunt. Laici autem debent arma
portare ut etiam a paganis
protegant et clerum ad servicium dei
expediant. Unde et illorum vestes debent
esse stricte quatenus expediti red-
dantur pugne. Sicut autem non
licet laicis clericale officium usur-
pare ita non debent clericalem
vestem portare. Et sicut clericis
non licet arma contra paganos ar-
ma portare ita non debent
laicales vestes gestare. De veste monachorum

[C]ucculla monachorum
[C]onsumpta est a colobio apostolorum
illorum vero tunica ut dalmatica.
Hee due vestes forma preferunt
crucis quod mortui se viciis et concu-
piscentiis crucifixerunt. Per has
etiam sex ale seraphim exprimuntur
quod angelici ordinis deo famulantur.
Due quippe partes capucii sunt
due ale quibus caput velant
quod fidem et spem insinuant. Due
manice sunt due ale quibus volant
que geminam dilectionem denotant.
Due vero partes cuculle ante et
retro due ale sunt quibus corpus
tegunt quod penitentiam et operationem
exprimunt. Hos si deum laudando
imitabuntur cum eis in gaudio angelico
iubilabuntur. Nigredo huius vestimenti
est contemptus mundi, longitudo
vestis est perseverancia in bonis.

De baculo abbatis

[A]bbati conceditur
[a] pastoralis virga quod ei traditur
animarum custodia. Curvum
debet baculo doctrine sustentare
et virga magisterii ad pascua
vite minare. Per baculum quippe
doctrina per virgam disciplina. Uni
accipitur.

De tunica clericorum

De camisia clericorum

De veste monachorum

De baculo abbatis

dicitur. Virga tua et baculus
tuus ipsa me consolata sunt. Hec
baculi flexura non est albus sed
est nigro debet esse quia in commissa
cura non debet mundi gloriam que-
rere. Summitas curvature
debet esse sperica quia vita eius
disciplina debet esse decisa.

De veste monialium

veste monialium

Vestis et conversatio
sanctimonialium a sanc-
ta Maria sumpsit exordium. Ni-
gredo vestis est contempta vilibus
amplexus. Velum est signum pudo-
ris et futuri honoris. In nuptiis
quippe puelle caput et faciem
velant ne pudorem ab insipien-
tibus habeant. Ita iste sponse Christi
se velant ut oculis viris aliene
appareant et pro hoc sibi
coronam vite repositam sciant.
Quod quedam virgines candi-
dis vestibus utuntur a sancta
Cecilia sumptum videtur que
foris veste splendebat intus
castitate fulgebat et tamen
mundi concupiscentia in corde
eius sordebat. Candida est
vestis profert vero virginitatis.

veste candida

Viduarum forma Dina filia Iacob
ante legem extitit a qua
usque viduarum ~~[illegible]~~ tempus habet sub
lege Iudith et Abigail mitre imitate
sunt sub gratia vero Anna
et alie plurime secute sunt.
Que scandas impietas corpore fert
harum quoque [illegible] mundi desper-
to. Conversio ante quam [illegible] ipso

veste viduarum

[illegible]

genuit a Maria Magdalena
formam sumpsit. Baptizati
vero ideo albas vestes portant
quia amissam innocentiam se re-
cepisse insinuant gloriam eterna ~~[illegible]~~
regni coronam alba. Vero sacer-
dotum profert stolam. Iam enim
facti sunt sacerdotes et Christi
iuncti coheredes.

Incipit liber secundus

Incipit liber secundus

In superiori libello de missa
de ecclesia atque ministris
que dominus largiri dignatus est
digessimus nunc de singulis
horis quas dominus Christus instituit
dicamus ut promisimus. Et
a dominica nocte incipiamus in
qua homo per Christum a servitute diaboli
tem de morte ad vitam translatus
sumus. Nocturnale itaque officium
respondet nostris excubiis singu-
larum noctium. Celestis namque Ierusalem
que civitas ut civitas conservatur
per angelicas vigilias. Qui vices
suas cum tres vigilias distribuunt
ac singulas horis distinguunt et
novem ordinibus Christo
Deo trinitati ter trinis agmi-
nibus laudes dulcisono concentu
iugiter concinunt. Ecclesia que
in hac civitate est concives
horum civium predicatur ideo
et ipsa [illegible] et
id circo illius civitatis vigilias in
suis vigiliis imitantur. Anima
vero illius [illegible] hic [illegible]